

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1865.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 373.

ΤΡΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΠΕΡΙ ΟΜΗΡΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΜΗΡΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ,

Ex tōr en tō 'Eθνικῶ Παρεπιστημίῳ ιστορικῶν

παράδοσεω

τοῦ καθηγητοῦ

Κ. Δ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 272.)

Γ'.

(Γεν. ἱστορ. μᾶθ. 69.—Παραδόθη τῇ 20 Δεκεμβρίου 1863.)

Κύριοι,

Συνεκεφαλαιώσα ὑμῖν ἐν τῷ προηγουμένῳ μαθήματι συντόμως καὶ περιληπτικῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος. Ἐκ τῆς συνεκεφαλαιώσεως ταύτης ἐξάγεται, ὅτι, ἐὰν ἐξαίρεσωμεν μικράς τινας δευτερευούσας καὶ ἀναξίας λόγου ἐνστάσεις, οἱ κυριώτατοι λόγοι, ὅσους προβάλλουσιν οἱ περὶ τὸν Οὐόλφιον εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ὁ Ὀμηρος καὶ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη εἶνε συρράφῃ διαφόρων βραβωδίων παρὰ διαφόρων γενομένη, εἶνε οἱ ἐξῆς πέντε: α'.) Ὅτι ἐπὶ Ὀμήρου δὲν ὑπῆρχεν ἐν χρόσιν κοινῇ ἡ γρα-

φῆ καὶ ἐπομένως ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια δὲν ἦτο δυνατόν νὰ στερεωθῶσι διὰ τῆς γραφῆς. β'.) Ὅτι παρ' Ὀμήρου δὲν ἐξελέγγονται ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένοι οἱ διαλεκτικοὶ τύποι, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶχε στερεωθῆ ἀκόμη διὰ τῆς γραφῆς. Ἄλλ' ἀφοῦ δὲν ἦσιν ἔγγραφοὶ αἱ Ὀμηρικὰ ἐποποιεῖαι ἐπὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, ἔπεται ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι καὶ ὀλόκληροι, διότι γ'.) εἶνε τόσον μικρὰ, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ διασωθῶσιν ἀπὸ μνήμης. δ'.) Πρῶτον ἄρα συνηρμολογήθησαν ἐπὶ Σάλωνος καὶ Πεισιστράτου, ὅπερ ῥητῶς μαρτυρεῖ ἡ ἀρχαία παράδοσις. ε'.) δὲ καὶ κυριώτατον, ἡ ἐσωτερικὴ καλλιτεχνικὴ ἐνότης καὶ οἰκονομικὴ τῆς Ὀδύσσειας διαφέρει: οὕτως ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος, ὥστε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦνε ἀμφοτέραι ἔργα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν πρώτην ἐνστάσιν δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσῃ τις, διότι οἱ περὶ τὸν Nitsch πλέον ἢ ἀρκούντως ἀπέδειξαν, ὅτι ἐπὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων οὐ μόνον ὑπῆρχεν ἡ γραφή, ἀλλὰ καὶ ἦτο ἀνεπτυγμένη ἡ χρῆσις αὐτῆς, διότι ἔγγραφον ἤδη τότε οὐ μόνον ἐπὶ λίθων καὶ μετάλλων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ αἰγείων καὶ προβατείων διφθερῶν. Καὶ διατί δὲν ὑπῆρχε κοινῇ ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς, ἢ μάλλον, ὡς κατ' ἀρχὰς εἶπον οἱ περὶ Οὐόλφιον, διατί δὲν ὑπῆρχεν ἐν γένει ἐπὶ Ὀμήρου ἡ γραφή; Διότι δὲν γίνεται λόγος περὶ

της γραφής παρ' Ὀμήρου. Ἀρίνομεν τὸ ὅτι ὁ Ὀμηρος ἀναφέρει ἐπιτοίχως τὴν γραφὴν ἐν τοῖς

πύρινον δ' ἔγε σήματα λυγρὰ,
γράφας ἐν πίνακι πτυκτῶ θυμοφθόρα πολλά, *

ὅπερ ἐσημείωσαν οἱ Ἀντουολφιανοὶ, ἀλλ' ἐρωτῶ τοῦτο μόνον: Ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ὀμηρος δὲν ἀναφέρει ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ τέχνην τινὰ ἢ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο πρᾶγμα, ἔπεται ἐκ τούτου καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτοῦ ἡ τέχνη ἢ τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Οὐδαμῶς. Διότι οὔτε εἶνε οὔτε πρέπει νὰ ἀπαιτήσῃ τις, ὁρῆθῃ κρίσιν ἔχων, ἄνθρωπος νὰ ἦνε ὁ Ὀμηρος αὐτὸ τοῦτο ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα δὲν διενεώθησαν οἱ Οὐολφιανοὶ οὗτοι, ὅτι ἀπαιτοῦντες παρὰ τοῦ Ὀμήρου ν' ἀναφέρῃ τὴν γραφὴν, ἥτις δὲν εἶνε βέβαια ἀδύνατον ἢ νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἐν γένει ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ὑπῆρχε κοινὴ ἢ χρῆσις αὐτῆς; ἐπὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἀπαιτοῦσι τρόπον τινὰ παρ' αὐτοῦ νὰ παραβῇ τοὺς στοιχειωδεστάτους κανόνας πάσης ποιήσεως ἀνάγων κατ' ἀναχρονισμόν εἰς προγενεστέρην ἐποχὴν πρᾶγμα καὶ ἐφευρέσεις εἰσαχθείσας ἢ χρησθήσους γενομένης πρώτῃν φοράν ἐπ' αὐτοῦ; Τί ἠθέλομεν εἶπῃ περὶ ποιητοῦ, ὅστις σήμερον ἐν ἔτει 1863 γράφων ἐν Ἑλλάδι ἐπικὸν ποίημα περὶ οἰουδήποτε ἥρωος πλαστοῦ ἢ πραγματικοῦ προγενεστέρων χρόνων ἔλεγε, ὅτι ὁ Ἑρωτόκριτος π.χ. ἐπεμφεν εἰς τὴν Ἀρετοῦσαν τὴν φωτογραφίαν του; Ὅθι ἐλέγομεν ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι ἄκριτος καὶ ἀνάισθητος. Ἀλλ' ἂν καλῶς ποιῶν ὁ ποιητὴς δὲν ἀνέφερον ἐν τῷ ποιήματι του οὔτε φωτογραφίας οὔτε ἀτόμωλα, εἶχον δίκαιον οἱ μεταγενεστέροι, ἐὰν δι' οἰουδήποτε λόγους ἤρηνίζετο ἡ ἱστορία τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ ἐσώζετο μόνον τὸ ποίημα τοῦτο, εἶχον δίκαιον εἰς τοῦτον καὶ μόνον τὸν λόγον στηριζόμενοι νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι κατὰ τὸ 1863 ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπῆρχε φωτογραφία; Οὐδαμῶς βέβαια.

Τὸ ὅτι παρ' Ὀμήρῳ οἱ διαλεκτικοὶ τύποι δὲν εἶνε ἀκριβῶς διακεκριμένοι ἀπ' ἀλλήλων, νομίζω ὅτι εἰς τὸν ἐπίσταμενον τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἐμβαθύναντα εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς δὲν ἔχει οὐδεμίαν, οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην, σημασίαν. Καὶ δὲν μᾶς δεικνύουσιν οἱ Οὐολφιανοὶ καὶ μίαν γλώσσαν, ἥτις ἄμα ἀρξάμενη νὰ στερεώνεται διὰ τῆς γραφῆς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπέβη οὕτω μόνιμος, κανονικὴ καὶ ὁμαλὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ καὶ καμμία ἀνωμαλίαι διαλεκτικῆς; Ἀλλ' ἂν περὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης γλώσσης δύνανται νὰ εἰπωσὶ τοῦτο, πῶς ἐτόλμησαν νὰ τὸ εἰπωσὶ περὶ τῆς ἑλληνικῆς, τῆς ὁποίας ἐν τῶν κυριωτάτων χαρακτηριστικῶν εἶνε τοῦτο μάλιστα, ἡ διαλεκτικὴ ἀνωμαλία καὶ σύμμιξις; Τίς συγγραφεὺς ἑλλην ἢ τίς ποιητὴς ἔχει καθαρὸς τοὺς διαλεκτικούς τύπους; Τοιμῶ εἶπεν οὐδεὶς. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἔχῃ οὕτως, πῶς εἶνε δυνατὸν ν' ἀπαιτήσῃ τις τοῦτο παρὰ

τοῦ Ὀμήρου, ὅστις ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἔγραψε, καὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς γλώσσης ἐπόμενον καὶ ἀναπόφευκτον ἦτο νὰ μὴ ἔχῃ καθαρὸς τοὺς διαλεκτικούς τύπους; Ναί, εἰς τὸν Ὀμηρον δὲν ἐφαρμόζεται καμμία γραμματικὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριθείας, μεθ' ἧς ἐφαρμόζεται π.χ. ἡ γαλλικὴ γραμματικὴ εἰς τοὺς σημερινούς γάλλους συγγραφεῖς. Ἀλλὰ τίς εἶπεν εἰς τοὺς φιλολόγους τούτους ὅτι οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ πρέπει νὰ προσκρομίζονται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν αὐτῶν, καὶ ὅχι τὴν ἑλληνικὴν τῶν γραμματικῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ποιητάς; Ἄν ὁ γραμματικὸς πῆχυς, μετὰ τὸν ὅποιον οἱ φιλόλογοι μετροῦσι τὸν Ὀμηρον, ἦνε βραχὺς, ἄς τὸν μακρύνωσιν. Ἀλλ' οὐδεὶς διὰ τοῦτο θέλει δεχθῆ πατε, ὅτι ἐπειδὴ ὁ πῆχυς τῶν εἶνε βραχὺς, πρέπει διὰ τοῦτο νὰ καταδικασθῇ εἰς ἀνυπαρξίαν ὁ Ὀμηρος. Ἀρκεῖ εἰς τοὺς φιλολόγους καὶ κριτικούς τούτους τῶν νεωτέρων χρόνων ὅτι ἀξιοῦντες νὰ διορθώσωσι διέφθειραν καὶ διεστρέβλωσαν τόσα καὶ τόσα χωρία τῶν ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, μόνον διότι δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὸν πῆχυν αὐτῶν, τὴν γραμματικὴν, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἔπλασαν, καὶ τὴν λογικὴν, ὅχι τὴν συγκεκριμένην λογικὴν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, ἀλλὰ τὴν ἀφηρημένην καὶ ξηρὰν λογικὴν, τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθησαν ἐν τοῖς σχολαίσις καὶ γυμνασίσι. Ἄν ὁ Ὀμηρος δὲν ὑποβάλλεται εἰς τὴν αὐτὴν γραμματικὴν καὶ λογικὴν τῶν, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρξεν, ἄπαγε! Ἄν ὁ Ὀμηρὸς δὲν στρέφεται ὅπως θέλει ἡ κεφαλή τῶν φιλολόγων, ἄς στραφῇ τότε ἡ κεφαλή τῶν φιλολόγων ὅπως θέλει ὁ Ὀμηρος. Τοῦτο εἶνε τὸ δίκαιον καὶ τὸ εὐλογον. Κατώρθωσαν οἱ φιλόλογοι νὰ συμβιβάσωσι τὰς διαλεκτικὰς ἀνωμαλίαις καὶ ποιικιλίαις τοῦ Πινδάρου π.χ.; Οὐδαμῶς. Εἶνε λοιπὸν λόγος τοῦτο διὰ νὰ καταδικασθῇ εἰς ἀνυπαρξίαν ὁ Πινδάρους;

Ἐἰς τρίτον λόγον φέρουσιν οἱ περὶ τὸν Οὐόλφιον, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια εἶνε ποιήματα τόσον μακρὰ, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διασωθῶσιν ἀπὸ μνήμης. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶνε ἄστοχος. Καὶ ἐνταῦθα κρίνουσιν οἱ Οὐολφιανοὶ περὶ τῆς μνήμης τῶν ἐθνῶν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν μνήμης, ὅπως τὸν περὶ διαλεκτικῶν ἀνωμαλιῶν λόγον προβάλλοντες ἔκριναν περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν γραμματικῆς. Ἡ μνήμη, ὡς καὶ πᾶσα δύναις τῆς ψυχῆς ἔχει τὴν ἀρμοδίαν εἰς ἐαυτὴν ἡλικίαν, ὅπως ἐν τῷ ἀτόμῳ, οὕτω καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ ἔθνει. Εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς ἐπιστήμης τῆς ψυχολογίας ὅτι ἡ μνήμη ἀκμάζει τὰ μάλιστα ἐν τῇ παιδικῇ καὶ νεανικῇ ἡλικίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ τὸ ἄνδρικό ἐν τῇ ἀνδρικῇ καὶ γεροντικῇ ἡ μὲν μνήμη ἄρχεται ἐκασθενεῖσθαι, ἀκμάζουσα δὲ ἀντ' αὐτῆς ἡ κρίσις καὶ ὁ λόγος. Ὅ,τι συμβαίνει ἐν τῇ ἀτόμῳ συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς ἔθνε-

σιν, ἥτις κατὰ τὴν νεκρὰν αὐτῶν ἡλικίαν ἔχουσιν ἀκμάζουσαν μᾶλλον τὴν μνήμην καὶ τὴν φαντασίαν, ἐν ᾧ ὅταν ἀνδραιοῦσιν καὶ ὅταν ἀρχίσωσιν νὰ γηράσκωσι, τότε ἄρχεται ἡ μὲν μνήμη καὶ ἡ φαντασία αὐτῶν ἐκασθενεῖσθαι κατ' ὀλίγον, ἐξυνομένη δὲ μᾶλλον καὶ ὠρμάζουσα ἀντ' αὐτῶν ἡ κρίσις καὶ ὁ λόγος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μὲν ποίησις ὡς ἔργον μᾶλλον τῆς φαντασίας καὶ ἡ ἱστορία, ἡ στοιχειώδης διανοητικὴ, συμπίπτει εἰς τὴν νεκρὰν ἡλικίαν τῶν ἐθνῶν, ἐν ᾧ αἱ ἐπιστήμαι καὶ ἡ φιλοσοφία συμπίπτουσιν εἰς τὴν ἀνδρικὴν καὶ γεροντικὴν. Τοῦτο λέγων δὲν ἐννοῶ ὅτι πρέπει νὰ ἐκλάβῃ τις τὴν ἰδέαν κατὰ γράμμα οὐδὲ πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀκριβῶς καὶ ἀπαρράλλετος καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας· ἀλλ' ἀληθεῖς ὅμως κατὰ πολλοὺς λόγους εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν. Ἐτερος λόγος τῆς ἐκασθενείσεως τῆς μνήμης εἶνε καὶ ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ κατάχρησις τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς. Διότι εἶνε ὁρθητὰ ἡ ψυχολογικὴ παρατήρησις, ὅτι ὅσοι πλείοτερα μηχανικὰ μέσα ἐφεύρη ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ βοηθήσῃ δύναιεν τινὰ διανοητικὴν, τόσοι πλείοτερον καὶ ἐκασθενεῖ ἡ δύναις αὐτῆ. Ἡ γραφὴ καὶ τὰ βιβλία εἶνε κατ' οὐσίαν βοηθήματα πρὸς διευκόλυνσιν τῆς μνήμης, καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτῆς κατὰ τὸ δυνατόν. Οἱ πρὸ ἡμῶν δι' ἑλλείψιν προχείρων βιβλίων εἶχον ἀπέραντον μνήμην, διότι ἠναγκάζοντο ν' ἀποταμιεύωσι τὰ πάντα εἰς τὴν μνήμην, ὡς στερούμενοι τὰ χρεώδη βιβλία. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχον ἐν τῇ προτέρᾳ γενεᾷ καὶ ὑπάρχουσιν ἐτι καὶ νῦν παρ' ἡμῖν ἄνθρωποι, οἵτινες οὐ μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Οὐίργιλιον ἐγίνωσκον ἀπὸ στήθους. Ἡ μνήμη τῶν ἀρχαιοτέρων διδασκάλων τοῦ γένους, τοῦ Εὐγενίου τοῦ Οἰκονόμου κλπ. ἦτο τεραστικά. Ἐγίνωσκον πολλοὶ ἀπὸ στήθους ὅλους τοὺς Ἕλληνας ποιητάς· ἐν δὲ τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τῆς Χάλκης διδάσκει καὶ σήμερον ἐτι τοὺς Ἕλληνας ποιητάς καὶ τὸν Ὀμηρον ἀπὸ στήθους ἡ γλυκύφθογγος, ἀλλ' ἀόμματος ἀηδὼν τοῦ Βοσπόρου, ὁ Κ. Π. Τανταλίδης. Ταῦτα πάντα φαίνονται μῦθοι εἰς τοὺς γεροντοὺς φιλόλογους, καὶ δικαίως, διότι αὐτοὶ ἔχοντες πρόχειρα ἀνεκὰθεν τὰ ἀναγκαῖα βιβλία δὲν ἔλλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γυμνάσωσι τὴν μνήμην τῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων οἱ περιηγηταὶ ἀναφέρουσι παραδείγματα βιβλίων ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, οἵτινες ἀπαγγέλλουσι στίχους δημοτικούς κατὰ χιλιάδας, καθὼς οἱ Πέρσαι βιβλίοι, οἵτινες ἀπαγγέλλουσιν ἐλόκληρον τὸ κοράνιον, τὸ ὅποιον εἶνε πολλὸ πλεον ἐκτεταμένον παρὰ τὴν Ὀδύσειαν, καὶ τὴν ἐποποιίαν τοῦ Φιρδούση συγκροτούμενην ἐκ στίχων 120,000. Βιβλίουδους ἔχοντες τοιοῦτον ἄπειρον μνημονικὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Fauriel τοῦς γνωστοὺς παρ' ἡμῖν τυφλοὺς λυρωδοῦς. Ἄν λοιπὸν καὶ σήμερον ἐτι ὑπάρ-

χοῦσιν ἄνθρωποι δυνάμενοι ν' ἀπαγγείλωσιν ἀπὸ στήθους ὅλους τοὺς Ἕλληνας ποιητάς, ὁθενδήποτε καὶ ἂν εἶπῃ τις εἰς αὐτοὺς ν' ἀρχίσωσι, διατὶ νὰ μὴ δεχθῇ τις, ὅτι ἠδύνατο νὰ γινώσκωσι μόνον τὸν Ὀμηρον ἐκ στήθους οἱ Ὀμηρίδαι καὶ οἱ λοιποὶ ἀοιδοὶ, ἄνθρωποι ἀνήκοντες εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἔχοντες ἐπομένως ἀκμαίαις τὰς ψυχικὰς τῶν δυνάμεις καὶ μάλιστα τὴν μνήμην, τὸν Ὀμηρον, τοῦ ὁποίου ἡ γλώσσα ἦτο εἰς αὐτοὺς οἰκειοτάτη καὶ μητρικὴ, καὶ τὸν ὅποιον ἔργον καὶ ἐπάγγελμα τοῦ βίου εἶχον νὰ ψάλλωσιν ἢ ἀπαγγέλλωσιν; Ἐπειτα πόσον εἶναι τὸ μήκος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσειας, τὸ ὅποιον λέγουσι καὶ ἐπαναλέγουσι, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέλουσι νὰ ἐπικοινωνήσωσι τὰ ἀδύνατον τῆς ὑφ' ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ποιήσεως τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσειας; Οἱ στίχοι τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδύσειας εἶνε πλείοτεροι τῶν στίχων, ὅσους ἔγραψαν καὶ γράφουσι κοινῶς τόσοι καὶ τόσοι ποιηταὶ, καὶ οἱ κοινώτατοι; καὶ σήμερον ἀκόμη; Ἄς παραλείψωμεν τοὺς ἄλλους, διότι δύνανται νὰ εἰπωσιν οἱ ἐναντίοι ὅτι τὸ ποσὸν τῶν στίχων τῶν διαφόρων τούτων ποιητῶν δὲν εἶνε συγκροτούμενον εἰς δύο καὶ μόνον ποιήματα, ἀλλὰ δισκορπισμένον εἰς πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ ἄς συγκρίνωμεν τὸ ποσὸν τῶν στίχων τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδύσειας ὁμοῦ πρὸς τὸ ποσὸν τῶν στίχων ἄλλων ἐπικῶν ποιημάτων. Οἱ στίχοι τῆς Ἰλιάδος εἶνε 15,793, οἱ δὲ τῆς Ὀδύσειας 12,110, ἦτοι οἱ στίχοι ἀμφοτέρων ὁμοῦ 27,903. Ἄς ἀφῶσωμεν πάντα τὰ ἄλλα ἐπικά ἢ ἐπικοφανῆ ποιήματα τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν καὶ ἄς ἐξετάσωμεν ταῦτα μόνον: Ἡ Ῥαμζιάνα τοῦ Βαλμίκου, ἐπικὸν ποίημα τῶν Ἰνδῶν, περιέχει 24,000 στίχους καὶ τούτεστι 48,000 στίχους. Ἡ δὲ Μαχχαράτα τοῦ Βιάσκ, ἕτερον ποίημα Ἰνδικῶν περιέχει 100,000 στίχους ἢτοι 200,000 στίχους. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Οὐολφιανοὶ δὲν ἀνέτρεψαν μόνον τὴν περὶ τοῦ Ὀμήρου παράδοσιν, ἀλλ' ἐτάραξαν τὴν κόνιν καὶ τῶν ἀρχαίων τούτων Ἰνδῶν ποιητῶν. Ἐπενέβησαν καὶ εἰς τὴν Ἰνδικὴν φιλολογίαν καὶ εἶπαν περὶ τοῦ Βαλμίκου καὶ τοῦ Βιάσκ ὅ,τι καὶ περὶ τοῦ Ὀμήρου. Οἱ Ἰνδοὶ δικακροτέρου καὶ κραυγάζουσιν, ἀλλὰ τίς τοὺς ἀκούει; Ὅπως δὲ ποτε ἀρίνομεν τοὺς Ἰνδοὺς. Ἐρχόμεθα εἰς τὸν Πέρσην ἐπικὸν ποιητὴν, τὸν ἔνδοξον Ishak Iba Chereffah Abul Kasem Manssur τὸν κοινῶς ἐπικληθέντα Παραδείσειον ἦτοι Φιρδούσην, Firdewsi. Ὁ Shahnameh, ἦτοι ἡ «Βασιλικὴ Βίβλος» τοῦ Φιρδούση, συγκροτεῖται ἐξ 60,000 βετίων, τούτεστι 120,000 στίχων. Ποῦ καὶ 120,000 τοῦ Φιρδούση καὶ ποῦ καὶ 27,000 τοῦ Ὀμήρου! Ἐπεται ἐκ τοῦ ἀπέραντου μήκους τοῦ ποιήματος τοῦ Φιρδούση καὶ ἡ ἀνυπαρξία αὐτοῦ; Τοῦτον τοῦλάχιστον τὸν Φιρδούσην οὐδεὶς μέχρι τῆς σήμερον ἤρ-

νήθη. Αλλά τούτο οφείλεται όχι εις τὴν καλλοσύνην τῶν κριτικῶν καὶ Ουόλφριανῶν, ἀπαγε! Τὸν Φιρδούσπν δὲν δύνανται ν' ἀρνηθῶσιν ὅχι δι' ἄλλον λόγον, εἰμὴ διότι ἤκμασεν ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ τῆς ἱστορίας, 1030 μ. Χ., οἱ κριτικοὶ δὲ προτιμῶσι πάντοτε ν' ἀλιεῦσιν εἰς τὰ θολὰ νερά τῆς ἀρχαιότητος. Ἄς ἤκμαζεν ὁ Φιρδούσπς ὅχι 1000 ἔτη μ. Χ., ἀλλὰ 1000 ἔτη π. Χ., ὅπως ὁ Βαλμίκης καὶ Ὀμηρος, καὶ ἐβλεπεν!

Ὁ τέταρτος λόγος ὅτι συνηρολογήθησαν αἱ διάφοροι ὁμηρικὰ βραβύδια πρώτην φοράν ἐπὶ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου, οὐδ' αὐτὸς ἀποδεικνύει τὴν παραδοξολογίαν τῶν Ουόλφριανῶν, ἐκτὸς ἐὰν θέλη τις νὰ παρερμηνεύσῃ τὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διασωθείσας μαρτυρίας. Ὅ,τι ἐξάγει τις ἐκ τῶν ἀρχαίων τούτων μαρτυριῶν τοῦ Πλουτάρχου, Ἡροδότου, Αἰλιανοῦ, Διογένους τοῦ Λαερτίου καὶ ἄλλων, εἶνε ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἴτε ἐγγράφα ἐξ ἀρχῆς εἴτε μὴ διασωθέντα εἰς τὸ στόμα τῶν βραβύδιων καὶ ὑπὸ τούτων μετενεχθέντα ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐψάλλοντο ὑπὸ διαφόρων βραβύδιων ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος, οἷον Ἄργει, Σπάρτῃ, Ἀθήναις, καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ διαφόρους θρησκευτικὰς ἐορτάς, συρράπτομενα ἔνθεν κἀκεῖθεν πρὸς ἀπαρισμὸν ἐννοίας τινὸς ἀρμοδίας πρὸς τὴν περίστασιν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἶδος, οὕτως ἀκατάγραφον φερόμενα εἰς διαφόρων ἀνθρώπων στόματα ἦτο φόβος μὴ προϊόντος τοῦ χρόνου ἢ διαφθαρῶσιν ἢ ἐξαφανισθῶσι, συνέστησεν ὁ Πεισιστράτος τετραμελῆ ἐπιτροπὴν διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς καταγραφῆς τῶν ὁμηρικῶν ἔπων, ὑπερ καὶ ἐγένετο. Αἰὶνὰ πῶς πρέπει νὰ ἐκλάβῃ τις τὴν ἐργασίαν ταύτην; Πρέπει νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἦσαν κυκεῶν, φύρδην μίγδην διεσκοπισμέναν εἰς τὰ στόματα τῶν βραβύδιων, καὶ ἐκ τῆς ὕλης ταύτης ἀπάσας καταγραφείσας οἱ ἐκ τῆς τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐσχεδίασαν τὴν ἐνότητα, τὸν μῦθον καὶ τὴν οἰκονομίαν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς· λαμβάνοντες δὲ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς ὕλης τὸ ἀρμόζον πρὸς τὸ σχέδιον αὐτῶν, συνεκόλλων προσθέτοντες αὐτοὶ νέους στίχους ἢ καὶ ἀφαιροῦντες τοὺς ἀσκόπους καὶ ἀχρήστους καὶ ἐκ τῆς κοινῆς συνεδριάσεως καὶ συνεργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐξῆλθεν ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια; Ταῦτα λέγουσιν οἱ περὶ Ουόλφριον. Αἰὶνὰ τούτο πρῶτον μὲν εἶναι φανερὰ καὶ ἀπροκάλυπτος παρερμηνεία τῶν ἀρχαίων χωρίων, τὰ ὅποια ὀρθῶς καὶ ἀβιάστως ἐρμηνευόμενα σημαίνουσιν οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ὁ Ὀμηρος μὴ γεγραμμένος ἢ μὴ σωζόμενος ὀλόκληρος ἐγγράφος, ἐξεδόθη τότε πρῶτον ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐργασία λοιπὸν τῆς ἐπὶ Πεισιστράτου ταύτης ἐπιτροπῆς εἶνε οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ὅ,τι ἐννοοῦμεν λέγοντες ἐκδοσις. Τὸ ἔργον αὐτῆς ἦτο ἀπαραλλάκτον καὶ ὅμοιον πρὸς τὸ ἔργον

τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλληνιστῶν Ἑβραίων τῆς μετὰ ταῦτα διορισθείσης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου διὰ νὰ μεταφράσωσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν τὴν ἱερὰν γραφὴν τῶν Ἑβραίων. Ἡ μόνη διαφορά εἶνε ὅτι οἱ μὲν ἐπὶ Πτολεμαίου μετέφραζον ἐγγράφα, οἱ δὲ ἐπὶ Πεισιστράτου κατέγραφον ἄγραφα καὶ ἀπαγελάτα ποιήματα. Τί ἄλλο ἔκαμεν ὁ Fauriel ὁ ἐκδοὺς τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ ἄσματα εἰμὴ νὰ καταγράψῃ αὐτὰ ὅπως τὰ ἤκουσεν ἀπαγγελλόμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ νὰ μεταφράσῃ εἰς τὸ γαλλικόν; Ἀλλὰ πολλάκις ὁ μὲν ἀπήγγελλε τὸν δεινὰ στίχον διαφόρως πῶς ἢ ὁ ἕτερος· ὁ Fauriel προετίμησε τὸν δόξαντα αὐτῷ ὀρθότερον. Ἴδου τὸ μόνον ὑπερ ἔπραξεν αὐτός. Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξε καὶ ἡ ἐπὶ Πεισιστράτου ἐπιτροπή: νὰ προτιμήσῃ ἐνιαχοῦ τὸν δεινὰ στίχον τοῦ δεινός, τούτέστιν ἔπραξεν ἔργον ἐκδότου, ἔργον ὑπερ πράττουσι καὶ σήμερον οἱ ἐκδοταί, προτιμῶντες ἐν τῇ ἐκδόσει ἀρχαίου τινὸς ποιητοῦ ἢ συγγραφέως τὴν δεινὰ γραφὴν τοῦ δεινὸς χειρογράφου ἑτέρως γραφῆς φερομένης ἐν ἑτέρῳ χειρογράφῳ.

Ἐπειτα καὶ ὅπως τὸ ἐναντίον ἂν ἀνέφερον οἱ πηλαιοὶ, καὶ ἂν ἀνέφερον ἀκριβῶς ὅ,τι θέλουσι νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν οἱ Ουόλφριανοὶ, ἡ κριτικὴ, ἡ ὀρθὴ δηλ. κριτικὴ θὰ ὑπηγόρευε νὰ μὴ δώσῃ τις πίστιν εἰς αὐτούς, διότι τὸ πρᾶγμα θ' ἀντέφρασκε, θ' ἀντεμάχετο ἀποτόμως καὶ ἀσυμβιβιάτως πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον ὡς ἐξ αὐτῆς τοῦ τῆς φύσεως. Ἐνθεν ὁμολογοῦσιν οἱ περὶ τὸν Ουόλφριον καὶ δὲν δύνανται νὰ μὴ συνομολογήσωσι πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ἂν ὑπάρχει ἔργον τέλειον ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ, τὸ μόνον περὶ τοῦ ὁποίου συμφωνοῦσιν ἅπαντες ὅτι εἶνε μοναδικὸν καὶ ἀμίμητον εἰς τὸ εἶδος του, ἀπαράμιλλον καὶ ἀσύγκριτον πρὸς ἀπάσας ἀπάντων τῶν ἐθνῶν τὰς ἐποποιίας, εἶνε ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια· ἔνθεν δὲ ἔρχονται καὶ λέγουσιν ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἀριστουργήματα εἶνε ἔργον συντροφικῶν τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς! Ὁμολογῶ ὅτι παραδοξότεραν ταύτης γνώμην δὲν εὑρηκὰ ποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ποιήσεως καὶ τῶν γραμμῶν. Ὁμολογοῦσιν οἱ περὶ τὸν Ουόλφριον καὶ δὲν δύνανται νὰ μὴ ὁμολογήσωσιν, ὅτι λυρικοὺς ποιητὰς καὶ τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ νεώτερα ἔθνη ἀνέδειξαν πολλοὺς καὶ ἀξιολόγους, καὶ ὅτι ἂν συγκριθῇ ἡ λυρικὴ καὶ ἡ δραματικὴ ποιήσις τῶν λοιπῶν ἐθνῶν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν, θὰ ἦνε δύσκολον νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐπέχει ἐν τῇ λυρικῇ καὶ δραματικῇ ποιήσει καθ' ἅπαντας τοὺς λόγους τὰ πρωτεία, ἐνῶ περὶ τῶν πρωτείων τῆς ἐπικῆς ποιήσεως τῆς Ἑλλάδος οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων, διότι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια εἶνε τὰ τελειότατα ἐπικά ποιήματα, ὅσα ἐδημιούργησε μέχρι τῆς σήμερον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς· καὶ ὅμως αὐτοὶ οὗτοι ἔρχονται ἔπειτα καὶ λέγουσιν, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια

εἶνε προϊόν ὅχι μιᾶς δαιμονίου ποιητικῆς μεγαλοφυίας, ὅχι ἔργον ἐνὸς σπανίου καὶ μοναδικοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ σύρραμα καὶ κέντρον τῶν ἐπὶ Πεισιστράτου Κ. Κ. Ζωπόρου, Ὀνομακρίτου καὶ συντροφίης! Καὶ ἡ *Airius* καὶ ἡ *Ierosolymitis* καὶ ἡ *Θεῖα Κωμωδία* καὶ ὁ *Απωλοῦς Παράδεισος* καὶ τὰ λοιπὰ ἐπικά ποιήματα ὁμολογοῦσιν ὅτι ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Οὐίγγιλίου, τοῦ Τάσσου, Dante, Μίλτωνος καὶ οὕτω καθεξῆς, μόνον δὲ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια δὲν ἐπιήθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου, διότι τὰ ποιήματα ταῦτα εἶνε ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ κρείτονα καὶ τελειότερα! Καὶ εἰς μὲν ἀνθρώπος νὰ ἐγράψῃ αὐτὰ ὡς τέλεια καὶ μοναδικῶς ἄριστα τοῖς φαίνεται παράδοξον· δὲν τοῖς φαίνεται δὲ παράδοξον νὰ τὰ ἐγράψῃ ἐκ κοινῆς καὶ συντροφικῆς συνεδριάσεως καὶ συνεργασίας τέσσαρες διάφοροι ἀνθρώποι! Ἐγὼ θὰ προεκάλλουν ἅπαντας τοὺς Ουόλφριανούς νὰ γράψωσιν ὅχι ἐν ποίημα μακρὸν, ἀλλὰ καὶ ἕνα μόνον στίχον συντροφικόν. Οἷονδῆποτε ἔργον εἴτε βιομηχανίας εἴτε ἐπιστήμης εἶνε δυνατόν νὰ ἀποτελεσθῇ ἐκ κοινῆς συνεργασίας οὐδέποτε ὅμως ἠκούσθη ὅτι ἐκ κοινῆς συνεργασίας ἀπετελέσθη καὶ ἔργον τι ποιητικόν, οὐδὲ εἰς κἂν στίχος. Ἐπέπρωτο ν' ἀκούσωμεν, ὅτι ἐκ συντροφικῆς ἐργασίας προέκυψε τὸ τελειότατον ποιητικὸν ἔργον τοῦ κόσμου, ὁ Ὀμηρος!

Ἐρχεται ἔπειτα ὁ πέμπτος καὶ τελευταῖος λόγος, ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ καλλιτεχνικὴ ἐνότης καὶ οἰκονομία τῆς Ὀδυσσεύς διαφέρει οὕτως ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος, ὡστε εἶνε ἀδύνατον νὰ ἦνε ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ἔργον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Διὰ τὴν, λέγουσιν οἱ κριτικοὶ, ἐὰν ὁ Ὀμηρος ἦτο ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεύς, διὰ τί νὰ ὑπάρχῃ τόσα ἀνομοιότης τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς; Ἐὰν μὲν τις ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ὅλην ἐντύπωσιν τῆς Ἰλιάδος καὶ εἰς τὴν ὅλην τῆς Ὀδυσσεύς, ἡ ἐκ τῆς Ἰλιάδος εἶνε μεγαλοπρεπεστέρα καὶ ἰσχυροτέρα, ἐνῶ ἡ ἐκ τῆς Ὀδυσσεύς εἶνε ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ, ἡρεμώτερα δὲ, εὐαρεστοτέρα καὶ παθητικώτερα. Τὸ δαιμόνιον τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐξαιρέται εἰς ὕψος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκπύπτει παρὰ πολὺ ἐν τῇ Ὀδυσσεύ. Ἐὰν τις ὅμως ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν οἰκονομίαν, εὐρυθμίαν καὶ διάταξιν τῶν διαφόρων μερῶν, εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ μύθου καὶ ἐν γένει εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν σχέδιον, τότε ἡ Ὀδύσεια ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ τὴν Ἰλιάδα. Τὴν σήμερον ἐκτὸς τῶν πλείστων, οἵτινες ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀρχαίαν καλῶς καὶ ἄριστα ἔχουσαν ὀρθοδόξιαν περὶ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων, οἱ λοιποὶ ἅπαντες σχεδὸν, δέχονται τὴν Ὀδύσειαν ὡς ἔργον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν Ἰλιάδα, τούτέστιν ἀσπάζονται τὴν αὐτὴν περίπου γνώμην τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χωριζόντων. Ὁ *Outfried Müller*, ὅστις εἶνε μᾶλλον ὀρθόδοξος, διὰ

νὰ ἐξηγήσῃ τὴν καλλιτεχνικὴν ταύτην ἀντίθεσιν τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεύς καὶ ὑποθέτων ὅτι εἶνε ἀδύνατον διὰ τὸ μῆκος νὰ ἐγράφησαν ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου, λέγει ταῦτα: «Ἐὰν ὅμως ἡ τελειώσις τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεύς ἤθελε φανῆ εἰς τινα ὡς ἔργον κολοσσιαίτερον ἢ ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς αὐτὸ ὁ βίος ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου, τότε δυνάμεθα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι, ἀφοῦ ὁ Ὀμηρος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος ἐψάλε τὴν Ἰλιάδα, παρέδωκεν ἐν τῇ γεροντικῇ αὐτοῦ ηλικίᾳ εἰς τινα μεμνημένον αὐτοῦ μαθητὴν τὸ σχέδιον τῆς Ὀδυσσεύς, τὸ ὅποιον διὰ μακροῦ χρόνου εἶχε τελειοποιήσῃ ἐν τῇ δικαιοῖα αὐτοῦ ἀναθεῖς εἰς αὐτὸν τὴν ἐκτέλεσιν.» Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ *Muller* στηρίζεται ἐπὶ ὑποθέσεως πάντῃ ἀδύνατου. Δύναται τις νὰ παραδώσῃ εἰς τινα τὴν ἐκτέλεσιν σχεδίου ἐπιστημονικῆς συγγραφῆς τὸ πολὺ, ἔργον ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἄλλος νὰ σχεδιάσῃ ποίημα τι καὶ ἄλλος νὰ τὸ ἐκτελέσῃ καὶ οὕτω κελῶς, τούτο οὐδέποτε ἐγένετο. Οὔτε μουσικὰ οὔτε ποιητικὰ σχέδια οὔτε ἐξετελέσθησαν οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῶσι κατὰ παράδοσιν. Ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἐγένετο πολλάκις τοῦτο· πολλάς εἰκόνας τοῦ *Raphael* ἐξετέλεσαν οἱ μαθηταὶ του. Τοὺς πλείστους ζωγραφικὸς πίνακας τοῦ διασημοῦ ζωγράφου τῆς Γερμανίας *Kaulbach*, οἷον τοὺς λαμπροὺς πίνακας τοῦ ἐν Βερολίνῳ νέου Μουσείου τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐξετέλεσαν ἄλλοι παρὰ τὸν *Kaulbach*. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα διαφέρει ἐντελῶς ὡς πρὸς τὴν ζωγραφικὴν, διότι ἡ ἐκτέλεσις εἶνε προεσχεδιασμένη ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ὅστις ἐγγεῖρει εἰς τὸν ἐκτελεστὴν ὀλόκληρον τὸ σχέδιον τῆς εἰκόνας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν λείπει ἡ ἐλαχίστη γραμμὴ καὶ ἡ ἐργασία τοῦ ἐκτελεστοῦ εἶναι τότε καθαρῶς μηχανικὴ, ἀντιγραφὴ μόνον καὶ χρωμάτισις. Καὶ τοῦτο εἶνε δυνατόν ὅχι εἰς ἀπάσας τὰς ζωγραφικὰς σχολὰς, ἀλλ' εἰς ἐκείνας μόνον, ἐν αἷς ὅλη ἡ ἀξία συγκεντροῦται εἰς τὸ σχέδιον, ὁ δὲ χρωματισμὸς θεωρεῖται ὡς τι ἐπουσιώδες. Τοῦ *Raphael* αἱ εἰκόνας θαυμάζονται ὅχι διὰ τὸν χρωματισμὸν κυρίως, ἀλλὰ διὰ τὴν πλαστικὴν καθαρότητα καὶ ἐνάργειαν τῶν γραμμῶν καὶ μορφῶν καὶ διὰ τὴν ἀρχαιοπρεπῆ κλασικότητα τῆς ἰδέας. Τῶν δὲ εἰκόνων τοῦ *Kaulbach* ἡ ἀξία ἀναφαίνεται ἐν τῇ μεγαλοφυίᾳ τῆς συνθέσεως, ἐν τῇ ἰκανότητι τοῦ περιστῆν ἀπαρμιλλῶς διὰ τῆς ζωγραφικῆς ἐπικῆς καὶ δραματικῆς ἰδέας ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ποιικίᾳ, τῷ πλούτῳ καὶ τῇ ζωῇ. Αἰὶνὰ τούτο κατορθοῦται ὅχι διὰ τοῦ χρωματισμοῦ, ὃν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ καὶ μέτριος ζωγράφος, ἀλλὰ διὰ τοῦ σχεδίου, ὑπερ εἰς τοιούτου εἶδους ζωγραφικὴν εἶνε τὸ πᾶν. Ἄλλος ὁ λόγος περὶ τῆς Ὀλλανδικῆς σχολῆς π. χ. Τὰ σχέδια τοῦ *Rubens* οὐδεὶς ἄλλος παρ' αὐτὸν

ἐξετέλεσεν οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ, διότι ὅλη σχεδὸν ἡ ἀξία τῶν εἰκόνων τοῦ Rubens ἀναρπίνε-ται ἐν τῷ χρωματισμῷ. Ἄλλ' ἐν τῇ ποιήσει, ὅπως καὶ ἐν τῇ μουσικῇ, τὸ σχεδὸν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως. Τὸ νὰ σχεδιάσῃ τις εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ. Ἡ ὑπόθεσις ἄρα αὕτη τοῦ Müller εἶνε ὅλως ἀδύνατος.

Ἄλλὰ τότε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τις τὴν ἀντίθεσιν ταύτην τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς; ἐρωτῶσιν οἱ νέοι χωρίζοντες. Ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ὑπάρχει ἐξαρσις δαιμονία, ζωὴ ποιητικὴ ὑπερεκχειλιζούσα, ἀλλ' ἄνευ μεγάλης συγκεντρώσεως τῆς ἐνότητος καὶ τῆς οἰκονομίας. Ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐ ὑπάρχει μὲν ἡ καλλιτεχνικὴ αὕτη συγκέντρωσις τῆς ἐνότητος, καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάταξις καὶ οἰκονομία τῆς ὕλης, ἀλλ' ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι ζωὴ φαίνεται ἐκπεπρωκυία πρὸς πολλὰ, αἰσθάνεται τις ὅτι καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐ ὑπάρχει πῦρ ποιητικόν, ἀλλὰ τοῦ πυρὸς τούτου βλέπει μᾶλλον τὸν καπνὸν παρά τὰς φλόγας. Τοῦτο φαίνεται παράδοξον εἰς τοὺς κριτικούς. Ὁμολογῶ ὅτι εἰς ἐμὲ θὰ ἐφαινετο παράδοξον τὸ ἐναντίον. Ἐπεθύμουν οἱ ξενίζόμενοι πρὸς τὴν ἀντίθεσιν ταύτην νὰ μοι ἔφερον τὸ παράδειγμα ἑνὸς καὶ μόνου ποιητοῦ, γράψαντος δύο καὶ πλεονέκτα μεγάλα ποιήματα ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ἐν οἷς νὰ μὴ παρατηρήται ἡ ἀντίθεσις αὕτη. Ποία ἀντίθεσις μεταξύ τῶν νεανικῶν ἔργων τοῦ Shakspeare καὶ τῶν ἔργων τῆς ὠρίμου τοῦ ἡλικίας! Ἀπειράκι καὶ ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ μεγαλειότερα πρὸς τὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς. Ἐὰν μὴ ἐσώζοντο τοῦ Shakspeare ἄλλα ἔργα πρὸς τὰ ὁμοιοκατάληκτα μελόδρια (sonnets) καὶ ἐπύλλια, τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐὰν ἐσώζετο, οὐδαμῶν ἤθελεν ἔχει ἀξίαν. Τὰ νεανικά του ἔργα εἶνε ἄξια μετριωτάτου ποιητοῦ. Ποία ἀπόστασις μεταξύ τῶν τῆς νεότητος τοῦ πλήρων ποιητικῆς ζωῆς καὶ ἐμπνεύσεως, ἀλλ' ἀτέχνων ἔργων τοῦ Schiller, τῶν Ἀριστῶν του π. χ. καὶ τῶν τῆς ὠρίμου τοῦ ἡλικίας! Ποία ἀπόστασις μεταξύ τοῦ Gutz von Berlichingen καὶ τῆς Ἰφιγενείας τοῦ Goethe! μεταξύ τῶν ἀρχαιοτέρων μελετῶν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἀρμονιῶν τοῦ Λαμαρτίνου! Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἠδυνάμην νὰ ἐκτείνω ἐπ' ἄπειρον. Καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων δὲ ἠδυνάμην νὰ ἀναφέρωμεν παραδείγματα τοιαύτης ἀντιθέσεως, ἐὰν ἐγνωρίζομεν ἀκριβῶς τὴν χρονολογίαν τῶν διαφόρων ἔργων τῶν ἀρχαίων ποιητῶν. Τοῦτο εἶνε τετριμμένη πλέον ἀλήθεια διὰ τὸν γινώσκοντα τὴν ἱστορίαν τῆς ποιήσεως, ὅτι τὰ ποιητικὰ ἔργα παντὸς ποιητοῦ ἀνταποκρίνονται πάντοτε πρὸς τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἡλικίας. Ἐν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ εἶνε πλήρη μὲν ζωῆς, ἀλλ' ἄτεχνα καὶ ἐπιπόλαια. Μόνον τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας τὰ ποιητικὰ ἔργα εἶνε τέλεια μὲν κατὰ τὴν μορφήν, τέ-

λεια δὲ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, πλήρη ζωῆς καὶ ἐξάρσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πλήρη βάρους καὶ ἐννοίας. Τῆς ἡλικίας κατακλινομένης πρὸς τὸ γῆρας, δυνατόν μὲν νὰ παραμείνωσιν αἱ κατὰ τὴν μορφήν καλλοναὶ καὶ τεχνικαὶ ἀρεταί, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ νὰ μὴ κοχλάζῃ πλέον ὡς πρότερον. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰ ἔργα τῶν διαφόρων ἡλικιῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ· διότι δαιμονίου ποιητοῦ τὰ νεανικά καὶ γερωνικά ἔργα εἶνε πάντοτε ἀπειράκις τελειότερα καὶ κρείτονα τῶν τῆς ἀκαμίας καὶ ὠρίμου ἡλικίας ποιητοῦ ἀφυοῦς καὶ κακοῦ. Τὰς ἀληθείας ταύτας ἐφαρμόζοντες καὶ εἰς τὸν Ὀμηρον, τί βλέπομεν;

Ὅτι τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδυσσεΐν ἐποίησε συγχρόνως ὁ Ὀμηρος, τοῦτο βέβαιον δὲν εἶνε δυνατόν. Ἐποίησεν ἄρα αὐτὰς εἰς δύο διαφόρους ἡλικίας τοῦ βίου του, ὅστις οὕτως ἐμερίσθη δίχως. Πάντα ὅσα εἴπομεν μέχρι τοῦδε, καὶ αἱ ἀρεταὶ ἀμφοτέρων τῶν ποιημάτων καὶ αἱ σχετικαὶ ἑλλείψεις αὐτῶν πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἢ μὲν Ἰλιάς ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς ζωῆς του, ἢ δὲ Ὀδυσσεΐα κατὰ τὸ δεύτερον. Ἀφοῦ ἐν τῇ νεανικῇ καὶ ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ ἐποίησε τὴν Ἰλιάδα, γηράσκων ἤδη ὁ ποιητὴς ἤρχισε καὶ ἐτελείωσε τὴν Ὀδυσσεΐαν, ἥτις δὲν εἶνε μὲν τόσον λαμπρὰ καὶ ἀπαστρέπτουσα ὅσον ἡ Ἰλιάς, ἀλλ' ἔχει ἐσωτερικῶς μὲν πλεονέκταν βαθύτητα αἰσθημάτων, ἡρεμίαν πάθους καὶ γνώσιν τοῦ βίου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τελειότεραν, κατὰ δὲ τὴν καλλιτεχνικὴν μορφήν ἐξελέγχει βλέμμα ὀξύτερον καὶ διορατικώτερον, χεῖρα ἐμπειροτέραν καὶ τελειῶς ἤδη ἐξησκηνένην. Ἄλλὰ τοιαῦτα προτερήματα ἀπῆται καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος. Ναὶ μὲν, οὔτε ἡ ἡλικία τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' οὔτε ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἀπῆται πλέον σφοδρότητα πάθους, λάμψιν χρωμάτων ζωηρὰν καὶ ἀποθαμβοῦσκαν, οὐδ' ὕψος φράσεως καὶ ἐννοίας. Γέρον ἦτο ὁ ποιητὴς, ἀλλὰ καὶ γέροντος ἀρετὰς ἀπῆται τὸ ποιῆμα: ἐμπειρίαν τοῦ κόσμου καὶ πολυμάθειαν, πλοῦτον ἰδεῶν περὶ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ γύμνασιν καὶ ἐμπειρίαν περὶ τὴν ποικιλίαν σχεδίσιν καὶ οἰκονομίαν καὶ τὰς ἀρετὰς ταύτας εἶχεν ἀπάσας ὁ γέρον ἤδη ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος. Ἐν τῇ Ἰλιάδι ὑπῆρχεν ἡ ἐνότης καὶ τοῦ τόπου, ἐνῶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐ οἱ ἦρωες παλιντοῦντες διασκορπίζονται τῆδε κακεισε τῆς ἑλλάδος. Ἐν τῇ Ἰλιάδι ὑπῆρχε μεγαλειότερα συγκέντρωσις τοῦ χρόνου, διότι τὸ ὅλον ποίημα περιλαμβάνει τὰς ὀλίγας μόνον ἡμέρας, ὅσας διήρκεσεν ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως, ἐν ᾧ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐ ἡ πλάνη τοῦ Ὀδυσσεύς ἐκτείνεται ἐπ' ἄπειρον. Ἐν τῇ Ἰλιάδι ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ἐνότης καὶ συγκέντρωσις ἐξηγόραζε τὰς μικρὰς ἑλλείψεις τῆς ἐσωτερικῆς διασπάσεως καὶ

ἀταξίας, ἐνῶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐ, ὅσο πλεονέκταν διασκορπισμένα κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἦσαν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, τόσο πλεονέκταν ἔπρεπε νὰ συσφιγγθῇ ὁ σύνδεσμος τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ μύθου ἐνότητος καὶ συγκεντρώσεως. Ὅπως ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχεν ἀναριθμητὰ κωλύματα ἐκ τῶν θεῶν καὶ ἐξ ἀνθρώπων, τὰ ὅποια ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ὑπερνικήσῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ποιητὴς εἶχεν ἄπειρα ἐμπόδια, τὰ ὅποια ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ὑπερνικήσῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σταθερὸν καὶ ἀμετάθετον τοῦ σκοπῶν. Ἐὰν ἦτο ἕτερός τις ἦρος, ἢ οὐδέποτε ἤθελε φθάσῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, ἢ ἤθελε καταστραφῆ ἐν μέσῳ τῶν δυσκολιῶν. Ἐπρεπε νὰ ἦνε ὁ Ὀδυσσεὺς, ὁ πάντων ἡρώων πολυτροπώτατος καὶ πολυμαχνώτατος, ὁ « πολλῶν ἀνδρῶν ἰδῶν ἄστεκ καὶ νόον γνοῦς, » διὰ νὰ ὑπερβῆ τὰ ἐμπόδια καὶ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του. Ὁμοίως καὶ οἷοςδὴποτε ἄλλος ποιητὴς καὶ ἂν ἦτο, ἤθελεν ἀποτύχῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δυσκολιῶν ἢ δυσχερειῶν τῆς ὑποθέσεώς του, τῆς ἄνευ ἐνότητος χρόνου, τόπου καὶ πράξεως πκλινοστέσεως τῶν πορθητῶν τοῦ Ἰλίου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ὀμηρος, ἔπρεπε νὰ δανεισθῇ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἡρώος του, ἔπρεπε νὰ ἔχη ὅλα τὰ ἐφόδια τῆς πολυπειρίας καὶ πολυμαθείας, ὅσα ἐκέρδησεν ἐκ τοῦ μακροῦ τοῦ βίου, διὰ νὰ δυναθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν του. ἦρος τῆς Ὀδυσσεύς δὲν εἶνε πλέον ὁ νέος Ἀχιλλεὺς, ἀλλ' ὁ γέρον καὶ πολύτροπος Ὀδυσσεὺς. Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ πκλινοστοῦντος τούτου γέροντος ἡρώος δὲν εἶνε πλέον ἡ ἀνδρεία καὶ αἱ μάχαι, ἀλλ' ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν οἰκίαν τῆς περιλημμένης συζύγου του, καὶ ἡ οἰκιακὴ ἡσυχία, εἰρήνη καὶ εὐδαιμονία. Ἡ φιλοδοξία του δὲν εἶνε πλέον ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἐπιθυμεί καθήμενος πλησίον τῆς ἐστίας, ὡς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἀλκίνοου, νὰ διηγῆται τὰ παλαιὰ κατορθώματα αὐτοῦ τε καὶ τῶν συμπολεμιστῶν του. Τοιαῦτα ἀπαραλλάκτως εἶνε καὶ τοῦ γέροντος ποιητοῦ αἱ ὁρέξεις καὶ διαθέσεις. Τὸ βλέμμα του δὲν εἶνε πλέον ἐστραμμένον πρὸς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, καὶ τὰς σκηνὰς τῶν στρατοπέδων, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκιακὸν βίον. Ὅπως ὁ ἦρος του, ὅπως ὅλοι οἱ γέροντες, οὕτω καὶ ὁ γέρον ἤδη ποιητὴς, ἀγαπᾷ νὰ διηγῆται. Ἀλλὰ ποῖσι διηγήσεις! Ὅτι λέγει περὶ τοῦ γέροντος Νέστορος, τοῦτο ἀρμόζει εἰς αὐτὸν μάλιστα,

» τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων βίον αὐδῆ. »

Τοιαῦτα ἡ ὑπόθεσις ἦν εἶχεν ἐπιφυλάξῃ εἰς τὸ γῆρας τοῦ ὁ μέγας τῆς Ἰλιάδος ψάλτης, ὑπόθεσις ἀρμολογία καὶ καταλληλοτάτη. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἐκλογῇ τῆς ὑποθέσεως φαίνεται ἡ μοναδικὴ διορατικότης τοῦ βλέμματος τοῦ ὡς τυφλοῦ μὲν τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς παραδοθέντος εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ-

πὲρ πάντας τοὺς ποιητὰς πολυομμάτου νεορῶς Ὀμήρου. Ἄλλ' ὅπως ἐν τῇ προδεδοτικῇ ἡλικίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ ἐπεδείχθη τὴν αὐτὴν ὀξυδερκίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος τοῦ ποιητῆς.

Καὶ τῶντι, τί ἄλλο μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἐπαγωγότερον θέμα ἦτο δυνατόν νὰ πλήξῃ ἰσχυρότερον τὴν φαντασίαν τοῦ νεορῶ καὶ ὀργῶντος Ὀμήρου πρὸς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν καὶ ἀνδρείαν τῶν Τρώων καὶ Ἀχαιῶν, τὴν νεανικὴν καὶ ποιητικὴν μορφήν τοῦ ἡρωϊκοῦ Ἀχιλλέως, τὴν αὐστηρὰν καὶ σθερὰν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνδρείου Ἐκτορος, καὶ τὰ τοσοῦτων ἄλλων « ἀνδρῶν κλέε ἡρώων », τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων, τὰ « ἔγχεα καὶ μένεα ἀνδρῶν χαλκοθεωρήκων », τὸν « μισογυμένον πολὺν ὀρωρότα ὀρυμαγδὸν, ἰαχὴν τε φόβον τε », καὶ τὴν « οἰμωγὴν τε καὶ εὐχολὴν ἀνδρῶν ἑλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων; » Τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ ψάλλον τοὺς ἀρηϊφίλους καὶ μενεχάρμους ἐκείνους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου ἦρωας, ὑπέκυψεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν τύχην καὶ τὴν μαγείαν αὐτῶν, ἐξήρθη εἰς μέγα δυνάμειος ὕψος, ὅπως ἐκείνοι, ἀλλὰ συγχρόνως ἐνεκε τῆς ἀδιαλείπτου πνευματικῆς αὐτοῦ καὶ κατὰ φαντασίαν πρὸς αὐτοὺς συμβιώσεως, προσέλαβέ τι καὶ ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς ἀτασθαλίας καὶ ἀταξίας τῶν Ἀχαιῶν. Ὅπως οἱ ἦρωες Ἀχαιοὶ ἐν τῇ Τροίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὸ δαιμόνιον τοῦ ποιητοῦ διάγει ὡς ἐν στρατοπέδῳ, ἄτακτον καὶ ἀτάσθαλον. Ἡ ἐν τοῖς πρὸ τῆς Τροίας ἐστρατοπεδευμένοι Ἀχαιοὶς ἑλλείψεις ἐνότητος, ἀντικατωπρίσθη κατὰ συμπάθειαν καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι ὡς ἑλλείψεις ποιητικῆς ἐνότητος, καὶ ἡ κατὰ πνεῦμα συγχρόσις καὶ συμβίωσις πρὸς τὸν Ἀχιλλεὺς, τὸν μνήσαντα καὶ διασπᾶσαντα τῶν Ἀχαιῶν τὴν ἐνότητα καὶ συγκέντρωσιν, ἐπενήργησε καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι διάσπασιν τῆς ἐνότητος τοῦ μύθου καὶ τῆς συγκεντρώσεως τῆς οἰκονομίας. Ἀλλὰ τί ἐμελλεν εἰς τὸν ἐνθουσιῶντα ἐκ τῆς Ἀχιλλεῖου λάμψεως, καὶ μεμεθυμένον ἐκ τῶν πρὸς τὴν κλαγγὴν τῶν Ἀχαιῶν ὅπλων παλμῶν τῆς καρδίας τοῦ νεορῶν ποιητῆν, ἐὰν τὸ τεχνικὸν μέρος τοῦ ποιήματός του, ἡ ἐνότης καὶ συγκέντρωσις δὲν ἐπετυγχάνετο; Ἡρκε εἰς αὐτὸν ἐν καὶ μόνον, νὰ φθάσῃ διὰ τῆς Ἰλιάδος τοῦ τὸ ἔρκος καὶ τὸ κάχυμα τῶν Ἀχαιῶν, τὸν ξανθὸν υἱὸν τῆς Θετίδος τὸν Ἀχιλλεὺς. Καὶ τοῦτο τὸ κατώρθωσεν. Ἐβθασε τὸν Πηλεΐδην ὁ Μαιονίδης! Καθὼς μόνη ἡ θεὰ τῆς καταχάλκου καὶ λαμπρᾶς πανοπλίας τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ μόνης, ἄνευ τοῦ ἦρωος, ἄμα ἐπιφανείσης, ἔτρεπεν εἰς φυγὴν ἐντρομα τὰ πλήθη τῶν Τρώων, τοιοῦτοτρόπως καὶ μόνης τῆς Ἰλιάδος, ἄνευ τῆς ἐν τῇ Ὀδυσσεΐ καλλιτεχνικῆς ἐνότητος καὶ οἰκονομίας, καὶ μόνης λέγω τῆς Ἰλιάδος, τῆς λαμπρᾶς καὶ καταχάλκου ταύτης

πανοπλίας τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἡ θεὰ ἔστρεψε καὶ θὰ τρέπη διὰ παντός εἰς φυγὴν ἐντρομα τὰ πλήθη τῶν μιμητῶν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου καὶ καυχήματος τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ὀμήρου!

Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται ὅτι αὐτὴ ἡ διαφορὰ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς, ἦν ἐπάγουσιν ὡς ὑπὲρ ἑκυτῶν οἱ Οὐολφριανοί, πείθει ἡμᾶς ἔτι μᾶλλον περὶ τῆς ἀνυποστάτου σαθρότητος τῆς Οὐολφριανῆς παρδοξολογίας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐνικίου ποιητοῦ, τοῦ ποιήσαντος τὰ δύο διάφορα κατ' ἀνάγκην, ἀλλ' ἀδελφὰ ποιήματα τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς!

Εἰς ἐπισφράγισιν πάντων τούτων, εἰς ἐπισφράγισιν τῆς περὶ τῆς ἐνόητος τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων γνώμης ταύτης, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω τὰς λέξεις ἐνὸς ἀνδρός, οὐτινος ἡ ψῆφος καὶ μὴν κατ' ἐμὲ ἀντιζυγίζει πρὸς ἅπασι τῶν φιλολόγων καὶ κριτικῶν, διότι εἶνε ὁ μεγαλοφύετος ὄχι τῶν κριτικῶν, ἀλλ' αὐτῶν τῶν μιμητῶν τοῦ Ὀμήρου, ὁ μόνος ὅστις ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἐπεδείχθη σπινθηρὰς τινὰς ἐπικῆς μεγαλοφυΐας προσεγγιζούσης πρὸς τὴν ὁμηρικὴν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε ὁ ἕκτωρ τῶν μιμητῶν τοῦ Ὀμήρου, ὅστις, καθὼς εἶδομεν προχθὲς, ἐνθάρρυνθεις ἐκ τοῦ Οὐολφρίου, ἐποίησε τὸν *Ermarrot* καὶ *Λωροθέαρ*, ὁ *Gothe*. Δεκατέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του ἔγραψε πρὸς τὸν Schiller ὁ ποιητὴς οὗτος ταῦτα: «Ὅσον περισσώτερον σκέπτομαι, τόσον περισσώτερον πείθομαι καθ' ἡμέραν περὶ τῆς ἐνόητος τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων.»

Ἀλλὰ τότε, ἐὰν ἔχη δίκαιον ὁ *Gothe*, λέγουσιν οἱ κριτικοί, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ κατορθώσῃ εἰς καὶ μόνος ἄνθρωπος τὰ δύο ταῦτα ἀριστουργήματα; Τότε, ἀποκρίνομαι πρὸς τοὺς κριτικούς, ἀντὶ νὰ καταδικάσωσι τὸν Ὀμηρον εἰς ἀνυπαρξίαν, κλιναντες τὸ γόνυ ἅς καττάξωσιν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀθανάτων, ὅπως ἔπραξαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες:

* Εἰ θεός ἐστιν Ὀμηρος, ἐν ἀθανάτοις σεθέσθω· εἰ δ' οὐ θεός ἐστι, νομιζέσθω θεός εἶναι. *

Οἱ στίχοι οὗτοι περιέχουσι τὴν μόνην ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν λύσιν τοῦ Ὀμητικοῦ ζητήματος.

BANIGKA

(1800—1801)

ΔΙΗΓΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

ὑ π ἰ

ALEXANDRE DUMAS.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Πάυλου τοῦ Α', μεσοῦντος δηλαδὴ τοῦ πρώτου ἔ-

τους τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἐν ᾧ ἡ τετάρτη μετὰ μασσηβρίαν ὥρα ἐστῆκεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον καὶ τὸν Ἅγιον Παῦλον, πολυάριθμος ὁμάς ἀνθρώπων πάσης τάξεως ἴσταντο πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ στρατηγοῦ καὶ κόμητος Τσερμακὺλφ, πρῶτον στρατιωτικοῦ δικηκτοῦ πόλεως ἰκανῶς σημαντικῆς τῆς ἐπαρχίας Πουλτάδας. Τὴν περιέργειαν τῶν ἀνθρώπων τούτων εἶχον ὑποκινήσαι αἱ ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς γινόμεναι παρασκευαί τῆς ποινῆς τοῦ κροῦτ, ἦν ἐμελλε νὰ ὑποστῇ δούλος τοῦ στρατηγοῦ ἐκπληρῶν πρὸ αὐτῶν χρέη κουρέως. Ἄν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς τοιαύτης ποινῆς ἦναι πρᾶγμα σύνθητες ἐν Πετροπόλει, οὐχ ἦττον ἐλαΐει, ὅσῳ γίνεται δημοσίᾳ, πάντας σχεδὸν τοὺς διερχομένους διὰ τῆς ὁδοῦ ἢ πρὸ τῆς οἰκίας ἐνθα μέλλει νὰ ἐκτελεσθῇ· αὐτὸ τοῦτο εἶχε συμβῆ καὶ τότε καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ αἰτία τῆς πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ στρατηγοῦ Τσερμακὺλφ μνησθείσης συναθροίσεως.

Ἄλλως τε οἱ θεαταί, ὅσον ἀνυπόμονοι καὶ ἀν ἦσαν, δὲν ἠδύναντο νὰ εἰπῶσιν ὅτι ὑπῆρξε βραδυτής, διότι, περὶ τὴν τετάρτην καὶ ἡμίσειαν, νέος εἰκοσι τεσσάρων ἔως εἰκοσι ἕξ ἔτων, ἐνδεδυμένος τὴν κομφὴν στολὴν ὑπασπιστοῦ καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ στήθους πολλὰ παράσημα, ἐφάνη εἰς τὴν κορυφὴν τῆς εἰς τὸ βάθος τῆς αὐλῆς ἀναβάθρας, πρὸ τοῦ μέρους τῆς οἰκίας τοῦ ἀντικροῦζοντος τὴν ἐξωτερικὴν πύλην καὶ ὅπου ὑπῆρχεν ἡ εἴσοδος τῶν δωματίων τοῦ στρατηγοῦ. Στάς πρὸς στιγμὴν, ἔστρεψε τὰ βλέμματά πρὸς παράθυρον, οὐ τινοὺς τὰ ἐπιμελῶς κεκλεισμένα παραπετάσματα οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ παράσχουσιν ἐλπίδα εἰς τὴν περιέργειάν του, ὅποια καὶ ἀν ἦτο αὐτῆ· ἔπειτα δὲ, ἐννοήσας ὅτι ἦτο περιττὸν νὰ ματαιοπονῇ βλέπων πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐνευσε διὰ τῆς χειρὸς πρὸς ἄνδρα γενειῶντα, ἰστάμενον πλησίον θύρας τοῦ μέρους τῆς οἰκίας τοῦ κατοικοῦμένου ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν. Ἡ θύρα αὕτη ἠνεώχθη ἀμέσως, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν δούλων, οὗς ἠνάγκαζον νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὸ θέαμα ἐκεῖνο πρὸς παραδειγματισμὸν, ἐφάνη προχωρῶν ὁ ἔνοχος, ὁ μέλλων νὰ τιμωρηθῇ διὰ τὸ πρᾶχθῆν ἀμάρτημα, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ποινὴν. Καὶ ὁ μὲν ἔνοχος ἦτο, ὡς εἴπομεν, ὁ κουρέως τοῦ στρατηγοῦ ὁ δ' ἐκτελεστής ἦτο ὁ ἀμαξήλατος αὐτοῦ, ἀν ἡ περὶ τὴν χρῆσιν τῆς μάστιγος ἐπιδειξιᾶτος ἀνεδίβαζεν ἢ ὑπεδίβαζεν, ὅπως προτιμᾶτε, εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐκτελεστοῦ ὅσῳ ἐπρόκειτο περὶ τοιαύτης ποινῆς. Ἄλλως τε τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν ἐστέρει αὐτὸν τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς φιλικίας τῶν συντρόφων αὐτοῦ, πεποιθῶτων ὅτι ἡ καρδία τοῦ Ἰβάν οὐδὲν ἐνείχεται εἰς τὴν βράσκαν αὐτῶν, εἰς ἣν μόνος ὁ βραχίον αὐτοῦ συνετέλει· ἐπειδὴ δ' ὁ βραχίον οὗτος, ὡς καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀνῆκεν εἰς τὸν στρατηγὸν, δυνάμενον νὰ δια-

θέσῃ αὐτὰ κατὰ βούλησιν, οὐδὲν ἔθαύμαζον διὰ τὴν γινομένην χρῆσιν. Προσθετέον δ' ὅτι, ποιὴν ἐκτελουμένη ὑπὸ τοῦ Ἰβάν ἦτο συνήθως ἠπιωτέρων παρ' ἄλλων· διότι συχναίως συνέβαινε ὁ Ἰβάν, ὅστις ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος, νὰ ὑποκλέπῃ μίαν ἢ δύο μαστιγώσεις ἐπὶ τῆς δωδεκάδος, ἢ, ἀν ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ ἐπιτηροῦντος τὴν βράσκαν νὰ τακτοποιήσῃ τοὺς λογαριασμούς του, κατώρθωνεν ὥστε ἡ ἄκρα τῆς μάστιγος νὰ κτυπᾷ τὴν σανίδα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ὁ πάσχων, τοῦθ' ὅπερ καθίστα τὸ κτύπημα ἦττον ὀδυνηρὸν. Ὡς ἐκ τούτου, ὅσῳ ἦρθετο ἡ σειρά τοῦ Ἰβάν νὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τῆς ἀπαισίας σανίδος καὶ νὰ δεχθῇ αὐτὸς τὴν τιμωρίαν ἦν συνήθως ἐδίδεν εἰς τοὺς ἄλλους, ὁ προσωρινῶς ἐκτελῶν χρέη μαστιγωτοῦ· ἐδείκνυε τὴν αὐτὴν συγκατάθεσιν ἦν καὶ ἐκεῖνος πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀναπολῶν οὐχὶ τὰς δοθείσας ἀλλὰ τὰς παραλειφθείσας πληγὰς. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη τῶν περιποιήσεων διετήρει μεταξὺ τοῦ Ἰβάν καὶ τῶν συντρόφων αὐτοῦ γλυκαίαν φιλίαν, συσφιγγομένην ἔτι πλέον ἐν καιρῷ νέας μαστιγώσεως· καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ἐνίοτε, κατὰ τὰς πρώτας μετ' αὐτὴν στιγμὰς, ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ὀδύνης, ὁ μαστιγωθείς ἠγανάκτει κατὰ τοῦ μαστιγώσαντος· ἀλλὰ σπανίως τὸ αἰσθημα τοῦτο διήρκει μέχρι τῆς ἐσπέρας, σπανίως ἀνίστατο εἰς τὸ πρῶτον ποτήριον τῆς ῥακῆς, τὸ ὅποῖον ὁ ἐκτελεστής ἐπιπνεν εἰς ὑγείαν τοῦ παθόντος.

Ἐκεῖνος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἰβάν ἐμελλεν ἤδη νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐπιτηδειότητά του ἦτο ἀνὴρ τριάκοντα ἕξ περίπου ἔτων, πυρρὸς τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον, ἀναστήματος μέζονος τοῦ συνήθους, καὶ οὐτινος τὸ ἑλληνικὸν τῆς καταγωγῆς ἐφαίνετο ἐκ τοῦ βλέμματός, ὅπερ, καὶ τοι δηλοῦν τὸν φόβον, διετῆρει, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς τὴν πρόσκαιρον ταύτην ἔκφρασιν, τὸν συνήθη χαρακτήρα τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ δόλου. Φθὰς πλησίον τοῦ ὠρισμένου πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν μέρους ὁ ἔνοχος ἐστάθη, ἔρριψε βλέμμα εἰς τὸ παράθυρον, πρὸς τὸ ὅποῖον εἶχεν ἤδη στραφῆ ἡ προσοχὴ τοῦ νέου ὑπασπιστοῦ καὶ τὸ ὅποῖον ἔμενε πάντοτε κλειστὸν, εἶτα δὲ στρέφων κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸν λαὸν τὸν περὶ τὴν ἐξωτερικὴν πύλην σεσωρευμένον, ἔστησεν αὐτοὺς μετὰ δυσαρέστου ἀνατριχιάσεως ἐπὶ τῆς σανίδος ἐφ' ἧς ἐμελλε νὰ ἐξαπλωθῇ. Τὸ κίνημα τοῦτο δὲν ἔλαθε τὸν φίλον τοῦ Ἰβάν, ὅστις, πλησιάζας ὅπως ἀφαιρέσῃ τὸ ὑποκάμισον τὸ ὅποῖον ἐφόρει, ἔσπευσε νὰ εἴπῃ αὐτῷ ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

— Ἐμπρός, Γρηγόρη, θάρρος!

— Ἐνθυμέσαι τί με ὑπεσχέθης, ἀπήντησεν οὐτως μετ' ἤθους ἰκετικοῦ.

— Ὅχι εἰς τὰ πρῶτα κτυπήματα· μὴν τὸ προσμένῃς. Εἰς τὰ πρῶτα κτυπήματα ὁ ὑπασπιστὴς θὰ

προσέχη· εἰς τὸ τέλος ὅμως, μείνε ἡσυχος, θὰ εὐρεσθῇ τρόπος νὰ οἰκονομηθῶν μερικά.

— Πρόσεχε πρὸ πάντων εἰς τὴν ἄκρην τῆς μάστιγος.

— Ὅχι βάλω ὅλα μου τὰ δυνατὰ, Γρηγόρη, ὅλα μου τὰ δυνατὰ· μὴ δὲν με γνωρίζεις;

— Ἀλλοίμονον! καὶ, ἀπήντησεν ὁ Γρηγόριος.

— Λοιπὸν; εἶπεν ὁ ὑπασπιστὴς.

— Εὐθύς, εὐγενέστατε, ἀπήντησεν ὁ Ἰβάν, ἀρχίζομεν.

— Προσμείνατε, προσμείνατε, ἀνέκραζεν ὁ δυστυχὴς Γρηγόριος, ἀποδίδων εἰς τὸν νέον λοχαγόν, ὅπως κολακείσῃ αὐτὸν, τὸν τίτλον *vache vousso korodié*, διδόμενον εἰς τοὺς συνταγματάρχας· μεφαινεταὶ ὅτι τὸ παράθυρον τῆς κυρίας Βάνιγκας ἀνοίγεται.

Ὁ νέος λοχαγὸς ἔστρεψε μετὰ ταχύτητος τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸ μέρος τὸ πολλὰκις ἤδη, ὡς εἴπομεν, ἐπισύραν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ· ἀλλ' οὔτε πτυχὴ τῶν διὰ τῶν ὑέλων φαινομένων μεταξωτῶν παραπετασμάτων εἶχε κινήθῃ.

— Ἀπατάσαι, εἶπεν ὁ ὑπασπιστὴς ἀποστρέφων βραδέως τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ παραθύρου, ὡς ἀν ἦλπιζε καὶ αὐτὸς νὰ ἴδῃ τοῦτο ἀνοιγόμενον, ἀπατάσαι· καὶ ἔπειτα τί ἔχει νὰ κάμῃ εἰς ὅλα αὐτὰ ἡ κυρία σου;

— Συμπάθειο, ἐξοχώτατε, εἶπεν ὁ Γρηγόριος ἀπονέμων καὶ ἕτερον βαθμὸν εἰς τὸν ὑπασπιστὴν· ἀλλὰ... ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας αὐτῆς θὰ με δώσουν... εἶναι πιθανὸν νὰ ἐλεήσῃ ἕνα δυστυχῆ δούλον... καὶ...

— Φθάνει, εἶπεν ὁ λοχαγὸς μετὰ φωνῆς παραδόξου, ὡς ἀν ἦτο καὶ αὐτὸς τῆς γνώμης τοῦ ἐνόχου καὶ ὡς ἀν ἐλυπέτο ὅτι ἡ Βάνιγκ δὲν εἶχε δώσει χάριν, — φθάνει, καὶ νὰ τελειώσωμεν.

— Ἀμέσως, εὐγενέστατε, ἀμέσως, εἶπεν ὁ Ἰβάν. Στραφόμενος δὲ πρὸς τὸν Γρηγόριον· — Ἐμπρός, ἀδελφέ, προσέθηκεν, εἶναι καιρὸς.

Ὁ Γρηγόριος ἐστέναζε βαθέως, ἔρριψε τελευταῖον βλέμμα πρὸς τὸ παράθυρον καὶ, ἰδὼν ὅτι τὸ πᾶν ἔμενε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἀπεφάσισε τέλος νὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τῆς ἀπαισίας σανίδος· ταυτοχρόνως δὲ, δύο ἕτεροι δούλοι, οὗς ὁ Ἰβάν εἶχεν ἐκλέξει ὡς βοηθοὺς, λαβόντες τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔδεσαν τοὺς καρπούς εἰς δύο πασσάλους ἐκατέρωθεν ἐστημένους, ὥστε ἐφαίνετο σχεδὸν ὡς σταυρωθεὶς· μετὰ ταῦτα περιέκλεισαν τὸν λαίμον αὐτοῦ ἐντὸς κλοιοῦ, ὁ δὲ νέος ἀξιωματικὸς, ἰδὼν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἐτοιμα καὶ ὅτι οὐδὲν εὐμενὲς σημεῖον ἐφαίνετο εἰς τὸ κεκλεισμένον πάντοτε παράθυρον, ἐνευσε διὰ τῆς χειρὸς καὶ εἶπεν·

— Ἐμπρός.

— Υπομονή, ευγενέστατε, υπομονή ακόμη, εἶπεν ὁ Ἰβάν βραδύων τὴν ἐκτέλεσιν ἐπ' ἐλπίδι ὅτι σημειῖον τι ἤθελε δοθῆ ἀπὸ τοῦ ἀκάμπτου παραθύρου ὑπάρχει ἕνας κόμβος εἰς τὴν μάστιγα καὶ, ἂν τὸν ἀφήσω, ὁ Γρηγόρης θὰ ἔχη δίκαιον νὰ παραπονεθῆ.

Τὸ ὄργανον, περὶ τοῦ ὁποίου ὠμίλει ὁ Ἰβάν, ἔχον σχῆμα σχεδὸν ἀγνωστον τῷ ἀναγνώστῃ, εἶναι εἶδος μάστιγος ἧς ἡ λαβὴ ἔχει δύο περίπου ποδῶν μήκος· ἀπὸ τῆς λαβῆς ταύτης ἤρτηται λωρίς δερμάτος δύο δακτύλων πλάτος καὶ τεσσαρῶν ποδῶν μήκος ἔχουσα ἡ λωρίς αὕτη ἀπολήγει εἰς χαλκοῦν ἢ σιδηροῦν κρίκον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρτηται, ὡς ἐξακολούθησις τῆς πρώτης, ἑτέρα δερματίνη λωρίς, μήκος ἔχουσα δύο ποδῶν, πλάτος δὲ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνὸς δακτύλου καὶ ἡμίσεως, ἀλλὰ στενουμένη βαθμῆδόν καὶ ἀπολήγουσα εἰς ὀξύ. Τὸ λωρίον τοῦτο βρέχουσι διὰ γάλακτος, εἶτα δὲ ξηραίνουσιν εἰς τὸν ἥλιον, ὥστε ἡ ἄκρα αὐτοῦ γίνεται ἄξισα καὶ κοπτερὰ ὡς ἐγχειριδίου· πρὸς τούτοις δὲ, μεθ' ἑξ' συνήθως πλῆγας, ἀλλάσσουν τὸ λωρίον, διότι τὸ αἶμα μαλακύνει αὐτό.

Ὅση καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ βραδύτης καὶ ἡ ἀνεπιτηδείότης τοῦ Ἰβάν περὶ τὴν λύσιν τοῦ κόμβου, ἡ ναγκάσθη τέλος νὰ τελειώσῃ ἄλλως τε οἱ θεαταὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ μορμυρίζωσιν, οἱ δὲ ψιθυρισμοὶ αὐτῶν διέκοψαν τοὺς βρεμβασμοὺς τοῦ νέου ὑπασπιστοῦ, ὅστις, ἀνυψώσας τὴν ἐπὶ τοῦ στήθους κεκλιμένην κεφαλὴν, ἔρριψε τελευταῖον βλέμμα εἰς τὸ παράθυρον, διὰ δὲ σχήματος ἐπιτακτικοῦ καὶ φωνῆς μὴ ἐπιτρεπούσης βραδύτητα προσέταξε ν' ἀρχίσῃ ἡ μαστίγωσις.

Ἡ περαιτέρω ἀναβολὴ ἦτο ἀδύνατος καὶ ὁ Ἰβάν ὤφειλε νὰ ὑπακούσῃ· δὲν προσεπάθησε λοιπὸν καὶ νὰ ἀνεύρῃ νέαν πρόφασιν· ἀποχωρήσας δύο βήματα ὅπως λάβῃ ὄρμη, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρώτην θέσιν, ἐγειρόμενος δ' ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν ὑψώσας ἀστραπηδὸν τὴν μάστιγα ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ καταδιβάσας αὐτὴν μετὰ ταχύτητος ἐκτύπησε τὸν Γρηγόριον τοσοῦτον ἐπιτηδείως, ὥστε ἡ μὲν λωρίς ἐτυλίχθη τρίς περὶ τὸ σῶμα τοῦ θύματος, ὡς τις ἄφρις, ἡ δ' ἄκρα αὐτῆς ἐκτύπησε τὴν σπινθὴ ἐπὶ τῆς ὀπίας ἦτο ἐξηπλωμένος. Καὶ ὁμοίως ὁ Γρηγόριος ἔρριψε μεγάλην κραυγὴν, ὁ δ' Ἰβάν ἠρίθμησε μίαν.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐστράφη πρὸς τὸ παράθυρον, ἀλλ' ἰδὼν αὐτὸ πάντοτε κεκλεισμένον, ἐπανεφέρε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν πάσχοντα καὶ ἐπανελάθε τὴν λέξιν — μίξ.

Ἡ μάστιξ εἶχε χαράξει τριπλὴν κυανόχρουν γραμμὴν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Γρηγορίου.

Ὁ Ἰβάν ἔλαθε νέαν ὄρμη, καὶ, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτηδείότητος, περιστύλιξεν ἐκ νέου τὸ σῶμα τοῦ

βασανιζομένου διὰ τῆς συριζούσης λωρίδος, φροντίζων πάντοτε ὅπως ἡ ἄκρα μὴ πλήττῃ αὐτόν. Ὁ Γρηγόριος ἐκραύγαζε πάλιν, καὶ ὁ Ἰβάν ἐμέτρησε δύο.

Τὸ αἶμα, δὲν ἀνέβλυσε μὲν, ἀνέβη ὁμοίως ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος.

Μετὰ τὸ τρίτον κτύπημα, σταγόνες τινὲς αἵματος ἐφάνησαν.

Μετὰ τὸ τέταρτον, τὸ αἶμα ἀνέβλυσε.

Μετὰ τὸ πέμπτον, τὰ πιτυλίσματα ἐφθασαν μέχρι τοῦ προσώπου τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὅστις ὑπεχώρησεν, ἐξήγαγε τὸ μανδύλιον αὐτοῦ καὶ ἐσφογγίσθη. Τότε ὁ Ἰβάν ὠφελήθει ἀπὸ τῆς ἀλλοπροσύνης αὐτοῦ ἐμέτρησεν ἑπτὰ ἀντὶ ἑξ'· ὁ δὲ λοχαγὸς οὐδεμίαν ἔκαμε παρατήρησιν.

Μετὰ τὸ ἕνατον κτύπημα, ὁ Ἰβάν ἐσταμάτησεν ὅπως ἀλλάξῃ λωρίον, ἐλπίζων δ' ὅτι καὶ δευτέρα ἀπάτη ἤθελεν ἐπιτύχει ὅσον καὶ ἡ πρώτη, ἐμέτρησεν ἕνδεκα ἀντὶ δέκα. Τότε παράθυρον ἀντικρίζον πρὸς τὸ τῆς Βανίγκας ἠνεώχθη, ἀνὴρ δ' ἡλικίας τεσσαράκοντα πέντε περίπου ἐτῶν, στολὴν φέρων στρατηγού, ἐφάνη καὶ, διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς μεθ' ἧς ἤθελεν εἰπεῖ· *Θάρρος, ἐξακολουθεῖ*, — εἶπεν· *Ἀρκετὰ, φθάσει!* καὶ ἐκλείσει πάλιν τὸ παράθυρον.

Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ταύτην ὁ νέος ὑπασπιστὴς ἐστράφη πρὸς τὸν στρατηγόν, τὴν ἀριστερὰν ἔχων τεταμένην πρὸς τὰ κάτω τὴν δὲ δεξιὰν ἐπὶ τοῦ πύλου, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κατὰ τὰ ὀλίγα λεπτὰ καθ' ἃ διήρκεσεν ἡ ἐμφάνισις· ἀφ' οὗ δ' ἐκλείσθη τὸ παράθυρον, ἐπανελάθε τοὺς λόγους τοῦ στρατηγού, ὥστε ἡ ἀνυψωθείσα μάστιξ κατέπεσε χωρὶς νὰ ἐγγίση τὸν παθόντα.

— Εὐχαρίστησε τὴν ἐνδοξότητά του, Γρηγόρη, εἶπε τότε ὁ Ἰβάν τυλίσων τὴν λωρίδα περὶ τὴν λαβὴν, διότι σὲ ἐχάρισε δύο κτύπους· καὶ κύπτων ὅπως λύση τὴν χεῖρα αὐτοῦ προσέθηκε· — μὲ τοὺς δύο ἄλλους τοὺς ὁποίους οἰκονόμησα δὲν ἔφραγες εἰμὴ ὀκτώ ἀντὶ δώδεκα. — Ἐμπρὸς, παιδιά, λύσετε τὸ ἄλλο χέρι.

Ἄλλ' ὁ δυστυχὴς Γρηγόριος δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ εὐχαριστήσῃ τινὰ ἀναίσθητος σχεδὸν ἐκ τῶν πόνων μόλις ἠδύνατο νὰ σταθῇ. Δύο μουζικοὶ σπηρίζοντες αὐτὸν ἐκατέρωθεν τὸν ὠδήγησαν, ἀκολουθούντος καὶ τοῦ Ἰβάν, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν δούλων. Ἐντούτοις, ὅτε ἐφθασε πρὸ τῆς θύρας, ἐστάθη, ἐστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ, ἰδὼν τὸν ὑπασπιστὴν ὅστις προσέβλεπεν αὐτὸν μετ' οἴκτου·

— Κύριε Θεόδωρε, ἐκραζεν, εὐχαριστήσατε ἐκ μέρους μου τὴν ἐνδοξότητά του τὸν στρατηγόν. Ὅσον διὰ τὴν κυρίαν Βανίγκαν, προσέθηκε ταπεινῆ τῆ φωνῆ, φροντίζω ἐγὼ νὰ τὴν εὐχαριστήσω.

— Τί μουρμουρίζεις μέσα σου; — ἀνέκραζεν ὁ νέος ἀξιωματικὸς μετὰ κινήματος ὀργῆς, διότι ὁ ἦ-

χος τῆς φωνῆς τοῦ Γρηγορίου ἐφάνη αὐτῷ ἀπειλητικὸς.

— Τίποτε, ευγενέστατε, τίποτε εἶπεν ὁ Ἰβάν· ὁ κακόμοιρος σὰς εὐχαριστεῖ, κύριε Θεόδωρε, διὰ τὸν κόπον ὅπου ἐλάβετε νὰ παρασταθῆτε εἰς τὴν τιμωρίαν καὶ λέγει ὅτι ἦτο μεγάλη τιμὴ δι' αὐτόν. Τίποτε ἄλλο.

— Καλὰ, καλὰ, εἶπεν ὁ νέος, ὑποπτεύων μὲν ὅτι ὁ Ἰβάν εἶχε κατὰ τι μεταβάλλει τὸ πρωτότυπον κείμενον, μὴ ἐπιθυμῶν ὁμοίως νὰ φωτισθῆ περισσώτερον· — ἂν ὁ Γρηγόρης, προσέθηκε, θέλει νὰ μὴ κάμω πλέον αὐτὸν τὸν κόπον, ἄς πίνῃ ὀλιγώτερον ῥακί, ἢ, ὅταν ἦναι μεθυσμένος· ἄς φροντίξῃ τοῦλάχιστον νὰ δεικνύῃ περισσώτερον σέβας.

Ὁ Ἰβάν ἐνευσεν εἰς δειγμα βλαθείας ὑπακοῆς καὶ ἠκολούθησε τοὺς συντρόφους αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θεόδωρος εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τὸ πλῆθος διελύθη, δυσαναγεστοῦν διὰ τὴν κακὴν πίστιν τοῦ Ἰβάν καὶ τὴν γενναϊότητα τοῦ στρατηγού, ἐνεκα τῶν ὁποίων εἶχε χάσει τέσσαρας μαστιγώσεις, ἦτοι τὸ τρίτον τῆς ποινῆς.

Καὶ ἦδη, ἀφ' οὗ ὁ ἀναγνώστης ἐγνώρισεν τινὰ τῶν προσώπων τῆς ἱστορίας ταύτης, προβαίνομεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν μόλις ἡμῶν ἐμφανισθέντων.

Ὁ στρατηγὸς κόμης Τσερμαύλφ, ὅστις, ὡς εἴπομεν, ἀφ' οὗ ὑπῆρξε διοικητὴς μιᾶς τῶν περὶ τὴν Πουλτάβαν σημαντικωτέρων πόλεων, ἀνεκλήθη εἰς Πετρούπολιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου τοῦ Α'. ἀγαπῶντος αὐτὸν πολὺ, εἶχε στερηθῆ τῆς συζύγου αὐτοῦ, καταλιπούσης θυγατέρα κληρονομήσασαν μετὰ τῆς περιουσίας καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς μητρὸς, ἧς ἠξίω ὅτι κατήγετο κατ' εὐθειαν ἐξ ἀρχηγού· τινος τῶν Ταρτάρων τῶν ὑπὸ τὸν Γεγκίς εἰσβαλόντων εἰς Ῥωσίαν, κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα. Κατὰ δυστυχίαν δὲ συγυρίαν ἡ ὑπερηφάνεια αὕτη ἠξήθη ἐτι παρὰ τῆ νέῃ Βανίγκῃ ὡς ἐκ τῆς δουλείας αὐτῆ ἀνατροπῆς. Μὴ ἔχων πλέον σύζυγον, μηδὲ δυνάμενος νὰ φροντίξῃ αὐτὸς περὶ τῆς θυγατρὸς, ὁ στρατηγὸς Τσερμαύλφ εἶχε παραλάβει ἀγγλίδα παιδικηγόν, ἧς, ἀντὶ νὰ πολεμήσῃ τὴν ἀλαζόνειαν διαθείσει τῆς μαθητρίας, ἀνέπτυξεν ἐκ τούναντι αὐτὴν ἐνισχύουσα τὴν ἀριστοκρατικὴν φύσιν διὰ τῶν ἐσκεμμένων ἀρχῶν αἰτίνας καθιστάσι τοὺς ἀγγλοὺς εὐγενεῖς τοὺς ἀλαζονικωτέρους τῆς γῆς. Μεταξὺ τῶν ποικίλων σπουδῶν περὶ τὰς ὁποίας ἡ Βανίγκα ἠσχολήθη, μία πρὸ πασῶν εἴλκυσε τὴν προσοχὴν αὐτῆς, ἡ μελέτη, οὕτως εἰπεῖν, τῆς τάξεώς της. Ἐγίνωσκε λοιπὸν ἄριστα τὸν βαθμὸν τῆς εὐγενείας καὶ τῆς ἰσχύος παντὸς εὐγενεῶς οἴκου, τίνες αὐτῶν ἦσαν ἀνώτεροι τοῦ ἰδίου αὐτῆς καὶ τίνες κατώτεροι· ἠδύνατο δὲ ἀσφαλῶς, πράγμα δύσκολον ἐν Ῥωσίᾳ, νὰ ἀπονεύμῃ εἰς ἕκα-

στον τὸν ἀνήκοντα ὡς ἐκ τοῦ γένους τίτλον καὶ καταφρονεῖ τὰ μέγιστα πάντας τοὺς κατωτέρους τῆς ἐξοχότητος. Οἱ δὲ δούλοι καὶ οἱ δουλκπάροικοι, ἐννοεῖται, ὅτι οὔτε καὶ ἐλογίζοντο ὑπ' αὐτῆς· ἐθεώρει αὐτοὺς ζῶα γενειῶντα, ὑποδεέστερα καὶ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ κυνὸς αὐτῆς, ὥστε οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἤθελεν ἐξισώσει τὴν ζωὴν ἐνὸς μουζίκου πρὸς τὴν τῶν ζῶων τούτων. Ἄλλως τε, ὡς πᾶσαι αἱ διακεκριμέναι Ῥωσίδες, ἦτο καλὴ μουσικὸς καὶ ἐλάλει ἄριστα τὴν γαλλικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν.

Καὶ οἱ χαρακτῆρες δὲ τοῦ προσώπου ἠρμοζον πρὸς τὸν τῆς ψυχῆς. Ἡ Βανίγκα ἦτο ὠραία, ἀλλ' οἱ μεγάλοι καὶ μέλανες αὐτῆς ὀφθαλμοὶ, ἡ εὐθεία ρίς, τὰ χεῖλη αὐτῆς, τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων ἐδήλουν τὸ ὑπεροπτικὸν τῆς φύσεως, ἐνεποίουν κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς πλησιάζοντας αὐτὴν παράδοξον ἐντύπωσιν, ἧς δὲν ἐξηλείφετο ἡ παρὰ τοῖς ἴσοις ἢ ἀνωτέροις αὐτοῖς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦτο γυνὴ ὡς ὄλαι αἱ γυναικες, ἐν ᾧ πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους ἔμεινεν ὑπερήφανος καὶ ἀπρόσιτος ὡς τις θεά.

Περὶ τὸ δέκατον ἑβδόμον ἔτος τῆς ἡλικίας αἱ σπουδαὶ αὐτῆς συνεπληρώθησαν, ἡ δὲ παιδαγωγὸς, ἧς τὸ ὄρμη τῆς Πετρούπολεως κλίμα εἶχε βλάβει τὴν υγιάν, ἀπῆλθε· τότε δ' ἡ Βανίγκα ἔμεινε μόνη, μόνη ὀδηγὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἔχουσα τὴν τυφλὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς, οὗ τινος ἦτο, ὡς εἴπομεν, θυγάτηρ μονογενῆς, καὶ ὅστις, ἐν τῷ ἀπολικῷ πρὸς αὐτὴν θαυμασμῷ, ἐθεώρει αὐτὴν κάτοχον πάντων τῶν ἀνθρωπίνων προτερημάτων.

Τὰ πράγματα εἶχον οὕτως ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ στρατηγού, ὅτε ἔλαβεν ἐπιστολὴν, γραφείσαν πρὸ τοῦ θανάτου ὑπὸ παιδικῷ φίλου. Ἐξόριστος ἐν ταῖς κτήμασιν αὐτοῦ, ἐνεκεν ἐριδὸς τινος πρὸς τὸν Ποτέμκιν, ὁ κόμης Ῥωμαύλφ, εἶχεν ἴδει τὸ στάδιόν του διακοπτόμενον, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν εὐνοίαν, ἐτήκετο, εἰς τετρακοσίων λευγῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Πετρούπολεως, ὑπὸ λύπης, οὐχὶ ἴσως τοσοῦτον διὰ τὴν ἰδίαν ἐξορίαν καὶ δυστυχίαν, ὅσον διότι ἡ δυστυχία αὕτη εἶχε βλάβει τὴν τύχην καὶ τὸ μέλλον τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ Θεοδώρου. Ὁ κόμης, αἰσθανόμενος ὅτι ἐμελλε νὰ καταλίπῃ αὐτὸν μόνον καὶ ἄνευ στήριγματος, συνίστα, ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαίας φιλίας, τὸν νέον εἰς τὸν στρατηγόν, παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως, διὰ τῆς εὐνοίας ἣν ἔχειρε πρὸς Παύλῳ τῷ Α', κατορθώσῃ νὰ δοθῆ εἰς αὐτὸν θέσις ὑπολοχαγοῦ ἐν τινὶ συντάγματι. Ὁ στρατηγὸς ἀπήντησεν ἀμέσως εἰς τὸν κόμητα ὅτι ὁ υἱὸς του ἤθελεν εὖρει παρ' αὐτῷ δευτέρου πατέρ'· ἀλλ' ὅτε ἐφθασεν ὁ παρήγορος ταχυδρόμος, ὁ Ῥωμαύλφ δὲν ὑπῆρχε πλέον, τὴν δ' ἐπιστολὴν ἀνέγνω ὁ Θεόδωρος ὅστις ἀπῆλθε πρὸς

τὸν στρατηγὸν ὅπως ἀναγγεῖλη μὲν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ζητήσῃ δὲ τὴν ὑποσχεθεῖσαν προστασίαν· ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἔσπευσεν, ὁ στρατηγὸς εἶχε προλάβει, ὁ δ' αὐτοκράτωρ, παρακληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, εἶχε διορίσει τὸν νέον ἀνθυπολοχαγὸν εἰς τὸ σύνταγμα Σεμονόδοκη, ὥστε ὁ Θεόδωρος ἀνέλαβε τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς του.

Ἄν καὶ ὁ νέος εἶχε διέλθει μόνον, οὕτως εἰπεῖν, τὴν οἰκίαν τοῦ στρατηγοῦ ὅπως πορευθῆ εἰς τὸν στρατῶνα, ἡ Βάνιγκα ἐνεποίησεν εἰς αὐτὸν ἐντύπωσιν βαθυτάτην· ἄλλως τε ἡ καρδία αὐτοῦ ἐπληροῦτο αἰσθημάτων ἀρχαίων καὶ εὐγενῶν, ἡ εὐγνωμοσύνη αὐτοῦ πρὸς τὸν προστάτην ὅστις τῷ εἶχεν ἀνοίξει στάδιον ἦτο μεγάλη, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ὦφειλεν αὐτὴν καὶ εἰς πᾶν τὸ ἀνήκον εἰς ἐκεῖνον· ὥστε πιθανὸν ἐφάνη εἰς αὐτὸν ἔτι ὠραιότερα ἐκεῖνη ἦν ὁ στρατηγὸς τῷ ὑπέδειξεν ὡς ἀδελφὴν, καὶ ἦτις ἐν τούτοις ἐδέχθη αὐτὸν ψυχρὰ καὶ ὑπερήφανος ὡς βασιλίτισσα. Καὶ ὅμως, ἡ ψυχρὰ καὶ παγετώδης αὐτῆ συνέντευξις ἐχαράχθη, ὡς εἶπομεν, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νέου, αἰσθανθέντος ἐντύπωσιν νέαν καὶ ἀγνωστον αὐτῷ μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς.

Ἡ δὲ Βάνιγκα μόλις παρετήρησε τὸν Θεόδωρον καὶ τί ἦτο πρὸς αὐτὴν ἀνθυπολοχαγὸς ἄνευ πλοῦτου καὶ ἄνευ μέλλοντος; ἐκεῖνη ὠνειρεύετο πριγκιπικὸν γάμον δυνάμενον νὰ καταστήσῃ αὐτὴν μίαν τῶν πρώτων Ῥωσίδων, ὁ δὲ Θεόδωρος, ἐκτὸς ἂν συνέβαινε εἰς αὐτὸν κἀνὲν τῶν θαυμάτων τῆς Χαλιμας, δὲν ἠδύνατο νὰ τῇ παράσῃ τι τοιοῦτον.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν πρώτην συνέντευξιν, ὁ Θεόδωρος ἐπανῆλθεν ὅπως ἀποχαιρετίσῃ τὸν στρατηγὸν τὸ σύνταγμα τοῦ ἀπετελεῖ μέρος τοῦ σώματος τοῦ ὁποῖον ἀπῆγεν εἰς Ἰταλίαν ὁ στρατάρχης Σουβαρόφ, ὁ δὲ Θεόδωρος ἔμελλεν ἢ νὰ πέσῃ ἢ νὰ ἀνδειχθῆ ἀξιὸς τοῦ εὐγενούς αὐτοῦ προστάτου.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἴτε διότι ἡ κομψὴ στολὴ ἦν ἔφραζεν κῆρυξεν ἔτι τὸ φυσικὸν τοῦ Θεοδώρου κάλλος, εἴτε διότι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐλπίδος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός περιέβαλλον αὐτὸν λάμπριν ποιητικὴν, ἡ Βάνιγκα, ἀπορούσα διὰ τὴν θαυμασίαν ταύτην μεταβολὴν, κατένευσεν, ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ πατρὸς, νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἀποχαιρετίζοντα αὐτὸς. Τοῦτο ὑπερέβαινε πάσας τὰς ἐλπίδας τοῦ Θεοδώρου· ὅθεν καὶ γονυπετήσας, ὡς ἐνώπιον βασιλίτισσας, καὶ κρατῶν μεταξὺ τῶν τρεμουσῶν αὐτοῦ χειρῶν τὴν τῆς Βανίγκας, μόλις ἐτόλμησε νὰ ἐγγίσει αὐτὴν διὰ τῶν χειρῶν· ἀλλ' ὅσον ἀσθενὲς καὶ ἂν ὑπῆρξε τὸ φίλημα, ἡ Βάνιγκα ἀνετριχίασεν ὡς ἂν σίδηρος πεπυρκατωμένος εἶχεν ἐγγίσει αὐτὴν, διότι ἠσθάνθη ῥίγος καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ θερμὸν ἐρύθημα καλύπτον τὸν πρόσωπον αὐτῆς. Ἀπέσυρε λοιπὸν τὴν χεῖρα τοσοῦτον βίαιως, ὥστε ὁ Θεόδω-

ρος, φοβούμενος μὴ καὶ ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος ἀποχαιρετισμὸς εἶχε προσβάλλει αὐτὴν, ἔμεινε γονυπετῆς, ἦνωσε τὰς χεῖρας καὶ ὕψωσε πρὸς αὐτὴν βλέμμα τοσοῦτον δειλὸν, ὥστε ἡ Βάνιγκα, ἠλημονοῦσα τὴν ὑπεροψίαν, καθυσύχασεν αὐτὸν διὰ μειδιάματος. Ὁ Θεόδωρος ἀνηγέρθη, πλήρης χαρῆς ἀνεκφράστου, ἧς δὲν ἐνόει κἀν τὴν αἰτίαν· ἐφαινετο εἰς αὐτὸν ὅτι, ἂν καὶ ἔμελλε ν' ἀποχωρισθῆ τῆς νέας, οὐδέποτε εἶχεν ὑπάρξει τοσοῦτον εὐτυχῆς.

Ὁ νέος ἀξιοματικὸς ἀπῆλθε πλήρης χρυσῶν ἐνειρών· διότι τὸ μέλλον αὐτοῦ, εἴτε σκοτεινὸν εἴτε λαμπρὸν, ἦτο ἐπίφθονον· ἂν κατῆντα εἰς αἱματόφυρτον τάφον, εἶχεν ἐννοήσει ἐκ τῶν βλεμμάτων τῆς Βανίγκας ὅτι ἤθελε λυπηθῆ αὐτὸν· ἂν δ' ἐδοξάζετο, ἡ δόξα ἤθελεν ἐπαναγάγει αὐτὸν θριαμβεύοντα εἰς Πετρούπολιν, ἡ δὲ δόξα εἶναι βασιλεὺς θαυματουργοῦσα χάριν τῶν εὐνοουμένων αὐτῆς. Ω.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΧΙΝΗΣ. (*)

Ἰδοὺ πάλιν εἰς τῶν ἐνδόξων ἀθλητῶν τοῦ μεγάλου ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἀποχωρεῖ ἐκ μέσου ἡμῶν καὶ ἀπέρχεται εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς, ἵνα συνοικήσῃ ἐκεῖ μετὰ τῶν προπελοπόννησων συναθλητῶν του. Ἰδοὺ πάλιν ὁ θάνατος στερεῖ ἡμᾶς ἐνὸς τῶν ἀνδρικῶν ἐκείνων τύπων, οὗς ἡ παρελθούσα γενεὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι παρήγαγε καὶ ἔστησε λαμπρὸν ὑπόδειγμα φιλοπατρίας καὶ ἀρετῆς εἰς τοὺς νεωτέρους. Ὁ θάνατος, εἰς ἃν ὁ προκείμενος νεκρὸς τοσάκις ἠτένισεν ἀτρόμητος κατὰ πρόσωπον ἐν τῷ μεγάλῳ κατὰ τῆς βαρβάρου τυρηνίας ἀγῶνι καὶ πρὸς ἃν τοσάκις ἀφόδως ἐπάλασσε, προσήγγισεν εἰς αὐτὸν ἤδη γεγηρακότα καὶ, ἐπιπεσῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐξησθενωμένου ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ λύπης, τὸν κατεδάμασε.

Προσέλθετε σεῖς, νέοι, ὅσοι τὸ ὄνομα τῆς τυρηνίας συχνάκις προφέρετε, ἀλλὰ τῆς τυρηνίας τὸ εἰδεχθέστατον πρόσωπον οὐδέποτε εἶδατε· ὅσοι τὴν ἐλευθερίαν ἀεὶ ἔχετε ἀνὰ στόμα, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας οὐδένα πόνον ὑπέστητε, οὐδεμίαν θυσίαν μέχρι τοῦ νῦν προσηγάγκατε. Προσέλθετε εἰς τὸν νεκρικὸν τοῦτον κράθδατον, ἐφ' οὗ κείμενος φέρεται εἰς τὸν τάφον εἰς τῶν ἀκκαμάτων ἀθλητῶν τῆς ἐλευ-

(*) Ἀντὶ ἄλλης βιογραφίας προτιμότερον θεωροῦμεν νὰ παραβίωσιν τὸν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Φιλ. Ἰωάννου ἐκφωνηθέντα ἐπικλήδιον λόγον, ἄριστα τὸν βίον ἐξαικονίζοντα τοῦ αἰδίου νεκροῦ. Σ. Π.

θερίας. Προσέλθετε, ἵνα προσενέγκητε τὸν ὀφειλόμενον τῆς τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης φόρον πρὸς ἕνα τῶν ἡρώων ἐκείνων, οἵτινες παραλαβόντες παρὰ τῶν πατέρων τῶν τὴν πατρίδα δούλην καὶ ταπεινὴν, τὴν ἠλευθέρωσαν, τὴν ἐλάμπρυναν, τὴν ἐνέδυσαν πορφύραν βασιλικὴν καὶ τὴν παρέδωκαν εἰς ὑμᾶς ἐλευθέρων καὶ ἐνδοξῶν. Προσέλθετε ἵνα λάβητε παρ' αὐτοῦ καὶ σιγῶντος τὴν αἰωνίαν σιγὴν σωτήρια πρακτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου μαθήματα. Παρ' αὐτοῦ θέλετε μάθει, ὅτι τῶν μεγάλων ἐλευθερωτῶν τῆς πατρίδος ὁ βίος ὅλος δὲν ἦτο ἠδυπάθεια καὶ ἀπόλαυσις, ἀλλ' ἀρετῆς ἀδιάλειπτος ἀσκῆσις· ὅτι τὴν καρδίαν αὐτῶν δὲν ἐκίνουον πάθη ἀγενῆ οὐδὲ ὀρέξεις κακὰ καὶ ἐπιθυμίαι φαῦλαι καὶ ἄδικοι, ἀλλ' ἡ καθαρὰ τῆς τιμῆς ἀγάπη, ὁ ἀγνὸς τῆς πατρίδος ἔρωσ, ὁ πρὸς πλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ζῆλος. Οἱ μόχθοι καὶ αἱ ταλαιπωρίαι, οἱ κίνδυνοι καὶ τὰ δυστυχήματα ἐστόμωσαν αὐτοὺς καὶ ἐκράτυναν καὶ κατέστησαν ἱκανοὺς νὰ ἐπιχειρήσωσι καὶ περατώσωσιν ἐπιτυχῶς τὸ μέγα ἔργον τῆς τοῦ ἡμετέρου γένους ἐλευθερώσεως.

Ὁ ναύαρχος Γεώργιος Σαχίνης, γέννημα τῆς μικρᾶς μὲν τὴν ἔκτασιν, μεγάλουργοῦ δὲ καὶ μεγάλωνύμου νήσου Ἰδρας, ἐκ βίτης βλαστήσας ἐν αὐτῇ εὐγενούς, εἶδειξεν ἐξ ἀπαλῶν ἐνύχων φύσιν γενναίαν καὶ ῥοπήν πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀγαπήσας τὰ γράμματα, οὐχὶ ὡς παρεκτικὰ ὑλικῆς ὠφελείας καὶ πορισμοῦ, ἀλλ' ὡς μέσα πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς διαπλάσεως, ἐπεδόθη εἰς αὐτὰ μετὰ ζήλου καὶ ἐπέδωκε θαυμασίως. Ἐμπνευσθεὶς παιδιόθεν μίσος πρὸς τὴν βάρβαρον τυρηνίαν καὶ πόθον θερμὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπιθυμῶν νὰ εὐρύνῃ τὸν κύκλον τῶν γνώσεών του, ἵνα καταστῆ χρησιμώτερος εἰς τὸ γένος του, παρεκάλεσε τὸν πατέρα του Δημήτριον τὸν Σαχίνην, νὰ φροντίσῃ περὶ τελειότερας αὐτοῦ ἐκπαιδεύσεως. Οὗτος δὲ φρόνιμος ὢν καὶ φιλότιμος, προεθυμῆθη νὰ πληρώσῃ τὴν δικαίαν τοῦ υἱοῦ του ἐπιθυμίαν. Ὄθεν, μέλλων νὰ πλεύσῃ εἰς Ἰταλίαν, παρέλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ πλοῖόν του, ἵνα τὸν συστήσῃ εἰς ἕνα τινὰ τῶν ἐν ταῖς παραλίαις τῆς Εὐρώπης πόλεσι φίλων του, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ὁποῖου ἐδύνατο ὁ νέος νὰ διδασθῆ ἀνώτερα μαθήματα καὶ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του. Ἀλλ' ἀνγκασθεὶς κατὰ τὸν διάπλουον νὰ προσορμισθῆ εἰς τὰ παρὰ τὴν Θεσπρωτίαν Σύβοτα, περιέπεσεν ἐκεῖ εἰς τὰς μισοφύλους χεῖρας τοῦ ἐκ Τεπελενίου Ἀλῆ, τοῦ ὠμοῦ τῆς Ἡπειροῦ Στρατάρτου, καὶ ἀποπέσθη. Ὁ νέος ἐκεῖνος καὶ διαβόητος Φάλακρς, ἀκούσας ὅτι ὁ Δημήτριος Σαχίνης εἶχε πλοῖον μέγα καὶ πολεμικῶς ὀπλισμένον, κατὰσχέθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ῥωσιστοῦ ναυάρχου Σινιάδην καὶ χρησιμεύσεν ὡς πολεμικὸν εἰς τὸν ῥωσικὸν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν πόλεμον, καὶ

μαθῶν, ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο ἦτο προσωρμισμένον εἰς Σύβοτα, ἐπεθύμησεν ἐπιθυμίαν ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον· νὰ συλλάβῃ καὶ ἀποκτείνῃ τὸν πλοίαρχον μετὰ τῶν υἱῶν του, νὰ καταλάβῃ δὲ καὶ οἰκειοποιηθῆ τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο πλοῖον ἐπὶ προφάσει ὅτι ἦτο πολεμικὸν κτήμα. Διὸ ἀποστείλας τινὰς τῶν συνήθων ὑπηρετῶν τῆς θηριωδίας του, συνέλαβε δολίως τὸν ἀνύποπτον πλοίαρχον καὶ τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν του, ἐνέβαλεν αὐτοὺς εἰς εἰρκτὴν καὶ βραδύτερον ἀδήλω μέχρι τοῦδε τρόπῳ ἀπέκτεινεν ἀμφοτέρους. Κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην εἰς μέγιστον ἡ ζωὴ τοῦ νέου Γ. Σαχίνης κατέστη κίνδυνον· μόλις δ' ἐδυνήθη νὰ διαφύγῃ αὐτὸν ἐπιβὰς ἐρολικίου μικροῦ, ἐφ' οὗ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ ζάλῃ, διωκόμενος ὑπὸ δύο λέμβων καὶ πυροβολούμενος ὑπὸ τῶν ἐν αὐταῖς Ἀλβανῶν, διέπλευσεν εἰς Κέρκυραν, κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἐκεῖ διασωθεὶς ὁ νέος Σαχίνης ἔτυχε προστασίας καὶ περιποιήσεως παρὰ τισι τοῦ πατρὸς του φίλοις. Διετίαν δὲ διαμείνας ἐσπούδαξε νὰ αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του, διδασκόμενος τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ στοιχειώδη μαθηματικά. Ἐκρίνε δ' ἀναγκαῖον ν' ἀσκηθῆ καὶ εἰς τὴν μεταχειρίσιν τῶν ὄπλων, καὶ ἠσκήθη εἰς αὐτὴν ἱκανῶς, ἐλπίζων ὅτι ταχέως ἤθελεν ἀκουσθῆ ἐν Ἑλλάδι τὸ πολεμιστήριον τοῦ Φεβρουαρίου ἔσχα καὶ ταχέως ἤθελεν ἀνατεῖλῃ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ὁ Ἥλιος. Τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐνέπνευεν εἰς τε τὸν νέον Σαχίνην καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ἡ τότε ἐπὶ τῆς Ἑπτανήσου κυματίζουσα γαλλικὴ σημαία, τὸ σύμβολον ἐκεῖνο τῆς γενικῆς τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς ἀπαλλαγῆς. Ἀλλὰ νέαι περιστάσεις ἠνάγκασαν τὸν τότε μέγαν δικαιοτήτην τῆς τύχης τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης νὰ στρέψῃ ἀλλαχόσε τὴν προσοχὴν του, καὶ ἀναθάλῃ ἐπὶ χρόνον ἀρμοδιώτερον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολήν μεγάλων σχεδίων του. Ἐν τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων τροπῇ ἀποβαλὼν ὁ νέος Σαχίνης τὴν ἐλπίδα νὰ καταταχθῆ ταχέως εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενεθλίαν του νῆσον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ πατρικὸν τοῦ βίου ἐπάγγελμα, ἦτοι εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· διαπρέψας δ' ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς τιμιότητός του, τῆς εὐθύτητος καὶ δραστηριότητος, ἐτιμῆθη παρ' ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν καὶ ὠκειώθη διὰ τοῦ γάμου με οἰκίαν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἐπιρρανεστέρων τῆς πατρίδος του, τὴν τοῦ Ἀναστασίου Θεοδωράκη. Διὰ συνδρομῆς τῆς πενθερικῆς του οἰκίας ἐναυπήγησε τότε πλοῖον εὐμέγεθες καὶ πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον, ὅπερ ὠνόμασε Μιλτιάδην, οἷοναὶ προσιωνιζόμενος διὰ τοῦ ἐνδόξου τούτου ὀνόματος, ἦν αὐτὸ ἔμελλε ν' ἀποκτήσῃ δόξαν ἐν τῷ τότε κυοφορουμένῳ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνι. Ὁ πλήρης ἐνεργείας ναυτι-

κός βίος, αὐτὸς κακοπάθει καὶ οἱ θαλάσσιοι κίνδυνοι, πρὸς οὓς καθ' ἡμέραν ἐπάλαμι ναυτιλλόμενος, προήσκησαν αὐτὸν ἰκανῶς πρὸς τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, εἰς ὃν ἐμελλε βραδύτερον ἢ ἀποδυθῆναι καὶ διαπρέψῃ. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1821 ἔτους ἡ θεὰ ἐλευθερία ἐξηγγέρθη ἀπὸ τῶν προγονικῶν τῶν λαμπρὰ καὶ ἀκτινοβόλος ὡς οὐράνιος ἄγγελος, καὶ μὲ βροντώδη φωνὴν ἐλάλεσε. περὶ ἑαυτὴν ἐν Ἑλλάδι τὰ πρωτότοκα τέκνα τῆς· τότε καὶ ὁ νέος Σαχίνης, προθύμως ὑπακούσας εἰς τὴν θεῖαν ἐκείνην φωνὴν, ἔσπευσε νὰ ὀπλίσῃ τὸ εὐπαγὲς πλοῖόν του, νὰ πληρώσῃ αὐτὸ ἀνδρείων ναυτῶν, νὰ ὑψώσῃ εἰς τὸν ἰσθμὸν αὐτοῦ τὴν κινδύρου τοῦ σταυροῦ καὶ νικηφόρον σημαίαν, καὶ ταχθεὶς ὑπὸ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς πατρίδος του ναύαρχον νὰ ἐκπεύσῃ μετὰ τῶν συναγωνιστῶν του Ἰδραίων κατὰ τῶν τυράννων, πῦρ κατ' αὐτῶν φέρων καὶ θάνατον. Τότε πρῶτον μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν ὁ κόσμος ὀλιγάριθμα πλοῖα ἐμπορικὰ ἀντιπρακτασόμενα τολμηρῶς πρὸς σπόλους μεγάλους καὶ ὑψιπαγεῖς, κατακυμαχοῦντα τούτους λαμπρῶς καὶ διώκοντα. Ἐννέα ὅλα ἔκατο ἔτη ἔβλεπεν ὁ Κόσμος μὲ θαυμασμὸν τρία τραχέα τοῦ Αἰγαίου νησιδία, ὧν ἡ Ἰδρα ἐπρώτευσεν καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν πλοίων καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ναυτῶν καὶ κατὰ τὰς χρηματικὰς εἰσφορὰς τῶν προϋχόντων κατοίκων τῆς, ἀντιμαχόμενα θριαμβευτικῶς πρὸς πᾶσαν τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς ἀπεράντου ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ τρία ἐκεῖνα νησιδία, τὰ σχεδὸν ἀφανῆ ἐν τῷ χάρτη, ἐξέπεμπον ἐκ τῶν λιμένων των στόλους, μικροὺς μὲν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸν ὄγκον τῶν πλοίων, ἀλλὰ μεγάλους τὴν δύναμιν, οἵτινες κατακυριεύοντες τῆς θαλάσσης πολλάκις κατεκάλυψαν μὲ βαρβαρικὰ νουάγια τὰ ἀφρίζοντα νῶτα αὐτῆς· πολλάκις κατετρόπωσαν τοὺς γιγαντώδεις καὶ ἀγερῶχους τοῦ Βυζαντίου, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας στόλους, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνίκηθησαν· πολλάκις ἐδίωξαν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπ' αὐτοῦ ἐδιώχθησαν. Τὴν δόξαν τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἐζήλευσαν πολλοὶ ναύαρχοι καὶ ναυμάχοι ἄνδρες καὶ αὐτῶν τῶν θαλασσοκρατούντων ἔθνων. Εἰς τοὺς ναυτικούς ἐκείνους ἀγῶνας, εἰς οὓς προηγείτο ἡ μεγαθύμος Ἰδρα, καὶ εἰς οὓς ὀφείλεται κυριώτερον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἡ σωτηρία, ὀλίγοι ἦσαν οἱ ἀριστεύοντες· μετὰ δὲ τῶν ὀλίγων ἐκείνων διαπρέπει κατὰ τὴν τόλμην καὶ γενναϊότητα ὁ προκειμένος νεκρὸς Γεώργιος ὁ Σαχίνης. Ἀκολουθῶν σχεδὸν αἰετὸν ἀτρόμητον ναύαρχον Ἀνδρέαν τὸν Μιαούλην μετὰ τοῦ Κριεζῆ, τοῦ Γουμαδοῦ, τῶν δύο Τουμπαζαίων, τοῦ Πινώτζη, τοῦ Παναγιώτα, τῶν Ραφαλιῶν, τοῦ Αλαξαῦ, τοῦ Ζάκα, τοῦ Φώκα καὶ ὀλίγων ἄλλων ἐκλεκτῶν τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου πλοιά-

ρχων, ἐτάσσεται πάντοτε ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἐκεῖ, ὅπου δεινότερον ἐβρόντων τὰ πυροβόλα, ὅπου γοργότερον ἐξηρεύετο ἀπὸ τῶν χαλκίνων στομάτων τὸ πῦρ, ὅπου πυκνότερος ἤγειρετο ὁ καπνός, ὅπου συνεχέστερος καὶ τρομερώτερος ἤκούετο ὁ τῶν σφαιρῶν συριγμός. Εἶπατε σεις οἱ ὀλίγοι ἐπιπλέοντες καὶ ὑπὸ τὸ ἄχθος τῶν ἐτῶν κεκυφότες συναγωνισταὶ του, εἶπατε σεις τὰ γηραιὰ καὶ γέραρα λείψανα τῆς ἠρωϊκῆς ἐκείνης γενεᾶς τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, ὅποιος ἐδείχθη ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς ναυμαχίαις τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, τῆς Μυκάλης, τῆς Ἰκαρίας, τῆς Ἀστοπαλαίας, καὶ μάλιστα τῆς νήσου Πρωῆτης, ὅπου κυλωθεὶς ὑπὸ δεκαοκτὼ μεγάλων ἐχθρῶν πλοίων, ἀντέστη πρὸς αὐτὰ μόνος, δύο ὄλοκληρούς ὡρας ἀνδρείως μαχόμενος. Εἶπατε, ὅποιος ἐδείχθη ὁ Σαχίνης καθ' ὅλον τὸν ἔνασθ' τὸν Ἑλλήνων πόλεμον. Εἶπατε εἰς τοὺς λησμονούντας καὶ καταφρονούντας τὸ παρελθὸν νεωτέρους, εἰς τινὰς ἄνδρας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὀφείλει τὴν ἀπὸ τῆς βαρβαρίας τυραννίας ἀπαλλαγὴν του· πόσον ἄδολος ὑπῆρξεν αὐτῶν ἡ φιλοπατρία, πόσον ἀδάμαστος ἡ ἀνδρεία, πόσον μεγαλόφρων ἡ αὐταπάρνησις, πόσον θαυμαστὴ ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων, καὶ ἡ εἰς τὰς ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας διηνεκῆς ἐγκρατέρησις. Εἶπατε ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ φαίνεται ἀπίστευτον εἰς τὴν γενεάν του συμφέροντος· ὅτι πολλοὶ γενναῖοι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου πλοιάρχοι, ἐν οἷς ἀριθμεῖται καὶ ὁ κηδευόμενος σήμερον, δὲν προσήνεγκαν εἰς τὴν πατρίδα μόνην τὴν τόλμην καὶ τὴν ζῶν των, ἀλλὰ καὶ τὰ πλοῖά των καὶ τὴν περιουσίαν των ὅλην, καὶ αὐτὰ τὰ μετὰ τῆς διατηρήσεως τῆς οἰκογενείας των καὶ τῆς τῶν τέκνων των διαθρέψεως. Οὐδενὸς ἐφείσθησαν οἱ γενναῖοι ὑπὲρ τῆς κοινῆς τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίας, ἀλλ' αὐτοὶ ἀντέτασσον εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἐν ταῖς μάχαις τὰ στήθη των, ἔχοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραστάτας καὶ συμμετόχους τῶν κινδύνων τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰ τέκνα των, αὐτοὶ παρεῖχον τὰ πλοῖα, αὐτοὶ ἰδίᾳ δαπάνη, ἡ δαπάνη τῶν οἰκείων των ὠπλιζόντων αὐτὰ καὶ ἐπεσκεύαζον, αὐτοὶ παρεσκεύαζον τὰ πρὸς πόλεμον ἀναγκαζία, αὐτοὶ ἔτρεφον καὶ ἐμίσθουν τὸ πλήρωμα. Οὐδένα δὲ οὐδέποτε κατὰ τὸν ἀγῶνα ἠθέλησαν νὰ λάθωσι μισθὸν τῆς ὑπηρεσίας των, ἀλλὰ φιλοτίμως ἠρνήθησαν πᾶσαν μισθοφορὰν, καὶ ὅτε τοιαύτη ἐν ἐποχῇ τινι τοῦ ἀγῶνος εὐπορωτέρη ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου τοῖς προσεφέρετο. Πρὸς τὴν πατρίδα, εἶπον οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι, ὡς κοινὴν ἡμῶν μητέρα δεινῶς νῦν πάσχουσιν καὶ τὰ μέγιστα κινδυνεύουσιν, ὀφείλομεν πάντες ἄνευ ὑπολογισμοῦ ἰδιωφελείας τινός, νὰ παράσχωμεν προθύμως πᾶσαν δυνατὴν περιποίησιν καὶ βοήθειαν. Ὅταν δὲ σωθῆ ἀπὸ τοῦ κινδύνου, ἀπόκειται εἰς αὐτὴν νὰ ἀναμνησθῆ τὰς

ὑπηρεσίας ἐκάστου τῶν τέκνων τῆς, νὰ ἐκλογισθῆ ἐκ τούτων τὸ μέτρον τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης ἐκάστου καὶ νὰ ἀμείψῃ ἕκαστον μὲ ἴσην στοργήν.

Πολλάκις παρετρήθη ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀνδρεία εἶναι σχεδὸν πάντοτε καὶ φιλόφρων. Τὴν δ' ἀλήθειαν ταύτην ἐπικυροῦ τοῦ προκειμένου νεκροῦ τὸ παράδειγμα. Ὅσον ὁ ἀείμνηστος Σαχίνης ἦτο ἐν ταῖς μάχαις ἀνδρείος καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς φοβερός, τόσον ἐδεικνύετο πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους φιλόφρωνος, περιποιούμενος αὐτούς καὶ φροντίζων περὶ τῆς θεραπείας τῶν τραυματιῶν, ὡς ἐὰν εἶχον λάθει τὰ τραύματα μαχόμενοι οὐχὶ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ὑπ' αὐτὸν. Οὐδέποτε δὲν συνεχώρησε νὰ μολυνθῆ τὸ πλοῖόν του οὐδέ τῶν ναυτῶν που αἱ χεῖρες μὲ αἷμα αἰχμαλώτου ἐχθροῦ· ἀλλὰ καὶ μὲ ἴδιον κίνδυνον ἔσωσεν αὐτούς ἐν δεινῇ τινι περιστάσει ἀπὸ χειρῶν φονικῶν. Ἐν τῶν πλοίων τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου, τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κριεζῆ, ἐλλειμνωμένον κατὰ τὸ 1825 ἔτος εἰς Βάτικα τῆς Πελοποννήσου, ἀνετινάχθη ἐξ αἴφνης εἰς τὸν ἀέρα μετὰ παντὸς τοῦ πληρώματος, ἐξ οὗ δύο μόνον ἐσώθησαν. Ἐπειδὴ δ' ἐκρατοῦντο ἐν τῷ πλοίῳ αἰχμάλωτοι ὀθωμανοὶ, ἐλέχθη καὶ ἐπιστεύθη, ὅτι οὗτοι ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν τῆς πυρίτιδος ἀποθήκην. Ἡ εἰδησις αὕτη διαδοθεῖσα ταχέως εἰς τὸν στόλον ὀλόκληρον, ἐξηγγίωσε τοὺς ἐν αὐτῷ ναύτας, ὧν ὁ μὲν πατέρα, ὁ δὲ ἀδελφόν, ὁ δὲ τέκνον, ἀπολεσθέντα ἐν τῷ πλοίῳ ἐκείνῳ ἐθρήνη· οὕτω δ' ἐξέκαυσεν ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, ὥστε ὤρμησαν ἀμέσως εἰς σφαγὴν τῶν ἐν τῷ στόλῳ κρατουμένων αἰχμαλώτων ὀθωμανῶν, παρ' ὧν ὑπέπτευον ἐπιβουλὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐρηθεῖσαν. Εἰς πολλὰ τῶν πλοίων τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἡ ἀπάνθρωπος τῶν αἰχμαλώτων σφαγὴ ἐτελέσθη ἐν ἀκαρεῖ, μηδαιμῶς δυνηθέντων τῶν πλοιάρχων καὶ ἀξιωματικῶν νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν λυσσώδη ἐκείνην τῶν ναυτῶν τῶν ὁρμῆν· ἀλλ' ὀλίγα τινὰ πλοῖα, ἐν οἷς καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Σαχίνη, ἐτηρήθησαν καὶ κατὰ τὴν δεινὴν ταύτην περιστάσιν καθάρᾳ ἀπὸ αἵματος αἰχμαλώτου, χάρις εἰς τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν γενναιοφυσίαν τῶν κυβερνώντων αὐτὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀξιωματικῶν, οἵτινες καταφρονούντες τοῦ κινδύνου, μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας ἀντέστησαν, ἀπειλοῦντες νὰ φρονέωσι πάντα ναύτην, ὅστις ἤθελε τολμήτῃ νὰ ἐπιβάλλῃ χεῖρα φονικὴν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους.

Καὶ ἄλλοτε δὲ ἀπέδειξεν ὁ Σαχίνης ὅτι ὅσον ἦτο ἐν τῇ μάχῃ ἀνδρείος, τόσον παρεῖχεν ἑαυτὸν μετὰ τὴν μάχην φιλόφρωνος. Πολλάκις πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων ἀπέλευσεν, οὐδὲν ἄλλο λύτρον ζητήσας, εἰμὴ τὴν ἔνορκον τῶν ἀπολυομένων ὑπόσχεσιν μηδέποτε εἰς τὸ μέλλον νὰ φέρωσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὄπλα, νὰ ὑπερκασιζῶσι, δὲ πανταχοῦ καὶ πάντοτε

τοὺς καταπιεζομένους χριστιανούς κατὰ δύναμιν. Ὅτε κατὰ τὸ 1828 ἔτος μοιραρχῶν κατὰ τὸν Λαμιακὸν καὶ Παγασητικὸν κόλπον κατέστρεψε τὰ ἐπὶ τοῦ Κηναίου ἀκρωτηρίου τῆς Εὐβοίας ὀθωμανικὰ ὄχυράματα, συνέλαβεν ἰκανοὺς ὀθωμανοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν εὐπόρου τινός Ἀγᾶ ἐκ τοῦ Ἀλμουροῦ. Πέμψαντος δὲ τούτου πρὸς τὸν μοιραρχον ἄνδρα, καὶ παρεκκαλοῦντος νὰ φιλοφρονηθῆ καὶ ἀπολύσῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἀντὶ λύτρων ὀλίγων, ὅσα ἐκαίνας ἔλεγεν ὅτι μετὰ βίας ἐδύνατο νὰ τῷ προσφέρῃ ἐκ τῆς μικρᾶς δῆθεν περιουσίας του, ὁ Σαχίνης ἀπεκρίθη μεγαλοφρόνως πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους· *Λάβετε τὸν αἰχμάλωτον νεόν, γέρετέ τον εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἶπατε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐν τῇ πατρίδι μου τὰ κτήνη μόνα πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται, οὐδέποτε δὲ οἱ ἄνθρωποι. Ἡ πράξις αὕτη τοῦ Σαχίνη διαθρυληθεῖσα καθ' ὅλην τὴν Θεσσαλίαν ἐνέπνευσε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους θαυμασμὸν τοῦ ἀνδρός καὶ σέβας πλείωτερον πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνος· κατέστησε δὲ αὐτοὺς καὶ ἡμερωτέρους πρὸς τοὺς ὑποκειμένους χριστιανούς. Διὰ τοιαύτης φιλοφροσύνης ὁ μεγαλόφρων Σαχίνης ἐτίμησε μὲν καὶ ὠφέλησε τὴν πατρίδα του, εἴλωκε δ' οὕτω πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ αὐτῶν τῶν πολεμίων αὐτῆς, ὥστε τινὲς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀπολυθέντων ὀθωμανῶν, διχοκοῦντος μὲν τοῦ πολέμου ἐφρόντιζον νὰ παρέχωσιν εἰς τὸν ἄνδρα δι' ἐγγράφων καὶ ἀγγράφων χειρετισμῶν δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης των· εἰρήνης δὲ γενομένης, ἦλθον εἰς Ἀθήνας νὰ ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα τοῦ εὐεργέτου των καὶ σωτήρος.*

Ἐκτὸς τῆς ἀνδρείας, τῆς ἀφιλοκερδείας καὶ τῆς φιλοφροσύνης ἐχαρακτήριζε τὸν ναύαρχον Σαχίνην πολιτικὴ φρόνησις καὶ ἀδάσειστος πίστις εἰς τὸν ὄρκον του καὶ εἰς τὸ καθῆκόν του. Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἔτη πολλὰ ἀγωνισθεὶς καὶ κινδυνεύσας καὶ ὅλην τὴν περιουσίαν του θυσιάσας, ἠγάπα βεβαίως αὐτὴν πολὺ πλέον ἐκείνων οἵτινες διὰ λόγων μόνον τὴν ἀγαπῶσι, στόμφορον βημάτων, πραγματικὴν δὲ θυσίαν οὐδεμίαν προσφέροντες εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ἡ εἰκὼν τῆς ἐλευθερίας, ἣν ὁ ναύαρχος Σαχίνης ἐλάτρευεν, ἦτο εἰκὼν παρθένου σεμνῆς καὶ αἰδήμονος, οὐχὶ ἀκολάστου μηχλάδος, ἀσελγῶς σοβοῦσης εἰς τὰς βύμας τῆς πόλεως, χλευαζούσης τὰ σεβαστά, καὶ σπουδαζούσης νὰ καταβρῆνῃ μὲ τὴν δυσώδη ἰλὺν, ἐν ἣ αὐτὴ ἐκυλίσθη, πᾶν ὅ,τι βλέπει περὶ ἑαυτὴν καθαρὸν καὶ ἄσπιλον. Γινώσκων δὲ καλῶς ὅτι αἱ ἐν ταῖς πολιτείαις στάσεις καὶ ἀνατροπαὶ ἐμβόλους ἀείποτε αὐτὰς εἰς φοβερωτάτους κινδύνους, προξενούσι μέγιστα ἀδικήματα καὶ εἰσάγουσιν εἰς τὰς κοινωνίας πολλάκις ἀντὶ φαντασμοῦ ὅλων κακῶν ἢ γούνα μισρῶν τινων καὶ ἀσημάντων πλημμε-

λημάτων, ὧν προτίθενται τὴν διόρθωσιν, κακὰ ἄλλα πραγματικώτερα, πολὺ μεγαλήτερα, πολὺ διαρκέστερα καὶ δυσιατότερα τὸ πολιτικὸν δηλονότι σχίσμα τὴν θόλωσιν τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς κρίσεως τοῦ λαοῦ, τὴν ἀνάφλεξιν τῶν παθῶν, τὴν ἐξασθένωσιν τῆς ἐξουσίας, τὴν παράλυσιν τῆς πειθαρχίας, τὴν ἐμψύχωσιν τῶν φιλοτραχῶν, τὸν ἐθισμόν εἰς τὴν ἀθέτησιν τοῦ ὅρκου καὶ τὴν ἀπιστίαν, τὸ ἔτοιμοπιθὲς πρὸς συνωμοσίας, τὰ πρὸς νεωτερισμοὺς εὐεπίφορον καὶ τόσα ἄλλα κακὰ, ὧν ἡ ἀπαρίθμησις εἶναι δύσκολος, ἀπεδοκίμαζε πάντοτε τὰς τοιαύτας πράξεις καὶ σφοδρῶς τὰς κατέκρινεν. Ὄθεν καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον πολιτικὸν ἐκ' Ἑλλάδι σεισμόν ἔδωκε παράδειγμα ἀξιομίμητον στρατιωτικῆς ἀρετῆς καὶ πίστεως, ἐγκαρτερήσας εἰς τὸ καθήκον του μὲ προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του. Εἶθε τὸ παράδειγμα τοῦ ναυάρχου. Σαχίνη. ἔχη αἰετοῦ ὑπ' ὄψιν ὁ νῦν ἀναπλασσομένης τῆς Ἑλλάδος στρατὸς, ἐφ' οὗ μέλει καὶ ἡ πατρίς καὶ ἡ νέα βασιλεία νὰ ἐρεισθῆ.

Τοιοῦτος ὁ ναύαρχος Σαχίνης ἐδείχθη κατὰ τὸν δημοσίον βίον του. Ἰδιωτικῶς δὲ ἐξεταζόμενος, ὑπῆρξε πάντοτε τίμιος, εὐθύς, ἀπλοϊκός, ἀγαθός, φιλόκαλος, εὐεργετικός καὶ εἰς τὴν φιλίαν πιστότατος. Πλείστους ἀριθμῶν γνωρίμους, ὀλίγους εἶχε καὶ ὠνόμαζε φίλους, δεικνύμενος εἰς τοὺς πολλοὺς δυσπροσήγορος καὶ δυσπρόσιτος. Ὅσάκις δὲ συνῆπτε φιλίαν μετὰ τινος, ἦτο χρεῖα νὰ γείνη πρὸς τούτου τὸ πρῶτον βῆμα διότι εἶδος τι εὐγενοῦς φιλοτιμίας ἐκόλυε τὸν Σαχίνην νὰ ζητήσῃ πρῶτος τὴν φιλίαν τῶν ἄλλων, ἂν ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ πλείστοι ἕνεκα ἰδίας ὠφελείας θηρεύουσιν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἀπαξ ὠνομάζετο φίλος, ἔμενε πιστός καὶ βέβαιος διὰ παντός καὶ ἐν πάσας τοῦ βίου περιστάσεσι.

Τοιαῦτα ἦσαν αἱ ἀρεταί, αἵτινες ἐκόσμου καὶ ἐλάμπρυνον τὸν βίον τοῦ ναυάρχου Σαχίνη, τοῦ ἐνδόξου τούτου τῆς πατρίδος προμάχου ἀρεταί συνήθεις μὲν εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἐκλειπούσης ἤδη ἡρωϊκῆς ἐποχῆς τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, σπανιώτεραι δὲ καθ' ἡμέραν νῦν καθιστάμεναι. Διὸ καὶ ἐφαίνετο ὁ ἀνὴρ ξένος, ὡς εἶπεν, καὶ παράτοπος ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς πολιτικῆς ῥαδιοιουργίας καὶ τοῦ συμφέροντος. Τοῦτο μετὰ λύπης αἰσθανόμενος, ὁ ἀείμνηστοὶ ἐν ταῖς τελευταίαις μάλιστα περιστάσεσιν, ἐμακίριζε τοὺς συναθλητὰς του ἐκείνους, ὅσοι ἔπασσον μαχόμενοι ἐν τῷ ἐνδόξῳ ὑπὲρ τῆς πατρίδος πολέμῳ, καὶ στενάζων πολλάκις ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους του. « Διὰ τὴν ἀπέθανον καὶ ἐγὼ τὴν κάλλιστον θάνατον, ἂν πολλάκις ἐζήτησα ἐν ταῖς μάχαις; Διὰ τὴν δὲν συγκατέβην εἰς τὸν τάφον μετὰ τοῦ φίλου μου Ἀναστασίου Τζαμχδοῦ, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Σταύρου καὶ τόσων ἄλλων συναθλητῶν; Διὰ τὴν νὰ ζήσω μέχρι τοῦδε, ἵνα ἴδω τὴν παρούσαν

σύγχυσιν τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐννοιῶν τῶν συμπολιτῶν μου, τὴν πίστιν καὶ ἀρετὴν καταφρονουμένην, τὴν δὲ δολιότητα καὶ πονηρίαν ἐπαινουμένην; Διὰ τὴν νὰ ζήσω ἵνα ἴδω παραδείγματα καὶ ἀκούσω πολιτικὰ διδάγματα καταστρεπτικὰ πάσης τάξεως, πρὸς τὴν σόφροναν καὶ ἀληθῆ, ἐλευθερίαν πολυμύωτατα καὶ εἰς τὰς πολιτείας ὀλέθρια; »

Τοιαῦτα λέγων, ὁ τίμιος καὶ γενναῖος ἀνὴρ, ἐστέναζε καὶ ἐκάλει πολλάκις τὸν θάνατον. Καὶ ἰδοὺ ὁ θάνατος ἦλθε καὶ ὁ ἐν τῇ νῦν κοινῶν ξενοφανῆς καὶ παρατετοπισμένος κατέλιπε τὸν ψευδῆ τοῦτον κόσμον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰς οὐρανίους σκηνάς, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Κυρίου.

Ναί! εἰς τὰς οὐρανίους σκηνάς ἀπέπτη ἡ μακαρία ψυχὴ τοῦ ἐναρέτου καὶ ἐνδόξου ναυάρχου διότι κατὰ τὸν ψαλμῶδόν· « *Τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηναίῳ τοῦ Κυρίου; Πορευόμενος ἄμωμος καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, λαλῶν ἀλήθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν.* »

Ἡμεῖς δὲ οἱ στερηθέντες συμπολίτου τόσον ἐνδόξου, τόσον τιμίου καὶ ἀγαθοῦ, δεῦτε νῦν ἀσπασθώμεν μετὰ τῆς ὀφειλομένης τιμῆς τὸ χοικὸν αὐτοῦ, σκῆνος, εὐχόμενοι νὰ ζῆ διὰ παντός ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν τὸ λαμπρὸν τοῦ ἀποθανόντος παράδειγμα, ὁδηγοῦν ἀεὶ τοὺς νεωτέρους εἰς μίμησιν, νὰ ζῆ ἐν Ἑλλάδι εἰς αἰῶνας ἡ μνήμη του.

Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΑΣ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 360—371.)

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Πῶς βελτιοῦται τοῦ χειρῶνακτος ἡ τέχνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἐκπαίδευσις. — Ἐπιθεξιότης.

Γνώσεις ἀναγκαῖαι κοινῶς πρὸς πάντας. — Γνώσεις χρήσιμαί πρὸς τοὺς χειρῶνακτας. — Ἐκπαίδευσις ἐπαγγελματικὴ, ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος, τρόπος νὰ μετέρχεται τις αὐτὸ ἐπιθεξιῶς. — Ἀγάπη τοῦ ἐπαγγέλματος. — Μωρία καὶ δυστυχία τοῦ μὴ ἀγαπῶντος τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα. — Εὐτυχῆς ὁ διαπρέπων κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.

Γνώσεις ἀναγκαῖαι κοινῶς πρὸς πάντας.

Καὶ πρῶτος μὲν ὅρος πρὸς ἐπιτυχίαν, ὡς εἶδουμεν, εἶναι ἡ καλὴ διαγωγή, δεῦτερον δὲ ἡ παιδεία.

Παιδείαν δὲ λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν τε γενικὴν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν.

Ἡ γενικὴ, τὴν ὁποίαν καὶ προκαταρκτικὴν ὀνομάζομεν μετριοφρονέστερον, εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς

ΓΕΩΡ. ΣΑΧΙΝΗΣ.

πάντας ἐν γένει, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν κατέχουσι κοινωνικὴν θέσιν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν χειρῶνακτα, διότι περιλαμβάνει γνώσεις τῶν ὁποίων πάντες ἀνεξαρτήτως ἔχουσι χρεῖαν. Διδάσκονται δὲ αἱ γνώσεις αὐταὶ ἐν τοῖς προκαταρτικαῖς σχολείοις. Ἐπειδὴ ὅμως σπανίως ἡ διδασκαλία εἶναι ἀποχρῶσα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ δαπανῶμεν πρὸς τελειοποίησιν τὰς ὥρας τῆς ἀνάσεως ὅταν εἴμεθα παιδιὰ, καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἔφηβον ἡλικίαν.

Ἐπάναγκες λοιπὸν ν' ἀποκτήσῃ ὁ χειρῶναξ τὰς γνώσεις τὰς ὁποίας θὰ ὑποδείξω ἐνταῦθα.

Καὶ πρῶτον μὲν πρέπει νὰ μάθῃ νὰ ἀναγινώσκῃ εὐκόλως καὶ ἀπροσκόπτως τὰ ἐντυπα, τὰ λειθογραφημένα καὶ αὐτὰ τὰ χειρόγραφα· διότι ἄλλως δὲν θὰ δύναται νὰ ἐνεργῇ μόνος τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, θὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' ἄλλων, καὶ θὰ καταναλίσκῃ ἐπὶ ματαίῳ πολλὸν χρόνον. Πρὸ πάντων μάλιστα ὁ ἐργαζόμενος πρέπει νὰ ἔχῃ ἀδιακρόπως ὑπ' ὄψιν τὸ πολῦτιμον ἐκεῖνο παράγγεγμα τῶν ἡμετέρων προγόνων, τὸ «φείδου χρόνου», διότι, ὡς ἕτερος ἀρχαῖος εἶπεν ὀρθότατα, «πολυτελὲς ἀνάλωμα ὁ χρόνος.»

Δεύτερον δὲ πρέπει νὰ γράφῃ καθαρῶς καὶ ἄνευ δυσκολίας. Εἰς τί χρησιμεύει ἡ γραφὴ ἂν δὲν ἦναι εὐανάγνωστος; Οἱ χαρακτῆρες ἔστωσαν μέτριοι, μῆτε ψιλοὶ μῆτε μεγάλοι, καὶ εὐρυθμοί.

Ὁ χειρῶναξ πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ὁμιλῇ τὴν ἑλληνικὴν, οὐχὶ βεβαίως ὅπως οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀνωτέραν ἀγωγὴν, ἀλλ' ὀρθῶς καὶ εὐκρινῶς, μῆτε ἀγορεύει καὶ ξηνικάς λέξεις μεταχειριζόμενος, ἀλλὰ καὶ μῆτε ἑλληνικῶς ἀσπάζόμενος. Ἄς λέγῃ καὶ ἄς γράφῃ φεγγάρι καὶ οὐχὶ σελήνη, ἄλογον καὶ οὐχὶ ἵππος, δρόμος καὶ οὐχὶ ὁδὸς, νερὸν καὶ οὐχὶ ὕδωρ, μαλλίκα καὶ οὐχὶ κόμη, ἀπέθανε καὶ οὐχὶ ἀπεβίωσεν· ἄς μὴ μεταχειρίζεται δηλαδὴ λέξεις ἀρχαίας, ὅταν ὑπάρχωσιν ἐν χρήσει, ἐκ μακρᾶς μάλιστα παραδόσεως, ἀλλὰ ἐπίσης ἑλληνικά. Ὅπως ἐννοήσωμεν μέχρι τίνος βαθμοῦ εἶναι ἀηδῆς καὶ γελοῖος ὁ προφορικὸς ἢ καὶ αὐτὸς ὁ γραπτὸς λόγος, ὁ περιέχων ἄνευ ἀνάγκης ἀρχαίας καὶ σημερινὰς λέξεις συγκεκολλημένας, ἄς φαντασθῶμεν ἄνθρωπον ἀγωνιζόμενον νὰ βιάσῃ, ἐνῶ τὸν μὲν ἕνα πόδα ἔχῃ ἐντὸς ὑποδήματος ὑψηλοῦ, τὸν δὲ ἄλλον ἐντὸς μικροῦ καὶ λεπτοῦ σανδαλοῦ. Τὸ παράδειγμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐμὸν, ἀλλὰ τοῦ χαριεστάτου Λουκιανοῦ. «Τοὺς δὲ, ἔλεγε, καὶ ποιητικὰς ὀνόμασι χρωμένους, εἶτα μεταξὺ οὕτως εὐτελεῖ ὀνόματα καὶ δημοτικὰ καὶ πτωχικὰ πολλὰ παρενεθέβυστο, ὥστε τὸ πρᾶγμα εὐκὸς εἶναι τραγηθῶν, τὸν ἕτερον μὲν πόδα ἐπ' ἐμβάτου ὑψηλοῦ βεβηκότι, θατέρῳ δὲ σάνδαλον ὑποδεδεμένῳ.» Δὲν θὰ ἐξεκαρδιζόμεθα γελῶντες ἂν ἐβλέπομεν τοιοῦτον ὁδοιπόρον; ἀπαράλλακτα γελῶμεν καὶ ὅταν

ἀκούωμέν τινα λέγοντα «σιάζετε τὴν κόμην σας,» ἢ «ἐκαθβαλίκευσα τὸν ἵππον μου,» ἢ «ἐξεφαντώσαμεν μὲ τὴν σελήνην,» καὶ τὰ παρόμοια. Μανθάνει δὲ ὁ χειρῶναξ νὰ ὁμιλῇ εὐσχήμως οὐχὶ ἐν τῷ σχολείῳ, ἀλλὰ διὰ τῆς συνηθείας, καὶ ἀναγινώσκων καλῶς γεγραμμένα βιβλία. Τὴν ἀνάγνωσιν μάλιστα δὲν πρέπει πώποτε νὰ παραμελῇ, διότι δι' αὐτῆς ἀποκτᾷ γνώσεις. Καὶ διὰ τοῦτο ἄς μὴ λυπῆται νὰ δαπανᾷ καὶ εἰς ἀγορὰν βιβλίων ὀλίγα.

Ταυτὰ λέγω καὶ διὰ τὴν ὀρθογραφίαν· ἡ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμενη δὲν ἀρκεῖ· ἐκεῖ μανθάνομεν τὰ στοιχεῖα αὐτῆς· ἀναγινώσκοντες ὅμως καὶ προσέχοντες τελειοποιούμεθα.

Ἀναπόφευκτον πρὸς τούτοις νὰ μάθῃ ὁ χειρῶναξ καὶ ἀριθμητικὴν. Ἀνάγκη νὰ διακρίνῃ καλῶς τοὺς ἀριθμοὺς καὶ νὰ ἐκτελῇ ἄνευ ἀγοροποιίας ἀριθμητικὰς πράξεις οὐ μόνον ἐγγράφως ἀλλὰ καὶ κατὰ νοῦν. Πολλὰ παιδιὰ ἐξέρχονται τῶν σχολείων ἀγνοοῦντα ἢ τοῦλάχιστον ἀτελῶς γινώσκοντα τὴν τετάρτην πράξιν· καὶ ὅμως ἀπαραίτητος εἶναι καὶ αὐτῆς καὶ τῶν κλασμάτων ἡ γνώσις.

Οὐδεὶς πολίτης Ἑλλήν πρέπει ν' ἀγνοῇ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ἀναγκαῖον ἄρα καὶ ὁ χειρῶναξ νὰ ἔχῃ γενικὰς τινὰς ἰδέας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος. Περὶ δὲ ἱερᾶς κλητήσεως καὶ ἱστορίας δὲν ὁμιλῶ, διότι δὲν ἐννοῶ χριστιανὸν ἀγνοοῦντα τὸν Θεὸν τὸν ὁποῖον λατρεύει.

Γνώσις χρῆσιμα πρὸς τοὺς χειρῶνακτας.

Καὶ ἐκεῖνα μὲν αἱ γνώσεις εἰσὶν ἀναγκαῖαι πρὸς πάντας ἐν γένει· ὑπάρχουσι ὅμως καὶ τινες ἄλλαι ἀπαραίτητοι ἰδίως πρὸς τοὺς χειρῶνακτας, τὰς ὁποίας διὰ τοῦτο πρέπει καὶ ν' ἀποκτήσωσι καὶ νὰ καλλιεργήσωσιν.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ μάθωσιν ἱερογραφίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀδύνατον νὰ προοδεύσωσιν αἱ τέχναι· διότι καθ' ἡμέραν σχεδὸν παρουσιάζεται ἀνάγκη σχεδίων, τῶν ὁποίων καὶ τὰς ἀναλογίας καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατασκευὴν πρέπει νὰ γινώσκῃ ὁ χειρῶναξ. Ναὶ μὲν πολλοὶ ἐμπειρικοὶ ἀγνοοῦντες τὸ ἱερογραφεῖν μεταχειρίζονται εὐδοκίμως ἀλφάδια καὶ στάθμας καὶ διαβήτην καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα· ἀλλ' ὅποια διαφορὰ μεταξὺ ἀνθρώπου ἔχοντος γεγυμνασμένα καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὸν ὄφθαλμόν, καὶ ἀνθρώπου ὀδηγουμένου ὑπὸ μηχανῶν! Ὁ μὲν πρῶτος πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἔργον σχεδιογραφεῖ αὐτὸ, καὶ ὑποβάλλει εἴτε εἰς ἐκεῖνον δι' ὃν πρόκειται νὰ γίνῃ, εἴτε εἰς ἄλλον οὕτινος ἐπιθυμεῖ τὴν συμβουλὴν· ὁ δὲ δεύτερος κρίνει περὶ τοῦ ἔργου ἀφοῦ γίνῃ ἐναρξίς. Ἡ σπουδὴ τῆς ἱερογραφίας τελειοποιεῖ καὶ διευκολύνει τοὺς τρόπους τῆς ἐνεργείας τῶν τεχνῶν, καθιστᾷ ὠραιότερα τὰ σχήματα, συναρμολογεῖ καὶ ρυθμίζει τὸ ὅλον, καὶ

δεικνύουσα ακριβώς τὸ μέτρον τῶν μετάλλων, τῶν λίθων, τῶν ξύλων, τῶν πανικῶν, τῶν δερμάτων καὶ τῶν τοιούτων, δεικνύει συγχρόνως πῶς νὰ γίνῃ οἰκονομικωτέρα ἢ χρῆσις αὐτῶν.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀξία μαθήσεως εἶναι καὶ ἡ γεωμετρία· καὶ μὲν εἶναι πολὺ δυσκολωτέρα τῆς ἰχνογραφίας· ἀλλὰ τί δὲν κατορθοῖ τις θέλων; Πλὴν τούτου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ ὁ χειρωναξ καὶ πάντας τοὺς λόγους, δι' ὧν ἀποδεικνύονται αἱ γεωμετρικαὶ ἀλήθειαι, καθόσον μάλιστα ἐνίοτε μὲν εἰσι δυσκατάληπτοι, ἄλλοτε δὲ καὶ οἱ διδάσκαλοι δὲν ἐρμηνεύουσιν αὐτοὺς εὐκρινῶς. Ἀρκεῖ νὰ ἐνοῆ καὶ νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς ἀληθείας ταύτας, χωρὶς νὰ ἐξετάζῃ καὶ ὅποια αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ὧν στηρίζονται. Ἰπάρχουσι χωρομέτραι ἐκπληροῦντες κάλλιστα τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ γινώσκοντες ἐπίσης κάλλιστα τὰς ιδιότητας τοῦ τετραγώνου τῆς ὑποτείνουσας χωρὶς ποτε νὰ μάθωσι τὴν ἀπόδειξιν.

Ὡφελίμοι εἰσι καὶ στοιχειώδεις τινὲς εἰδήσεις τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς χημείας.

Ἐκπαίδευσις ἐπαγγελματικῆ, ἐκλογή ἐπαγγέλματος, τρόπος νὰ μετέρχεται τις αὐτὸ ἐπιθετικῶς.

Καὶ πολύτιμος μὲν ἡ ἐκπαίδευσις περὶ τῆς ὠμιλήσασμεν, ἀνωφελὴς ὅμως ἐὰν δὲν ἔχῃ παρ' αὐτῇ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν, ἥτις ἀποκτᾶται διὰ τῆς πείρας, ἐργαζομένου τοῦ χειρωνακτοῦ ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ ἄξιον μῆστορα (1).

Ἡ δευτέρα αὕτη ἐκπαίδευσις γινόμενη δεόντως φέρει εἰς βεβαίαν ἐπιτυχίαν διὰ ἀνάγκη ν' ἀποκτήσῃ αὐτὴν ὁ νέος χειρωναξ διὰ παντὸς τρόπου, καθόσον ἀπ' αὐτῆς κρέμαται ὀλόκληρον τὸ μέλλον αὐτοῦ.

Εἶναι δὲ βεβαία καὶ διαρκὴς ἡ ἐπιτυχία, ἀσφαλὲς δὲ καὶ οἱ πόροι, ἐὰν ὁ χειρωναξ προσπαθῆσῃ νὰ διακτρέπῃ μεταξὺ τῶν ὁμοτέχνων· καὶ ἵνα διακτρέπῃ πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ· καὶ ἵνα ἀγαπᾷ πρέπει νὰ ἐκλέγῃ αὐτὸ ἐπιμελῶς.

Ἡ ἐκλογή ἐπαγγέλματος εἶναι ἄρα σπουδαιότατον ἔργον· ἀλλὰ δὲν ὑπόκειται καὶ εἰς μεγάλας δυσκολίας· διότι οἱ γονεῖς, ὅπως διδάξωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπάγγελμα, οὔτε πολλὰ χρήματα ἔχουσι νὰ δαπανήσωσιν, οὔτε νὰ παρακαλέσωσιν, οὔτε εὐνοίαν νὰ αἰτήσωσιν· ἐξ ἐναντίας, ἀρκεῖ νὰ κρούωσι θύραν χειρωνακτοῦ καὶ ἀμέσως ἀνοίγεται. Τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα ἀπαιτοῦσι καὶ δαπάνης καὶ ἐπιμονήν.

Οἱ γονεῖς πρέπει πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος νὰ ἐξετάζωσι καὶ τὴν σωματικὴν κατάστασιν τοῦ παιδίου. Ἰπάρχουσι παιδιὰ ἄτινα, μετερχόμενα ἐπάγγελμα καθιστικῶν, φθειρόνται· ἐνθ' ἐὰν γίνωσι παραδείγματος χάριν λεπτοῦργοι, κτίσται, γεωργοί, καταντῶσιν εὐρωστότατοι. Ὁ βλαπτόμε-

(1) Μῆστορ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ παρ' ἡμῖν μάστορ.

νος ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἢ τῆς βροχῆς, γίνεται ἀξιόλογος ῥάπτης ἢ σαρδαλοποιός. Ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπαγγέλματα, ἀρμόζοντα καὶ πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὰς σωματικὰς ιδιότητάς.

Ἄλλ' ἂν μὴ λησμονῶσιν οἱ γονεῖς ὅτι πρέπει νὰ συμβουλευόνται πρὸ πάντων τὴν κλίσιν τῶν παιδίων. Βεβαίως ὁ ἔχων φιλοτιμίαν καὶ ἐπιτηδείτητα ἐπιδοῖ εἰς πᾶν ἐπάγγελμα· ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἐπέδιδεν ἔτι μᾶλλον εἰς ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχει φυσικὴν κλίσιν, ἂν καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἡ θέλησις νικᾷ πάντα. Ὁ Μέγας Πέτρος, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος τῆς Ῥωσίας, ὅστις πρῶτος εἰσήγαγε τὸν πολιτισμὸν εἰς τὸ ἀπέραντον αὐτοῦ βασιλεῖον, ἤσθάνετο ὅτε ἦτο νέος ἄκρην ἀντιπάθειαν πρὸς τὸ νερόν· καὶ μακρόθεν βλέπων αὐτὸ ἔφρουγε φοβούμενος μὴ πνιγῇ· ὅσακις διέβαινε γέφυραν ἐκλείεν ἐπιμελῶς τὰ παράθυρα τοῦ ὀχήματος ὅπως μὴ βλέπῃ τὸν ποταμόν. Καὶ ὅμως ἀποφασίσας κατέβαλε τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, γενόμενος μάλιστα καὶ ναυτικὸς, τολμηρότατος πάντων τῶν ναυτικῶν τῆς Ῥωσίας.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ θέλησις νικᾷ καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν. Ἐὰν δὲ ἐνίοτε δὲν εὐδοκίμωμεν εἰς τὸ ἐπάγγελμα πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ἔχομεν κλίσιν, τοῦτο προέρχεται ἐξ αἰτίας θελήσεως ἀσθενοῦς. Ἐχε θέλησιν, ἐπιμονήν, φεύγε τὴν ἀθυμίαν καὶ θὰ ἐπιτύχῃς.

Ἄν λέγω ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰς λεγομένας εἰκαστικὰς τέχνας, ἥτοι τὰς τέχνας αἰτινὲς ἀπειτοῦσι φαντασίαν· διότι ὅστις δὲν ἔλαβε τὸ δῶρον τούτου παρὰ τῆς φύσεως εἶναι ἀδύνατον νὰ διακτρέπῃ ὅσπν καὶ ἂν ἔχῃ θέλησιν. Πολλοὶ παραδείγματος χάριν ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἠθέλησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν περιωπὴν τοῦ Ῥαφαῆλ καὶ τοῦ Κορρέγιου, ἀλλὰ μόνον ἔγειναν κακοὶ τοιχογράφοι. Ἄλλοι πάλιν ἐνόμισαν ὅτι θέλοντες θὰ γίνωσιν ἐνδοξοὶ ποιηταί, Ὀμηροὶ καὶ Ἀνακρέοντες· μόνον ὅμως κατώρθωσαν νὰ συρράπτωσιν ὀλίγους στίχους. Δυστυχῆ πλάσματα!

Οἱ ἐναγκαλιζόμενοι ὅμως τέχνην μηχανικὴν οὔτε ἐπουρανίου ἐμπνεύσεως οὔτε ἐξαίρετων δῶρων τῆς φύσεως ἔχουσι χρεῖαν· ἀρκεῖ κλίσις φυσικὴ βοηθούμενη ὑπὸ θελήσεως καὶ ὑπὸ καλοῦ ὁδηγοῦ. ἵνα γίνῃ τις ἐπιτηδεῖς τεχνίτης καὶ νὰ εὐδοκίμησῃ ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ ἐπιμελείαν, προσοχὴν, ὀφθαλμῶν παρατηρητικὴν καὶ ἐπιμονήν. Λέγων δὲ προσοχὴν καὶ ὀφθαλμῶν παρατηρητικὴν ἐννοῶ ὅτι πρέπει νὰ μελετᾷ τὰ ἀντικείμενα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν τέχνην αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας. Ὁ ἐπιπολαίως βλέπων οὐ μόνον δὲν ὠφελεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀκρισίαν δεικνύει πολλήν. Ἐτυχέ μοι νὰ ἴδω ποτὲ δύο τεχνίτας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας Βιοήνης, ἐν Ἀθήναις, παρατη-

ροῦντας τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον· ὁ μὲν ἐγέλασεν, ὕψωσεν τοὺς ὤμους, καὶ εἶπεν, « Τί ἀνόητὰ πράγματα! » ἔστρεψε τὴν ῥάχιν· ὁ ἄλλος ὅμως, σταθεῖς πολλὴν ὥραν καὶ παρατηρήσας μετὰ προσοχῆς τοὺς ἰχθῦς, τὴν ἀμπελον, τὸ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους θηρίον, τὸν τρόπον τῆς γλυφῆς· « Εἶναι ἀδύνατον, εἶπε, νὰ κατεσκεύασεν ὄλ' αὐτὰ ὁ τεχνίτης χωρὶς σκοπὸν καὶ χωρὶς σχέδιον· πρέπει νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ μάθω. » Καὶ πλησιάζας μετ' ἡρώτησεν. « Ὅλ' αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα ἐγέλασεν ὁ συντροφός σου, ἀπεκρίθη, εἶναι συμβολικὰ, ὅλα ἔχουσι νόημα. Ἡ μὲν ἀμπελος ἀνιίττεται τὸν Ἰησοῦν εἰπόντα· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος κλ. » ὁ δὲ ἰχθὺς ταύτην τὴν ἀποστιχίδα « [I]ησοῦς[X]ριστός[Θ]θεός[Σ]ωτῆρ, καὶ τὸ θηρίον, τὸ τοῦ Δαυὶδ· « Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσει καὶ καταπατήσει· λέοντα καὶ δράκοντα. » — Τί ὠραῖον πρᾶγμα, ἀνεφώνησεν ὁ τεχνίτης νὰ περιεργάζεται καὶ νὰ ἐρωτᾷ τις! πάντα κάτι μανθάνει. — Ἐχει δίκαιον, ἐπανέλαθον· οἱ μὴ ἐξετάζοντες καὶ μὴ περιεργαζόμενοι ἡ οἰηματῖαι εἰσὶν ἡ ἀμαθεῖς. Κανεὶς δὲν σὲ κατακρίνει ἂν ἀγνοῶν ζητῆς νὰ μάθῃς· πάντες ὅμως σὲ περιφρονοῦσιν ὅτε ἀγνοῶν οὔτε νὰ μάθῃς ζητῆς, οὔτε ὁμολογεῖς τὴν ἀμάθειάν σου. »

Κατὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους εὐρίσκεις ἐπιπλα, οἶον θρανία, ἀνακλιντήρια, κλινὰς, κάτοπτρα δύο ἢ τριῶν αἰώνων ἔχοντα ἠλικίαν, περιεργόματα καὶ τεχνήντως γεγλυμμένα. Οἱ ἐπιπόλαιοι τεχνίται οὔτε γυρίζουσι νὰ ἴδωσιν αὐτὰ· ἀλλ' οἱ νομῆες καὶ περιεργάζονται μετὰ προσοχῆς καὶ μιμούνται τὰ ἀξία μιμήσεως.

Δύο περιφημοὶ ζωγράφοι τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Πρωτογένης καὶ ὁ Ἀπελλῆς, ἔζων μακρὰν ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, ὁ μὲν ἐν Ἐφέσῳ, ὁ δὲ ἐν Ῥόδῳ, καὶ μόνον ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἦσαν πρὸς ἀλλήλους γνωστοί. Ἐλθὼν ποτὲ ὁ Ἀπελλῆς εἰς τὸν τόπον ὅπου κατοικεῖ ὁ ἐφάμιλλος αὐτοῦ ζωγράφος, μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴ εὐρὼν αὐτὸν ἔλαβε χρωστήρα, ἐχάραξεν ἐπὶ πίνακος μίαν μόνον γραμμὴν, καὶ χωρὶς νὰ εἶπῃ τίς ἦτο ἀνεχώρησεν· ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν ὁ Πρωτογένης παρατηρήσας τὸ ἔντευχον τῆς γραμμῆς, « Ἄ! ἀνέκραξεν, ὁ Ἀπελλῆς ἦτο ἐδῶ; » Ἴδου ποῦ φέρει ἡ προσοχὴ.

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΕΝ ΚΙΝΑ.

Ἐκ τινος ἀνταποκρίσεως ἐκ Πεκίνου, πρωτεύουσας τοῦ Οὐρανίου Κράτους, πρὸς τὴν Ῥωσικὴν ἐφημερίδα τῆς Πετροπόλεως, ἐρριζόμεθα τὰς ἐξῆς ἀ-

ξιοπεριέργους εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Κίνα διδασκαρικῶν ἐξετάσεων.

Ἐκ τῶν ἐν Κίνα γινομένων ἐξετάσεων αἱ διδασκαρικαὶ εἶναι ἀναμφισβητήτως αἱ τὰ μάλιστα ἀξίαι λόγου. Λαμβάνουσι δὲ αὐταὶ χώραν ἐν Πεκίνω ἅπαξ μόνον κατὰ τριετίαν ἢ δις κατὰ πενταετίαν.

Οἱ παρουσιαζόμενοι ἵνα ὑποστῶσιν αὐτὰς ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι τὸν βαθμὸν τοῦ δοκίμου. Αἱ ἐξετάσεις γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἐν τινι μεγάλῳ οἰκοδομήματι, περιτετειχισμένῳ ὑπὸ ὑψηλοῦ τείχους. Μέρος τοῦ ἐκτεταμένου τούτου καταστήματος εἶναι προσδιωρισμένον διὰ τοὺς κριτὰς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ὑποδιαιρεῖται εἰς ἐπιμήκη χωρίσματα, συγκοινωνοῦντα πρὸς ἀλλήλα καὶ περιέχοντα 9999 μικροὺς θαλαμίσκους ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κελλία, ἐντὸς τῶν ὁποίων κλείονται οἱ ἐξεταζόμενοι. Οἱ θαλαμίσκοι οὗτοι εἶναι τοσοῦτον ταπεινοὶ καὶ στενοὶ, ὥστε ἐὰν τυχὸν ὁ ὑποψήφιος διδάκτωρ ἦναι εὐσαρκος μόνον χωρεῖ, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ ἴσταται ἐν αὐτοῖς ὄρθιος, ἢ νὰ ἐξαπλώσῃ πόδας καὶ βραχίονας κατ' ἀρέσκειαν.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐξετάσεων σκοποὶ τίθενται ἐξῶθεν τοῦ τείχους· ἐπίσης δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἴστανται φύλακες, οἵτινες προσέχουσι μὴ οἱ ἐξεταζόμενοι φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν ἄλλο τί ἢ μόνον γραφίδα καὶ κυνεζικὴν μελάνην. Ὁ πειρώμενος νὰ εἰσάξῃ λαθραίως εἴτε χειρόγραφόν τι εἴτε βιβλίον καταδιώκεται ποινικῶς.

Αἱ ἐξετάσεις διαρκοῦσιν ἐπὶ ἐννέα ὅλας ἡμέρας, καὶ διαίρουσιν εἰς τρεῖς περιόδους, ὧν ἐκάστη ἔχει διάρκειαν τριῶν ἡμερῶν· γίνονται δὲ πάντοτε ἐγγράφως.

Κατὰ τὴν ὀρισμένην ἡμέραν παρουσιάζονται οἱ μέλλοντες νὰ ἐξετασθῶσι καὶ κλείονται ἐντὸς τῶν κελλίων. Διαρκοῦντος τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου τρέφονται δημοσίᾳ δαπάνῃ. Ἐκαστος τῶν ἐξεταζομένων λαμβάνει δύο τετράδια, ὧν τὸ μὲν χρησιμεύει εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματος, τὸ δὲ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν.

Τὰ ἐπὶ τῶν τελευτῶν ὑπουργεῖον, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγονται αἱ ἐξετάσεις, ὀφείλει νὰ σημειώσῃ ἐπὶ τῶν οἰκείων τετραδίων τὰ ὀνόματα τῶν ἐξετασθησομένων, τὰ ὁποῖα καλύπτονται ὑπὸ τακίνας χάρτου καὶ σφραγίζονται.

Τινὰ τῶν ῥηθέντων κελλίων εἶναι προσδιωρισμένα εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, οἵτινες πρέπει νὰ ἦναι ὅλας ἄγνωστοι εἰς τοὺς μέλλοντας διδάκτορας. Εἰς τοὺς κριτὰς δὲν ὑποβάλλονται τὰ χειρόγραφα τῶν ἐξεταζομένων ἀλλὰ μόνον τὰ ἀντίγραφα αὐτῶν.

Ἄμα τοποθετηθέντων τῶν ἐξεταζομένων μεταφέρεται ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ παράταξι· κιβώτιον, περιέχον τὰς ἐρω-

τήσεις. Οί υπάλληλοι παραλαμβάνουσι τὸ κιβώτιον τοῦτο γονυπετεῖς, καὶ τὸ πρᾶδιδουσι εἰς τοὺς κριτάς, οἵτινες ἀφ' οὗ ἐνεάκις τὸ προσκυνήσωσι, τὸ ἀνοίγουσι καὶ προβαίνουσιν εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐρωτήσεων. Αἱ ἐρωτήσεις αὗται συντάσσονται πρὸ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ περιστρέφονται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς ζητήματα ἱστορικὰ ἢ φιλολογικὰ, καὶ εἰς ἐρμηνεῖαν χωρίων ἐκ τῶν ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων. Ὁ ἐξεταζόμενος ὀφείλει νὰ λύσῃ καθ' ἑκάστην τριμερὴν τρία, τέσσαρα ἢ καὶ πλείονα ζητήματα, ἐν οἷς ἀείποτε ἐνυπάρχει ἢ ἔκφρασις τῶν ἀκαταμάχητων καὶ ἀνκλιώτων θεμελιῶν νόμων τῆς Κίνας, καὶ ἡ ἀναφορὰ εἰς τὰς ἀρχαίας πρᾶξεις τῆς καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς.

Μεθ' ἑκάστην τριμερὴν οἱ ἐξεταζόμενοι ἐγκαταλείπουσι τὰ κελλία των, καὶ τὴν ἐπομένην πρωΐαν κλείονται ἐκ νέου ἐντὸς αὐτῶν. Τέλος κατὰ τὴν ἐνάτην ἡμέραν ἀφίονται ἐλεύθεροι, καὶ τότε κλείονται ἐν τοῖς κελλίοις οἱ κριταὶ ἐπὶ 30 ἢ 40 ἡμέρας, ὅπως ἐξετάσωσι καὶ κρίνωσι τὰ ἔργα. Ἡ ἐξέτασις τῶν συγγραμμάτων ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐπὶ τῶν τελετῶν, ὅστις ἔχει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τέσσαρος ἢ καὶ ὀκτῶ βοηθούς. Ἄλλ' εἰς τὸν ἐπὶ τῶν τελετῶν δὲν ὑποβάλλονται εἰμὴ μόνον τὰ καλλίτερα τῶν ἔργων.

Τὰ πονήματα τῶν ἐξεταζομένων διαίρουσιν εἰς τρεῖς κατηγορίας· τὰ ἀπορρίπτέα (ἤτοι ναυάγια), τὰ ὅποια στεροῦσι διὰ παντὸς τοὺς συγγραφεῖς των τοῦ δικαίωματος δευτέρως ἐξετάσεως· τὰ μέτρια, τὰ ὅποια δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, καὶ τὰ καλὰ, τὰ ὅποια παρέχουσιν εἰς τοὺς συγγραφεῖς των ὡς ἀμοιβὴν τὸ πτυχίον τοῦ διδάκτορος· τὰ καλὰ πάλιν ὑποδιαιροῦνται κατὰ τὴν τάξιν των εἰς καλὰ, ἄριστα καὶ ἔξοχα.

Ἐκ τῶν ἐξόχων δὲ διαλέγονται τὰ τέσσαρα, τὰ καλλίτερα. Οὕτω διαλεγόμενα καθυποβάλλονται τὰ θέματα εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις διορίζει ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν.

Ἀφ' οὗ δὲ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπικυρώσῃ τὴν γνωμοδότησιν τῶν κριτῶν ἀποσφραγίζονται καὶ γίνονται γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λαμβανόντων ἑκάστοτε τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα προσδιορίζεται προηγουμένως ἐπὶ τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν προσερχομένων εἰς τὰς ἐξετάσεις. Τῷ 1865 ἐκ πεντακισχιλίων παρουσιασθέντων, δικόσιοι πενήκοντα τρεῖς ἤξιώθησαν τοῦ διδακτορικοῦ πτυχίου.

Μετὰ πρᾶξευσιν ἡμερῶν τινῶν οἱ νέοι διδάκτορες παρουσιάζονται εἰς τὰ ἀνάκτορα ἵνα ὑποστῶσι δευτέραν ἐξέτασιν, ἣτις ὅμως δὲν ἦναι εἰμὴ τυπικὴ μόνον· κατόπιν δὲ προσδιορίζεται ἡ σειρά τῶν πρώτων τεσσάρων διδασκάλων.

Τέλος ὀρίζεται ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ τέταρτος διδά-

κτωρ ἀναγινώσκει τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν αὐτοῦ συν-αδελφῶν καὶ πάντων τῶν ἀξιωθέντων τοῦ διπλώματος. Ἡ τελετὴ αὕτη γίνεται ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ παιανίζούσης τῆς μουσικῆς. Μετὰ τὰς συγχαρητήριους εὐχὰς καὶ τὰς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους κανόνας τῆς ἐθιμοταξίας προσκυνήσεις, οἱ πρώτοι τέσσαρες διδάκτορες ἀναβαίνουσιν ἵππους πολυτελῶς κεκοσμημένους καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῶν ἀνακτόρων διὰ τῆς μεγάλης πύλης, ἣτις οὐδενὶ ποτε ἄλλῳ ἀνοίγεται εἰμὴ μόνῳ τῷ υἱῷ τοῦ Οὐρανοῦ (τῷ αὐτοκράτορι). Ἐκαστος ἵππος συνοδεύεται ὑπὸ δύο ὑπηρετῶν, καὶ ἡ συνοδία μεταβαίνει βήματι βραδεῖ καὶ πομπῶδες εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παιδαγωγεῖον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κομφουκίου, ἔνθα ὁ πρῶτος διδάκτωρ περιβάλλεται διὰ ζώνης σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ στήθους του προσηρμοσμένης καὶ κοσμεῖται διὰ χρυσοῦ ἀνθους ἐπὶ τοῦ πύλου του.

Ἄλλοτε ὄφειλεν ὁ πρῶτος οὗτος διδάκτωρ νὰ περιέρχεται ἐν τοιαύτῃ στολῇ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπᾶσαι τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως· σήμερον ὅμως μεταβαίνει μόνον ἀπὸ τὸν ναὸν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ κήρυκες ἀπέρχονται ἵνα ἀναγγείλωσιν ὅσον τάχος τὴν χαροποιὰν εἰδησιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν νέων διδασκάλων. Οἱ κήρυκες οὗτοι ἢ δρομεῖς ἀποτελοῦσιν ἐν Κίνᾳ ἰδιαιτέραν συντεχνίαν καὶ σταθμεύουσι νυκθήμερον παρὰ τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν ὑπουργείων. Πᾶς διορισμὸς, πᾶς προβιβασμὸς, ἀγγέλλεται εἰς τὰς οἰκείας οἰκογενεῖας ὑπὸ τῶν δρομέων τούτων, οἵτινες ἀδρῶς φιλοδωροῦνται. Ὅσα πτωχῇ καὶ ἂν ἦναι ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀναγορευθέντος διδάκτορος, δὲν εἶναι φειδωλῇ ὡς πρὸς τὸ φιλοδώρημα, διότι ἅπασαι σχεδὸν αἱ δαπάναι τῶν προβιβασμῶν καταβάλλονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου.

Αἱ διδακτορικαὶ ἐξετάσεις ἐν Κίνᾳ εἶναι δυσκολώταται· διότι καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν Κινέζων γλῶσσα εἶναι, ὡς γνωστὸν, ἡ πασῶν δυσχερεστάτη, καὶ ἡ ἀρχαία αὐτῶν φιλολογία ἡ πασῶν πλουσιωτάτη. Ὅθεν εὐκόλως κατανοεῖ τις πόση μελέτη ἀπαιτεῖται πρὶν ἢ ὑποστῆ τις ἐξετάσεις μὲ πιθανότητά τινα ἐπιτυχίας. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ ἐνεαήμερος περιορισμὸς ἐντὸς μικροῦ κελλίου ἐστερημένου καθαροῦ ἀέρος δὲν συντείνει βεβαίως εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ τὰς ἐξετάσεις ταύτας εὐχερεστεράς. Πολλοὶ τῶν ἐξεταζομένων ἀσθενοῦσι καὶ ἀποσύρονται πρὶν ἀποπερατώσασθαι τὰ θέματα· ἄλλοι πάλιν γίνονται φρενοβλαβεῖς, καὶ τινες τέλος αὐτοχειρίζονται ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των.

Οἱ Κινέζοι πιστεύουσιν ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων, ἐὰν τυχὸν ἦναι προσβεβλημένοι ὑπὸ τινος τῶν ἐξεταζομένων, εἰσδύουσιν εἰς τὸ κελλίον του καὶ

ἐκδικοῦνται κατ' αὐτοῦ παρακινῶσαι αὐτὸν εἰς λάθη, διαταράττουσαι τὸ μνημονικὸν του καὶ τὸν νοῦν παντοιοτρόπως σκοτίζουσαι.

Ὁ μέγιστος τῶν θριάμβων εἶναι ὁ τίτλος τοῦ πρώτου διδάκτορος. Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι τοῦ εὐδαίμονος τούτου θνητοῦ οἱ συμπολιταὶ του τῷ ἀνεγείρουσιν ἀψίδα ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας του, καὶ τὸ ὄνομα του ἐκτυποῦται ἐπὶ τεμαχίων κιτρίνου χάρτου, τὰ ὅποια κηρύττουσι τὴν ἐπιτυχίαν του μέχρι τῶν περάτων τοῦ Οὐρανοῦ Κράτους. Τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς εὐδαιμονίας ἐν πᾶσι τοῖς διηγήμασι καὶ τοῖς ποιήμασι εἶναι τὸ ἀξίωμα τοῦ πρώτου διδάκτορος.

Πόσον διαφορετικαὶ εἶναι αἱ διδακτορικαὶ ἐξετάσεις ἐν Εὐρώπῃ καὶ μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ, καὶ πόσον τεθλωμένα εἶναι αἱ ἀκτίνες αἱ περιβάλλουσαι τὸν πεπολιτισμένον εὐρωπαϊκὸν διδάκτορα ἀπέναντι τῆς λαμπηδόνος τῆς περιστεφούσης τὸν ἡμιθάραρον Κινέζον!

I. Π.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Ἐκ τῶν δύο κατωτέρω ἐπιγραφῶν ἡ μὲν πρώτη ἀναγινώσεται ἐπὶ πλακῶς κειμένης εἰς τὸν Ἀσιανὸν Ὀλυμπον Προύσης, ἡ δὲ δευτέρα ἐπὶ ἀναγλύφου εὐρισκομένου εἰς τὸν κατὰ τὸ Τζεκιρκὲν χωρίον τῆς Προύσης ἰδιωτικὸν λουτρὸν τοῦ Βαρουτζήμπεη Σελεβινέζ ὀνομαζόμενον.

Κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν κατεβλήθη ἡ δέουσα προσοχὴ ὑπὸ τοῦ ἀποστειλαντος ἡμῖν αὐτὰς προξένου Κ. Φοίβου· ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς πολυχρονίου ἐκθέσεώς των εἰς τὴν φθορὰν, τῶν γραμμάτων τινὰ ποῦ μὲν ἐξηφανίσθησαν ποῦ δὲ ἔμειναν δυσανάγνωστα.

Α'.

ΑΓΛΘΗ
ΧΡΗΣΡΟΥΓΑΜΑ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΥ
ΛΟΥΓΙΡΟΘΥΤΘ

ΟΡΟΣ

ΑΙΜΝΗΣ

ΟΝΚΟΜΕΠΡΟΣΤΙΜΟΥ
ΕΡΡΟΣΟ ΠΑΡΟΛΙΤ

Β'.

ΕΠΑΦΡΟΛΙΤΟΣ ΕΙΑΤΗΙ
ΥΝΕΚΙ ΣΥΝ ΖΗΣΑΣΗ
ΑΥΤΩ ΕΤΗ' ΙΣ'
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος οὔτε μετὰ φιλολόγων, οὔτε μετὰ ἐπιστημόνων, ἀλλ' οὔτε μετὰ λογίων ἐτάσσετο· ἀρμόζει ὅμως εἰς τὴν *Parthorum* νὰ ὀμιλήσῃ περὶ αὐτοῦ, διότι, ὅσον καὶ ἂν ἐξεμάνησαν κατ' αὐτοῦ ζῶντος ὁ φθόνος καὶ ἡ συκοφαντία, οὐδὲν ἤττον ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀξιολόγως ὑπηρετησάντων τὴν πατρίδα. Ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ ψόγος καὶ ὁ ἔπαινος ὀμοιάζουσι πρὸς ῥύακα μικρὸν μὲν κατ' ἀρχὰς καὶ σχεδὸν ἄνδρον, οὗ τινος ὅμως τὸ λεπτότατον βεῖθρον καταβαίνειν ἀδικήτως προσλαμβάνει καὶ ἕτερα ῥυάκια καὶ ἐξογκοῦται, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς χεῖμαρρον μεταβάλλεται. Διὰ τί ἐπαινοῦμεν καὶ διὰ τί ψέγομεν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀγνοοῦμεν. Τοσαύτη δὲ ἡ πρὸς τοῦτο ῥοπή, ὥστε πολλὰ καὶ ἄνδρες δίκαιοι, ἐχθροὶ τῆς τε ὕμνολογίας καὶ τῆς κατακρίσεως, συμπαρασύρονται καὶ ῥίπτουσι τὸ βάρος τῆς οἰκείας φωνῆς εἰς τὴν ἀδικὸν πλάστιγγα. Τοῦτο συνέβη καὶ πρὸς τὸν Ἀλ. Κοντόσταυλον. Μετὰ πολλῆς φρονήσεως καὶ ἐπιμονῆς, διότι καὶ νοῦν ἰσχυρὸν καὶ καρδίαν καρτερικὴν εἶχε, κατῴρωσε νὰ σώσῃ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῶν ὑπερατλαντικῶν κερδοσκοπῶν τὴν φρεγάταν *Ελλάδα* καὶ ὅμως ἀντὶ εὐγνωμοσύνης ἐποτίσαμεν αὐτὸν χολήν. Καὶ μόνον ὅτε ἐξέδοτο τὸ ἱστορικὸν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐνεργειῶν, πολλοὶ ἐννοήσαντες τὴν πλάνην ὠμολόγησαν προθύμως αὐτὴν, καὶ ἔτειναν πρὸς τὸν φιλόπατριν ἐκείνον τὴν δεξιάν. Ὁ μακαρίτης Βέλλιος ὑπῆρξεν ἐκ τούτων, ὁ Σταμ. Δάρας ἐζήτησε καὶ συγχώρησιν ὅτι ὡς μέλος τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἠδίκησε τὸν ἄνδρα, ὁ δὲ Ἀνδ. Μεταξᾶς καὶ οἰκειότατος αὐτοῦ σπεύσας ἐγένετο.

Ὁ Κοντόσταυλος, ὁ ἀρχαιοτάτος καὶ εὐπορώτατος τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὀμογενῶν ἐμπόρων, παρακληθεὶς ἐπιμόνως ὑπὸ τῆς ἐν Λονδίῳ ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς ὅτε ἐκινδύνευον νὰ καταβροχθισθῶσι καὶ αἱ δύο φρεγάται, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἄρα ὄφειλε λόγον, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβερνήσιν· ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην ἂν ὄφειλε, τί ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ προκαλέσῃ ἐγκρίσιν τῶν ἰδίων πράξεων ὅτε ἐτιμᾶτο ἰδιαζόντως ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, καὶ διεύθυνεν ὡς ὑπουργὸς τὰ οικονομικά; Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀπεκτήσαμεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐγένετο ὄμμα τῆς ἰδίας φιλοτιμίας, τῆς ὑπερηφάνου ἐκείνης φιλοτιμίας, ἣτις οὔτε κἂν νὰ συλλογισθῇ συγκατανεύει ὅτι δύνανται ποτε νὰ ὑπερισχύσῃ κατὰ τῆς ἀρετῆς ἢ πονηρίας.

Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ καὶ πανταχοῦ ὅπου ἐξῆσεν ὁ Ἀλ. Κοντόσταυλος ἐ-

τιμῆτο ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐπὶ δὲ βασιλεύς Ὄθωνος καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν διωρίσθη καὶ εὐσυνειδήτως διεχειρίσθη τὰ δημόσια. Εἰ δὲ ἀληθές ὅτι τὰ τέκνα εἰσὶν εἰκὼν τῶν ἰδίων πατέρων, οὐδεμία τότε ἀμφιβολία ὅτι δ' Ἀλ. Κωνστανταύλος ὑπῆρξεν ἐντιμος καὶ χρηστός πολίτης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ.

Οὗτε ὁ Νικόλαος Νομικὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν φιλολόγων, τῶν ἐπιστημόνων ἢ τῶν λογίων· ἀλλὰ τοσούτην εἶχε φιλοπατρίαν καὶ τοσούτῃ συνεισέφερε πάντοτε εἰς τὰ ὠφέλιμα τῆ πατρίδι, ὥστε ἠθέλομεν ἀθετήσαι χρέος ἂν καὶ αὐτοῦ δὲν ἐποιοῦμεθα μνησίαν. Τὸν Ν. Νομικὸν οὐδ' εἰς ἐνόματος ἐγινώσκουμεν μέχρι τοῦ 1854, ὅτε ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ αὐθόρμητον ἐπιστολὴν ἐξ Ἀγγλίας, δι' ἧς ἐνίσχυεν ἡμᾶς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἴχομεν ἀναλάβει, τὸν τῆς ἐκδόσεως τῆς *Harδώρας*. Τοιαύτην ἐνίσχυσιν ἔδωκε μετὰ τινὰ ἔτη καὶ πρὸς τοὺς συντάκτας τοῦ *Spectateur de l'Orient*.

Ἐκτοτε συνεχῶς ἐλαμβάνομεν ἀφορμὴν νὰ τιμῶμεν τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀνδρὸς, διότι συνέτρεχεν εἰς πάντα τὰ κοινωφελῆ. Καὶ τὸ Ἀμακλίσιον, καὶ τὸ τοῦ Χ. Κωνσταντίνου ἑρμηνευτικόν, καὶ ἡ Φιλεκαπιδεῖ ἐταιρεία, καὶ συγγραφεῖς ἔλαβον παρ' αὐτοῦ δι' ἡμῶν βοήθειαν, ἐφάμιλλον ἔχοντες κατὰ τοῦτο ἐν Ἀγγλίᾳ ἄλλον ἐπίσης φιλοπατρίαν, τὸν Ἀριστείδην Εὐμορφόπουλον.

Τὸ 1854 ἔτος, ὅτε ὁ αἰοίδιμος Μαυροκορδάτος ἐπαχειρήσθη νὰ καταστῆ, ὡς καὶ κατήρτισεν, ἑλληνικὴν ἀτμοπλοικὴν ἐταιρείαν, ὁ Ν. Νομικὸς συνήρτησεν ἐκ τῶν πρώτων ἐν Μάντζεστερ εἰς τὰ καταγραφήν συνδρομῶν καὶ εἰς ἀγορὰν ἀτμοπλοικῶν. Ἐνθυμούμεθα δὲ πάντες ὅτι ἢ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης συνδρομὴ ὑπῆρξεν ἀνωτέρα τῆς τῶν ἄλλων μερῶν. Ἡ Κυβέρνησις τιμῶσα τὸν ζῆλον τοῦ ἀνδρὸς ἀπέβαιμεν αὐτῷ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Εἰ καὶ νέος τὴν ἡλικίαν, διότι ἦτο μονοστῆς ὅτε κατεστράφη ἡ Χίος σφαγῆντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, σκοπὸν εἶχε νὰ μείνῃ ἄγχιμος· ἀποκαθιστάμενος δὲ ἐν Ἀθήναις νὰ δαπανᾷ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς ἔργα κοινωφελῆ, καὶ ἰδίως εἰς ἐκδόσιν συγγραμμάτων. Ἀτυχῶς ὅμως ἐμπορικῶς περιπέτεια ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετὰ ἄλλων φροντίδων ἐμερίμνα καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀγωγὴν τῶν νεαρῶν αὐτοῦ ἐξεδέλω.

Μετὰ δὲ εἰς Κιρκασίαν καὶ Τραπεζοῦντα προσεβλήθη ἐσχάτως ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὑπὸ χολέρας· καὶ ἐσώθη μὲν, ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας καταληφθεὶς ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ ἀπέθανεν ἐγκαταλιπὼν μητέρα, ἧς μόνος αὐτὸς ἦτο τὸ στήριγμα.

Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ ἀρίστου τούτου Ἑλληνοῦ καὶ προσφιλεστάτου ἡμῶν ἰσκαδέλφου!

ΜΑΡΚΟΣ ΜΑΥΡΟΣ.

Τοῦ δὲ Μάρκου Μαύρου ὁ βίος διδάσκει ἡμᾶς τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἡ φιλοτιμία, ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἐπιμέλεια. Γεννηθεὶς ἐν Μυκόνῳ ἐκ ταπεινῶν γονέων μετέβη εἰς Σύρον, ὅπου μετέβη μέχρι τοῦ 1839 ἔτους ἐπάγγελμα ἐπίσης ταπεινόν· ἀλλὰ φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πύθου νὰ ἐπιδοθῇ εἰς ἔργα ἀνώτερα καὶ πλατυτέραν ἔχοντα τὴν περιφέρειαν ἀπῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐνταῦθα ἐπλάτυνε τῶν μικρῶν κατὰ μικρὸν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς τιμιότητος, συνεργούσης καὶ τῆς τύχης, διότι, ὡς ἔλεγεν, οὐδέποτε ἔπαθε ζῆμίαν, ἀπέκτησε περιουσίαν ἣτις ἔταξεν αὐτὸν μετὰ τῶν πρώτων ἐμπόρων. Ἦτο δὲ καὶ φιλογενῆς ὁ ἀνὴρ, διότι, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν (1), ὠκοδόμησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σχολεῖα ἐν Μυκόνῳ, ἐδοῦν ἢ ἐν Ἑλλάδι πτωχοῦς, καὶ τὸ 1862 ἐστειλε διακοσίαν λίρας πρὸς τὴν ἐθνοφυλακίαν Ἀθηνῶν.

Εἰ καὶ πλούσιος, ἔζη μὲν ἀνέτως μετὰ τῆς πολυκρίθμου αὐτοῦ οἰκογενείας καὶ ἐφιλοφρόνει τοὺς γνωρίμους αὐτοῦ, ἐτήρησεν ὅμως τὰς κυριωτάτας τῶν ἀρχαίων ἔξεων· ἢ ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐξουσία ἦτο πατριρχική, οὐδὲν δὲ τῶν τέκνων αὐτοῦ πρεσβεῖται εἰς θεατρικὴν πράξασιν ἐνόσω ἔζη. Ἐν Αἰγύπτῳ συνεισέφερον εἰς πάντα τὰ κοινὰ, οὐ μόνον τὰ τῆς Ἀλεξάνδρειας ὅπου διέμενον, ἀλλὰ καὶ τοῦ Καῖρου καὶ ἄλλων μερῶν.

Τὸν παρελθόντα Ἰούνιον, ὅτε ἐνέσκηψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἡ χολέρα, ἔπεσε θυμῶν ἐκ τῶν πρώτων, εἰ καὶ ἀκαίριος ἦτο ἐπὶ τὴν ἡλικίαν καὶ εὐρωστος. Ἡ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀπώλεσε βεβαίως ἐν μέλος αὐτῆς ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων· ἡμεῖς δὲ οἵτινες ἐγνωρίσαμεν τὸν ἀνδρα καὶ ἀπελάβομεν τῆς εὐγενοῦς φιλοζενίας, καὶ ἐξετιμήσαμεν τὰ ἑλληνικὰ φρονήματα αὐτοῦ, πενθοῦμεν σήμερον ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ἀγαθοῦ τούτου τέκνου τῆς πατρίδος.

Ν. Δ.

(1) Τόμ. ΙΔ', σελ. 348.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 4, 1865.

Ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας τὴν 16 τοῦ λήξαντος.

Ἡ Κυβέρνησις ἀνεπλάσθη δύο μὲν ὑπουργῶν πατριωθέντων δύο δὲ ἄλλων ἀναβάντων εἰς ὑπουργικὰς ἐδρας, καὶ τινῶν μεταβάντων ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο ὑπουργεῖον. Ἰδοὺ δὲ ὁποῖα ἐγένετο· Α. Κουμουνοῦρος, πρόεδρος καὶ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Καλλιγᾶς, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Τριαντάφ. Αζαρέτος ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν, Βράϊλας ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Λομβάρδος ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Τὴν 24 Σεπτεμβρ. κατάρτισθη ἡ βουλὴ ἐπέλαβε τὰς ἐργασίας αὐτῆς.

Ὁ μέχρι τοῦδε κληρονομὸς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Ἐρμούπολεως Κ. Ν. Πετρῆς διωρίσθη γυμνασιάρχης ἐν Ζακύνθῳ. Συγχίρομεν τοῖς φίλοις Ζακυνθίοις διὰ τὴν ἀπόκτησιν γυμνασιάρχου πεπαιδευμένου καὶ χρηστοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΝΑΜΙΚΤΑ.

Ἐξ ἐπιστολῆς σταλείσης ἡμῖν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Πάρισον, ἀποσπῶμεν τὰ ἐπόμενα. Προσθέτομεν δὲ ὅτι βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ δευτέρου τῶν δύο συγγραμμάτων, ὧν γίνεταί μνησίαν ἐν τῷ ἀποσπασματι τούτῳ, εἴχομεν ἐτοιμὴν εἰς ἐκδόσιν· συμπεισούσης ἡμῶς τῆς ἐπιστολῆς, θέλομεν δημοσιεύσει ἐκείνην διὰ τοῦ προσεχοῦς φυλλαδίου.

« Ἐν τῷ μίῳ τῆς παρουσίας φιλολογικῆς ἡμῶν ἀφορίας, ἢ ὅταν κακῶν μυθιστορημάτων καὶ μεταφράσεων πλημμυρίζωσιν ἡμᾶς παραχόθεν, καὶ τὴν γλῶσσαν στρεβλοῦσαι, καὶ τὴν φιλοκαλίαν διαφθείρουσαι καὶ τὰ ἦθη, μετὰ χαρᾶς εἰδομεν ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθέντα δύο σπουδαῖα συγγράμματα, ἀμφοτέρω εἰς τοὺς ἐμβριθεστέρους τῶν ἀναγρωστῶν ἀποτεινόμενα, καὶ τὴν μητέρα ἐκκλησίαν ἀφορῶντα.

« Τὸ ἐν τούτῳ εἶναι δευτέρα ἐκδόσις τῶν ἐπὶ τοῦ ποτὲ ἰλάρχου Κ. Ἀγγελόπουλου φιλοτιμῶς φιλοπονηθέντων καὶ συναρμολογηθέντων ἀπομνημονευμάτων τοῦ αἰοίδιμου πρωτομάστρου τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας, τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου. Ἐπ' αἰσθήματος γνησίως ἑλληνικῶν καὶ τῆς Ἑλ-

λάδα τιμῶντος ὁρῶμενος ὁ Κ. Ἀγγελόπουλος, ἠθέλησεν εἰς τὸν μέγαν ποιμενάρχην, ὅστις ἀπὸ τῆς ἱεράς αὐτοῦ ἀρχῆς ἐπὶ λόγησε τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα, ὃν ἀνεγείρη διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπιμελείας καὶ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πόρων μνημειοῦ ἀξιοῦ τῆς μεγάλης καὶ ἀγίας αὐτοῦ μνήμης, ὅχι στήλην ἐκ λίθου ἢ χαλκοῦν ἀνδράρτα, ἀλλ' εἴτι διεοικήθη, ἔγραψεν, εἶπερ ἢ ἔπραξεν ὁ ἱερός ἀνὴρ, ὃ ἢ ψυχὴ ἢ πᾶσα εὐσέβεια καὶ πατριωτισμός. Ταῦτα εἰσι μνημόσυνα ἀξία ἀνδρῶν, ὧν ἡ υπερτάτη τιμὴ ἀποβῆται ἀπ' αὐτῆς τῆς διαδοίης καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῶν. Τῆν δὲ πολίτιμον ἀλλ' ἀκατέργαστον ἔλην τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων παρέδωκε κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐκδοσιν ὁ Κ. Ἀγγελόπουλος εἰς ἀριστοτέλην περὶ τῆς γλῶσσης καὶ τῆς φιλολογίας, τὸν Κ. Γρ. Παπαδόπουλον, ὅστις κατήρτισεν ἐξ αὐτῆς διτομὸν σύγγραμμα, κοσμοῦν τὴν γέαν ἡμῶν φιλολογίαν, καὶ ἀξιοῦ ἀναγνώσεως οὐ μόνον διὰ τὰ ἐκτιθέμενα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκτιθέται. Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο σύγγραμμα εἶναι εἰκὼν πολὺ πληρεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα τοῦ σεβαστοῦ ποιμενάρχου παρὰ τὴν καλλιτέχνον χαλκογραφικὴν ἐκείνην, ἣτις κοσμεῖ τὴν προμετωπίδα αὐτοῦ.

« Τὸ δ' ἕτερον εἶναι ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ μακαρίτου Οἰκοδόμου. Ἀρτί πάσης σπουδασίας αὐτοῦ, ἀρκεῖ αὐτὸ τοῦ συγγραφέως τὸ ὄνομα. Ὁ Οἰκοδόμος εἶναι ὁ ὑπὲρ τινὰ καὶ ἄλλοι μεταξὺ ἡμῶν διασώσας ἐν τοῖς πολυβόλλοις καὶ σφοδράτοις αὐτοῦ συγγράμμασι τὴν παρακαταθήκην τοῦ γνησίου ἑλληνισμοῦ, ὃ καὶ κατὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ κατὰ τὴν βαθύτητα, καὶ τὴν λεκτικὴν χάριν ἐξακολουθήσας τὴν χρυσὴν ἀλυσιν τῶν μεγάλων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἐκεῖνος καὶ αὐτὸς ὑπὲρ αὐτῆς ἐκθύμως δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου ἀγωνισθεῖς. Τὸ παρὸν βιβλίον, δευτέρον τόμον ἀποτελοῦν τῶν σωζομένων ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς, περιστρέφεται εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1852 ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἱστορίαν μέγα ἔχουσαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἰδίως, καὶ διὰ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἐν γένει, διότι ἀφορᾷ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμογὴν τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῇ θεωρίας καὶ ιδιότητος, τοῦ πολιτικῶς ἀφίεσαι καὶ ἀποσπᾶν ἀφ' ἑαυτῆς διάφορα αὐτῆς μέλη, ἄνευ διασπασμοῦ τῆς κακοδικῆς καὶ δογματικῆς ἐνότητος. Αἱ περὶ τούτου ἐνέργειαι πρωτοσυστάτου ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ βασιλείου ὑπὸ ἡγεμόνα διατελοῦντος ἑτεροδόξου μὲν, ἀλλ' ἐντίμως καὶ ἑλληνικῶς φρονοῦντα καὶ αἰσθανόμενον, εἰσὶν ἐξόχως ἀξία ὑπομνηματισμοῦ, καὶ ἔσονται ἔσοχον τὸν ὑπομνηματιστήν. Ἀλλ' ὁ σοφός

Οικονόμος δὲν ἦτο τῶν σχέσεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ἐκκλησίας ἀπλοῦς μόνος ὑπομηματιστής, ἀλλὰ τῶν μὲν πραττομένων πολλὰκις πικρὸς κατακριτής, τῶν δὲ πραττότων δριμύς ἀντίπαλος. Διὰ τοῦτο πρὸς τινὰς τῶν ἐπόψεων καὶ τῶν κρίσεών του θέλουσιν εἶσθαι ἴσως πολλοὶ οἱ διαφωνοῦντες· οὐδεὶς ὅμως ἔσται βεβαίως ἐκ τῶν ἐνδιαφερομένων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας, ὅστις δὲν θέλει ἐπιπροσέχει εἰς τὴν ἐμφάνισιν προϊόντων τοῦ σοφωτάτου ἐκείνου καλλάμου, ἀφ' οὗ σταλάζει χάρις καὶ ἀκρίβεια γρησίου ἑλληνισμοῦ· καὶ οὐδεὶς ὅστις δὲν θέλει ἐνγνωμορῆσαι πρὸς τὴν εὐσεβῆ φρένα τοῦ πατρῷζοντος Σοφοκλέους τοῦ Οἰκονόμου, ὅστις ἐπιμελῶς συλλέγων, καὶ φιλοτίμως ἐκδίδων, καὶ ἀξίως τῆς σοφίας τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου συμπληρῶν αὐτοῦ τὰ Παραλειπόμενα, πλουτίζει διὰ τῶν ἐργετῶν τούτων θησαυρῶν τὴν πατρίδα, εἰς ἣν πρὸ ἐτῶν δὲν παύει προσφέρων τὸ τάλατον τῶν ἐργυτάτων του γνώσεων, χωρὶς οὐδεμίαν ῥ' ἀπαιτήσιν ἢ γὰ λάβῃ ποτὲ ἀμοιβήν, πληρῆ τῆς συναισθήσεως ὅτι ἐκπληροῦ ὑψηλὸν καθήκον, ὡφελῶν καὶ τιμῶν τὸ ἔθνος του.»

A. P. P.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΕΡΙ ΓΑΛΑΚΤΟΣ. Τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἔλαβεν ἐνδιαφερούσαν τινα κοινοποίησιν παρὰ τοῦ ἱατροῦ Dancel περὶ τῆς ἐπιβροῆς τοῦ ὕδατος πρὸς παραγωγὴν γάλακτος. Ὁ ἐφευρέτης παρετήρησεν ὅτι μητέρες θηλάζουσαι βρέφη τρώγουσι μὲν ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους, πίνουσι δὲ περισσύτερον ὕδωρ. Ἡ δάμαλις ἐν τῇ κυοφορίᾳ τῆς, ὅτε δίδει ὀλίγον ἢ διόλου γάλα, δὲν πίνει πλέον τῶν 12 μέχρι τῶν 20 λιτρῶν, ὕδατος τὴν ἡμέραν· μετὰ τὸν τοκετὸν ὅμως πίνει ἀπὸ 30 μέχρι 50, ἡ δὲ ποσότης τοῦ γάλακτος ἦν δίδει εἶναι πάντοτε κατ' ἀναλογίαν τοῦ ὕδατος ὅπερ ἔπιε. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ποσότης τῆς στερεᾶς αὐτῆς τροφῆς μένει ἡ αὐτή. Παρατηρήθη ὅτι ἐκ ποιμνίου δαμάλεων βοσκουσῶν ἐν τῷ αὐτῷ λειμῶνι, αἱ συχνότερον πίνουσαι δίδουσι περισ-

σότερον γάλα. Ὅτε δὲ τὰς ἀπάγουσιν ἐκ τοῦ λειμῶνος ἵνα θρέψωσιν ἐν τῷ βουστασίῳ διὰ ξηρᾶς νομῆς (τροφῆς), τὸ γάλα αὐτὸ ὀλιγοστεύει κατὰ 1/4, διότι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἀχύρῳ τὰ ὑγρά ἐκείνα μέρη τὰ ἐν τῷ χλωρῷ χόρτῳ ἐμπεριεχόμενα. Ἐκ τούτων καὶ ἄλλων τοῦ αὐτοῦ εἶδους παρατηρήσεων ὁ ἱατρός Dancel συμπεραίνει ὅτι τὸ ὕδωρ μεγάλως συντείνει πρὸς κατασκευὴν γάλακτος, πρᾶγμα μέχρι τοῦδε μὴ παρατηρηθὲν ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων, καίτοι πολλὰ ἔκαμον πειράματα ἐπὶ πολυριθμῶν ὕλων ὑποτιθεμένων ὅτι αὐξάνουσι τοῦ γάλακτος τὴν ποσότητα. Πρὸ τινων ἐτῶν ἡ Ἀκαδημία τῆς Τολόσσης διέταξε νὰ γείνωσι δοκιμαίαι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν τὰ ἐκ σπασάμου πλακούντια ἠδύναντο νὰ δίδωνται ὡς τροφή εἰς τὰ κτήνη. Ἀτελεσφόρητα ὅμως ἀπέβησαν τὰ πειράματα καθόσον ἀπέβλεπε τὴν δόσιν τοῦ γάλακτος καὶ ὡς πρὸς τὰς δαμάλεις καὶ ὡς πρὸς τὰ πρόβατα. Ἐπὶ τέλους τὰ βηθέντα πλακούντια ἐδοκιμάσθησαν καὶ ὑπὸ γεωργοῦ τινος πλησίον τῶν Παρισίων, ὅστις, ἐναντίον πάσης προσδοκίας, ἐφευρὲν ὅτι κατὰ πολὺ ἠύξανον τοῦ γάλακτος τὴν ποσότητα· τὸ δὲ αἴτιον ἦτο ὅτι ἔβρεχε καλῶς τὰ πλακούντια, ἐνῶ διὰ τοῦ προηγηθέντος πειράματος εἶχον δοθῆ ξηρά. X.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 372 φυλλοδ. γρίφου.

Φίλος τῆς αὔρας εἰμί.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Θά μ' εὔρης, φίλε, εὐκόλα, ἂν ζεύρης ἱστορίαν·
Τὸ ἔθνος, χάρις εἰς ἐμὲ, εὔρηκε σωτηρίαν,
Ἄντι δὲ τοῦ εὐχαριστῶ, μ' ἔστειλ' εἰς ἔξορίαν.

Θεᾶν τὰ πέντε γράμματα ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα·
Περὶ αὐτῆς τοὺς Ἕλληνας, τοὺς νέους, μὴ ἐρώτα,
Διότι τόρα πρὸ καιροῦ τὴν ἔστρεψαν τὰ νῶτα.

Τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμὸν ἂν θέσης κατὰ μέρος,
Καὶ ἂν καὶ τῆς γραμματικῆς δὲν σὲ κατέχη ἔρωσ,
Θά ἴδῃς ζῶον ἀπεχθὲς χερμιῶνά τε καὶ θέρος.

Δύο δὲ ἔτι γράμματα ἂν θέλῃς νὰ πηδήσης,
Τοῦ Παραδείσου σύμβολον ἀμέσως θ' ἀπαντήσης.
Τὴν κλεῖδα ἔχεις πρόχειρον· δύνασαι νὰ με λύσης;

Ω.

ΓΡΙΦΟΣ.

